Crimele din Rue Morgue
Misterul Mariei Morget
Edgar Alan Poe

<<ţl"-Însuşirile minţii noastre, pe care Ic denumim 'fthalitice, nu prea sînt făcute pentru a fi supuse ^analizei. Le apreciem numai după efectele lor. Ceea ce ştim, printre altele, despre'ele e că sînt, pentru cel fte le are într-o măsură neobişnuită, un izvpr de fjT>ucurii din cele mai mari. Aşa cuni omul voinicse Picură de puterea lui trupească şi se complace în exerciţii care îi pun muşchii în mişcare, tot astfel analistul se mîndreşte cu acea uşurinţă a cugetului său de a descurca lucrurile. îi fac plăcere pină şicele mai neînsemnate prilejuri care îi pun la încercare talentul. E îndrăgostit de tot ce e enigmă, rebus, hieroglife şi dă dovadă în dezlegarea lor de o isteţime atît de deosebită, îneît pare supranaturală în ochii celor ce n-au decît o inteligenţă obişnuită. Rezultatele dobîndite prin chiar spiritul şi esenţa metodei sale par într-adevăr a fi rodul unei intuiţii.
Această aptitudine de a rezolva poate fi(rnulţ dezvoltată prin studiul matematicilor şi mai ales prin cea mai înaltă ramură A acestora, care pe
'^ Siî' Thoiîms Brovme M605-1682), medic englez; a lăsat o seamă de remarcabile'lucrări în proză, printre circ e^eul Uruc Burta)!, de unde este extras citatul de nun sus.
nedrept şi numai datorită operaţiunilor ei retrograde a fost numită analiză, ca şi cum ar fi analiza par excellence1. Dar calculul în sine nu e chiar analiză. Un jucător de şah, de pildă, poate să calculeze fără a analiza. Jocul de şah, prin urmare, e foarte greşit înţeles în ceea ce priveşte efectele sale asupra spiritului. N-am de gînd să scriu un tratat, ci doar să prefaţez prin cîteva observaţii, făcute cu totul în treacăt, o povestire oarecum ciudată. Mă folosesc deci de acest prilej ca să afirm că forţele cele mai înalte ale cugetului sînt întrebuinţate din plin şi mai spornic în modestul joc de „dame" decît în trudnica uşurătate a şahului. în acest din urmă joc, în care fiece piesă se mişcă în mod diferit şi bizar, tot ceea ce e complex numai este-luat {greşeală destul de obişnuită) drept adînc. Atenţia e

puternic pusă în joc. Dacă slăbeşte numai oclipă, facemogreşeală, din care iese o pierdere sau chiar înfrîngerea. Iar mişcările permise fiind nu numai felurite, dar şi cu puteri deosebite, sorţii unor asemenea greşeli devin tot mai numeroşi şi de nouă ori din zece cîştigă nu cel mai iscusit jucător, ci doar cel mai cu luare-aminte. Şi, dimpotrivă, la jocul de „dame", în care mişcarea e unică şi nu suferă decît puţine schimbări, probabilităţile de nebăgare de seamă sînt mai mici, iar atenţia fiind mult mai puţin întrebuinţată, orice avantaj obţinut de unul din jucători se datoreşte numai superioarei sale isteţimi. Pentru a vorbi mai concret, să presupunem un joc de „dame" în care numărul pieselor e redus la patru regine şi în care, desigur, nici o scăpare din vedere nu e cu putinţă. E lucru vădit că victoria nu poate.fi dobîndită aici (jucătorii fiind de forţe egale) decît printr-o mişcare
* Prin excelenţă (fi.).
bine chibzuita — recherchee1 — rezultatul unor puternice încordări a minţii. Lipsit de mijloacele obişnuite, analistul pătrunde totuşi în cugetul potrivnicului său, se face una cu el, şi nu o dată găseşte numai dintr-o ochire singura calc (uneori într-adevăr mult prea simplă) de a-i întinde o cursă sau de a-1 face să calculeze greşit.
S-a vorbit adesea despre whisfi, despre înnurirea lui iisupra a ceea ce se numeşte facultatea de a calcula a spiritului, şi se cunosc oameni dintre cei mai luminaţi care par a găsi în acest joc o plăcere de neînţeles, dispreţuind şahul ca pe un joc uşuratic. Fără îndoială că nu mai există nici un alt mijloc asemănător care să pună la încercare într-o astfel de măsură însuşirea analitică a omului. Cel mai bun jucător de şah din toată creştinătatea nu poate fi altceva decît cel mai bun jucător de şah. Dar măiestria la jocul de whist înseamnă şi putinţa de a reuşi în toate acele împrejurări mult mai de scamă în care mintea omului se află în luptă cu mintea altcuiva. Cînd spun măiestrie, înţeleg acea desăvîrşire la joc care cuprinde o înţelegere a tuturor împrejurărilor din care putem trage folos cinstit. Ele sînt nu numai fehiţiţe, dar şi multiforme si se ascund adesea în acele tainiţe ale gîndului unde o inteligenţă obişnuită nu poate pătrunde. A observa cu luare-aminte înseamnă a-ţi aminti cu de-amânuntul. Iar în această privinţă jucătorul de şah, deprins a fi atent, va juca foarte bine whist, fiindcă regulile lui

Hoyle3 (întemeiate pe simplul mecanism al jocului) pot fi uşor înţelese de către toată lumea. Aşadar, a avea o memorie bună şi a juca după tipic înseamnă
'Căutată (Ir.).
8 Vechi joc de cărţi originar din Anglia
desp,
:1 lidmond l/nyle (1672-1762), autorul unui spre whist (Stiorl Treatise on Wliiil), publicat
mii Mit tratai în 1742.
în general a fi un jucător desăvîrşit. Dar dibăcia analistului se arată mai ales în cazurile ce stau dincolo de reguli. El face.în tăcere o mulţime de observări şi deducţii: Partenerii săi fac, poate, la fel. Iar valoarea informaţiei dobîndite nu stă în trăinicia deducţiei, cît în calitatea observaţiei. Ceea ce trebuie neapărat să ştii e tocmai ce anume trebuie observat. Jucătorul nostru nu se mărgineşte cîtuşi de puţin la propriul său joc, cu toate că acesta e adevăratul scop, şi nu dispreţuieşte tot ce poate deduce şi din lucruri în afara jocului. El examinează fizionomia partenerului şi o compară atent cu a fiecărui potrivnic, laseama la felul cum fiecare îşi potriveştecărţile. Adesea poate socoti cîte „atuuri" şi cîte „onoruri" are fiecare partener după privirile pe care şi le aruncă unii altora. Pe măsură ce se desfăşoară jocul, , el îşi înseamnă în mintcfieceschimbaredefizionomic ,t şi îşi alcătuieşte un capital de gînduri din feluritele x expresii.de siguranţă sau de uimire, de triumf sau i de supărare ale jucătorilor. Din felul cum adună unul t o levată ghiceşte clacă acelaşi ins e în măsură să mai facă una, în continuare. După felul în care au fost ; aruncate cărţile pe masă îşi dă scama dacă jocul a fost sincer sau prefăcut. Un cuvînt rostit întîniplăloi sau din nebăgare de seamă, o carte scăpată jos sau , întoarsă fără voie, şi nelinişstea sau nepăsarea care urmează pe cînd se face numărătoarea levatelor şi ordinea în care sînt aşezate, şovăiala, încurcătura, înfrigurarea sau neastîmpărul, totul e pentru percepţia lui — intuitivă în aparenţă — un semn ce-i dezvăluie adevărata stare a lucrurilor. După ce s-au făcut cele dintîi două sau trei „tururi", el ştie foarte bine ce anume se află în mîna fiecărui jucător şi îşi urmăreşte jocul cu o siguranţă atît de deplină, de parcă ceilalţi parteneri şi-ar fi dat cărţile pe faţă. Nu trebuie să confundăm însuşirea analitică cu simpla ingeniozitate. Căci, pe cînd analistul este totodată şi ingenios, se

întîmplă adesea ca omul ingenios să fie cu totul lipsit de darul de a analiza. Puterea de a construi sau de a combina, prin care, de obicei, se manifestă ingeniozitatea, şi căreia frenologii1 (în mod greşit, după mine) i-au atribuit un anumit centru cerebral, presupunînd că e o însuşire înnăscută, a fost observată şi la debili mintali, destul de des ca să atragă atenţia psihologilor, între ingeniozitate şi aptitudinea analitică există o deosebire într-adevăr mult mai mare decît aceea dintre fantezie şi imaginaţie, dar de un caracter cu totul analog. în fapt, se constată că omul ingenios e totdeauna plin de fantezie, dar că omul cu adevărat imaginativ nu e niciodată altceva decît un analitic.

Povestirea ce urmează va fi pentru cititor ca un fel de comentariu asupra tezelor expuse.

Pe cînd locuiam la Paris, în primăvara şi parte din vara anului 18.., am cunoscut un domn anume C. Auguste Dupin. Acest tînăr gentleman se trăgea dintr-o foarte bună, ba chiar dintr-o vestită familie, dar, în urma unui şir de nenorociri de tot felul, sărăcise aşa de. tare, îneît firea sa aprigă fusese îngenuncheată, iar el încetase să-şi mai taie drum prin lume sau să mai încerce să-şi refacă averea. Mulţumită generozităţii creditorilor, mai era încă în stăpînirea unei rămăşiţe a patrimoniului său, şi cu venitul acesteia izbutise, printr-o crîncenă economie, să facă faţă nevoilor stricte ale vieţii, fără a se mai sinchisi de ceea ce le depăşea. Singurul său

1 Adepţii teoriei idealiste potrivit căreia însuşirile psihice ale omului ar putea fi cunoscute după protuberantele şi depresiunile craniului.

lux erau, într-adevăr, numai cărţile, dar la Paris ele se pot căpăta cu uşurinţă.

întîlnirea noastră dintîi a avut loc într-o mică bibliotecă de împrumut din Ruc Montmartre, unde s-a întîmplat să fim amîndoi în căutarea aceleiaşi cărţi, foarte preţioasă şi rară. Faptul acesta stabili între noi o strînsâ apropiere. Ne-am văzut de atunci tot mai des. Am fost cu totul prins de mica poveste a familiei sale, pe caro mi-a istorisit-o amănunţit cu acea deplină candoare în voia căreia se lasă orice francez cînd vorbeşte de el însuşi. Ani fost şi mai uimit cînd mi-am dat seama cit de multe şi de felurite îi erau lecturile. Şi, mai presus de toate, am fost pătruns pină în adîncul inimii de avîntul şi căldura sufletului,

precum şi de prospeţimea vioaie a închipuirii sale. Colindînd prin Paris după unele lucruri pe care le căutam pe atunci, mi-am dat seama că pentru mine tovărăşia unui asemenea om era o comoară nepreţuită şi i-am împărtăşit deschis cele ce simţeam. Pînă la urmă, am luat hotărîrea să locuim împreună cît timp aveam să rămîn în oraş, şi fiindcă treburile mele nu erau aşa de încurcate ca ale sale, mi-am îngăduit să închiriez pe socoteala mea şi să mobilez o locuinţă pentru amîndoi, într-un stil potrivit cu felul nostru comun de' a fi, mai degrabă întunecat şi fantastic. Era o casă măcinată de vreme şi stranie, rămasă nelocuită din pricina vreunor superstiţii de care nici n-am vrut să ştim, şi care sta gata să se năruie într-un ungher pustiu şi retras din Faubourg St.-Germain.

Dacă lumea ar fi cunoscut felul nostru de trai aici, ne-ar fi luat desigur drept nebuni, nişte nebuni poate inofensivi. Trăiam cu totul despărţiţi de oameni. Nu primeam nici un musafir. Ascunzătoarea noastră era o taină păstrată cu grijă chiar faţă de foştii nici prieteni. De ani de zile Dnpin nu
mai ştia de nimeni şi nimeni nu mai ştia de ti la Paris. Trăiam numai între noi.

Una dintre ciudăţeniile prietenului meu (cum aş putea-o numi altfel?) era acea dragoste a lui pentru noapte, numai pentru că e noapte. Am îmbrăţişat de bunăvoie şi această bizarrerie a lui, ca, de altfel, pe toate celelalte. Cu o dăruire1 deplină m-am lăsat tîrît de ciudatele lui apucături. Cernita zeitate nu putea veşnic locui cu noi, dar ne pricepeam sâ-i furăm chipul. De cum se crăpa de ziuă, închideam grelele obloane ale vechii noastre locuinţe. Aprin-deam două sfeşnice cu luminări, care, ,o dată cu mireasma lor pătrunzătoare, revărsau în odaie cea mai sfielnică şi mai plăpîndâ lumină. La raza ei, sufletele noastre se lăsau în voia visurilor; citeam, scriam sau stăm de vorbă pînă ce ornicul ne da de ştire că adevăratul întuneric a sosit. Atunci ne avîntam pe străzi, braţ la braţ, continuînd discuţia începută de cu ziuă sau hoinărind în lung şi-n lat pînă la un ceas tîrziu şi căutînd printre straniile umbre şi lumini ale marelui oraş acea exaltare fără de sfîrşit a spiritului pe care numai observaţia calmă ţi-o poate da.

în asemenea împrejurări nu se putea să nu-mi dau seama şi să nu admir —■ cu toate că bogăţia cugetului său mă pregătise pentru acest lucru — o anumită iscusinţă analitică proprie lui

Dupin. Părea că în această îndeletnicire el îşi găseşte o aprigă desfătare, dacă nu chiar un prilej de falâ, şi nu se sfia să-şi mărturisească plăcerea pe care i-o pricinuia. Mi se lăuda, rîzînd pe înfundate, că pentru el parcă mai toţi oamenii ar purta ferestre deschise în dreptul inimii, şi îşi însoţea de obicei spusele cu dovezi într-adevăr temeinice şi surprin-
1 în limba franceză în original: abandon.
zătoare, scoase din cunoaşterea adîncă a propriei mele fiinţe. în asemenea clipe se purta cu răceală şi părea că e cu gîndul aiurea. Privirile i se pierdeau în gol. Iar glasul său, un glas cald de tenor, se ridica pînă la tonuri ascuţite, care ar fi sunat a neastîmpăr dacă n-ar fi fost cumpătui şi desăvîrşita' claritate a rostirii sale. Observîndu-1 în asemenea clipe de tulburare, mă duceam adesea cu gîndul la vechea teorie a dedublării sufletului şi mă dcsfă-tam în sinea mea închipuindu-mi că există în el doi Dupin, unul analist şi un altul creator.
După cele ce am spus, să nu vă închipuiţi că am de gînd să vă dezvălui un mister sau să vă istorisesc un roman. Ceea ce am văzut în acest francez e doar rezultatul unei minţi răscolite sau poate ch.iar suferinde. Cît despre natura observaţiilor sale în răstimpul de care e vorba, iată un exemplu care vă va da cea mai bună idee.
Hoinăream într-o noapte pe o uliţă lungă şi murdară din vecinătatea lui „Palais Royal"1. Amîn-doi eram duşi pe gînduri, sau cel puţin aşa păream, şi de mai bine de un sfert de oră nici unul dintre noi nu spusese o vorbă. Deodată Dupin rosti aceste cuvinte:
— E drept că e cu mult prea scund şi ar fi mai la locul lui la „Theâtre des Varietes"2.
— Nu încape îndoială, îi răspunsei eu în neştire ,şi fără să-mi fi dat de la început seama (atît eram .de absorbit în gînduri) de felul cu totul neobişnuit în care prietenul meu îşi potrivise cuvîntul
cu şirul gîndurilor mele.
După o clipă, însă, m-am dezmeticit şi am fost cuprins de uimire.
■Vechi teatru parizian (construit în 1783). 3 Teatru parizian (construit în 1S07) în care se jucau vodeviluri şi operete.
— Dupin, i-iim spus eu cu jjravi&jÎHi^«asta întrece puterile minţii meleT"Smt uTuit, ţi-o spun fără sfială, şi nu ştiu

ce să cred... Cum de ai putut să ştii că m-am gîndit la...
Aici însă m-am întrerupt, ca să mă încredinţez, fără putinţă de îndoială, dacă într-adevăr ştia la cine anume m-am gîndit.
— La Chantilly, spuse el. De ce te-ai întrerupt? Te gîndeai, în sinea dumitale, că statura lui prea măruntă nu e potrivită pentru tragedie.
Era tocmai ceea ce alcătuise subiectul reflecţiilor mele. Chantilly era un quidam1, un fost cîrpaci din Rue St.-Denis, care, nebun după teatru, se tăcuse actor. încercase să joace rolul lui Xerxes din trage dia cu acest titlu a lui Crebillon2 şi, ca răsplată a-ostenelilor sale, se făcuse de rîs şi de ocară.
— Pentru dumnezeu," am strigat, spune-mi, prin ce metodă — dacă există o metodă — ai izbutit să pătrunzi în sufletul meu în împrejurarea asta? \ Eram, de fapt, mult mai tulburat decît voiam să o
mărturisesc.
— Fructarulălaedevină, răspunse prietenul meu, el te-a făcut să te gîndeşti că meşterul cavaf nu e destul de înalt pentru rolul lui Xerxes, ci id genus omne".
— Fructarul? Mă uimeşti! Nu cunosc nici un fructar.
— Omul care a dat peste dumneata cînd am luat-o pe strada asta acum vreun sfert de oră.
Mi-adusei a'cum aminte că, într-adevăr, un negustor de fructe, cu un coş uriaş de mere pe cap, era cît pe-aci să mă doboare, din nebăgare de seamă, tocmai cînd din Rue C. am apucat-o pe uliţa în care _____
1 Oarecare (lat.).
2 Prosper-Jolyot Cribillon-laiăl (1674-1762), dramaturg francez; a scris numeroase..tragedii, printre care Xerxes (1714).
3 Şi altele de acelaşi fel (lat.).
ne aflam. Dar ce legătură era între acest lucru şi Chantilly, asta nu puteam înţelege.
Nu era în făptura lui Dupin nici un pic de înclinare către ceea ce francezii numesc charlatanerie.
— Am să te lămuresc, spuse el, şi ca să înţelegi limpede totul, o să reluăm şirul gîndurilor dumitale începînd din clipa cînd ţi-am vorbit, pînă la acea rencontre' cu fructarul nostru.
Verigile mai mari ale acestui lanţ se îmbină astfel: Chantilly, Orion, Dr. Nichols, Epicur, stereotomia, pavelele şi'negustorul de

fructe.
Sînt prea puţini cei ce nu şi-au pierdut vremea uneori cereînd să-şi regăsească şirul gîndurilor prin care au ajuns la o anume încheiere. Această îndeletnicire e adesea plină de interes, şi cel ce o practică pentru înt-îia oară se miră de lipsa de legătură şi de depărtarea, nemărginită în aparenţă, dintre punctul de plecare şi cel de sosire. Care nu mi-a fost uimirea cînd l-am auzit pe franţuzul meu vorbind cum vorbise, mai ales cînd nu puteam să nu recunosc că spusese adevărul.
— Dacă mi-aduc bine aminte, urmă el, în clipa cînd ieşeam din Rue C. vorbeam despre cai. Era ultimul subiect al discuţiei noastre. Cînd am traversat, spre a apuca pe uliţa asta, un negustor de fructe cu un coş mare pe cap trecu în goană pe dinaintea noastră, îmbrîncindu-te peste grămada de pavele aşezată într-un loc unde tocmai se repara drumul. Ai călcat pe una din pietrele împrăştiate, ai alunecat şi ţi-ai sucit niţel glezna; păreai cam supărat şi cam morocănos, ai bolborosit ceva, te-ai întors apoi şi ţi-ai văzut de drum în tăcere. Nu prea luam seama la ceea ce făceai. Dar, pentru mine, e multă vreme de cînd a observa a ajuns un fel de
1 Imilnirc (Ir.).
■-t:
trebuinţă. Ai rămas cu ochii aţintiţi în pămînt, uitîndu-te cu neastîmpăr la gropile şi adînciturile dintre pavele (astfel mi-am dat seama că eşti cu gîndul tot la pietre), pînă de am ajuns la mica alee zisă Lamartine, care fusese pavată numai de încercare cu nişte cuburi de lemn suprapuse şi strîns alipite. Aici, parcă te-ai mai luminat la faţă, ţi-am văzut buzele mişcînd, şi nu încăpea îndoială că te-am auzit murmurînd cuvîntul „stereotomie" ,* o denumire foarte pretenţioasă care se aplică acestui fel de caldarîm. Ştiam că nu puteai rosti în gînd această expresie „stereotomie" fără să ajungi cu mintea la atomi şi, prin urmare, la teoriile lui Epicur. Şi fiindcă nu prea de mult, cînd tocmai discutasem despre acest lucru, ţi-am arătat că presupunerile nelămurite ale acestui vrednic grec fuseseră, fără să se prea bage de seamă întărite de ultimele descoperiri pe tărîmul cosmogonici nebulare, am simţit că îţi va fi cu neputinţă să nu-ţi ridici ochii către marea nebuloasă din Orion. Mă aşteptam să o faci neapărat. Ai privit în sus, şi am fost sigur atunci că ţi-am urmărit firul gîndurilor. Dar, în amara diatribă

împotriva,lui Chantilly, apărută în numărul de ieri din Le Musee1, autorul, un cronicar umorist, după cîteva aluzii răutăcioase la schimbarea de nume a cîrpaciului cînd a încălţat coturnul, a mai citat şi un vers latinesc, despre care noi am stat adesea de vorbă. Versul:

Perdid.it anliqumn litera prima soniim.'1

Iţi spusesem că versul e cu privire la Orion, care înainte vreme se scria Urion.ceea ce eram sigur că

1 Este vorba de Le Musec des Famitles, revistă literară franceză (1833-1900).

2 Şi-;i pierdut vecinul cuvint intiia slovă (lat.).

n-ai putut uita tocmai din pricină că ■ ne-am' cjttrf ciorovăit cu prilejul acestei explicaţii. Era deci pentru mine lucru sigur că îţi va fi cu neputinţă să nu faci o legătură între Orion şi Chantilly. Că ai şi făcut-o, am ştiut după acel zîmbct ciudat care ţi-a fluturat atunci pe buze. Te gîndeai la soarta tristă a bietului cîrpaci. Mergeai pe drum, adus din spate, dar te-am văzut deodată îndreptîndu-te cît eşti de înalt. Am fost deci încredinţat că te gîndeai la statura pipernicită a lui Chantilly. în aceeaşi clipă ţi-am tăiat şirul gîndurilor ca să-ţi spun că într-adevăr acest Chantilly e prea mărunţel şi ar fi mai la locul lui la „Th6âtre des Varie'te's". Nu după multă vreme, pe cînd stăteam şi ne uitam amîndoi prin coloanele ziarului Gazette des Tribimaux1, ediţia de seară, atenţia noastră a fost deodată atrasă de rîndurile ce urmează:

„CRIME SENZAŢIONALE. în dimineaţa zilei de azi, pe la orele 3, locuitorii Faubourg-ului St.-Roch au fost treziţi din somn de nişte ţipete sfîşietoare ' şi repetate ce păreau că vin de la etajul al patrulea âl unei case din Rue Morgue, în care se ştie că locuieşte numai o doamnă L'Espanaye, dimpreună cu fiica sa, domnişoara Camille L'Espanaye. După oarecare întîrziere, pricinuită de zadarnice încercări de a face să li se deschidă dinăuntru, uşa de la intrare a fost forţată cu o rangă de fier, şi opt sau zece vecini au pătruns în casă, dimpreună cu doi gendarmes. în răstimp, ţipetele încetaseră, dar pe cînd ' toată lumea dădea năvală la catul întîi, se auziră desluşit două sau mai multe glasuri aspre care se certau şi păreau că vin-din partea de sus a casei. Cînd lumea a ajuns la al doilea cat, aceste sunete

1 Cotidian Irancez (întemeiat în 1826) consacrat vieţii

judiciare. '' iu vi ■ i ,/:■.■
W'şî ele, f|{'fretTiiih'denf Şom'hefi liniştea cea mai desăvîrşită, Cînd ajunseră într-o cameră .maro, dosnică, de la catul a! patrulea (a cărui uşă 'fiind încuiată cu cheia pe dinăuntru a trebuit deschisă cii forţa), se găsiră dinaintea unui spectacol 1 care umplu de uimire şi de groază pe cei de faţă. . Camera Se afla în cea mai cumplita de'zordine, ''mobilierul era sfărîmat şi azvîrlit în toate părţile. i^Mai era şi iin pat din care aşternutul luscm: : muls ''cu saltele cu tot şi aruncat în mijlocul podelei. Pe iiin scaun se găsea un brici mînjit cu sînge. Pe cămin '5erau două' sau trei şuviţe lungi şi groase de păr "'cărunt, pline de sînge şi ele, şi care păreau ră au fost smulse din rădăcină. Pe podele se găseau patru napoleoni, un cercel cu topaz, trei linguri mari de argint, trei mai mici suflate cu aur şi două săculeţe cu aproape patru mii de franci aifr. într-un colţ «r afla un bureau, ale cărui sertare fuseseră descinse '.şi pesemne jefutte, cu toate că mare parte din cuprinsul lor era neatins. S-a găsit o casetă de'fier **sub aşternut — nu sub pat. Era deschisă, şi cu "'cheia îiică în broască. Nu conţinea dccît vf.cr» eîteva ''scrisori vechi şi alte hîrtii fără însemnătate. *' Doamna L'Espanaye dispăruse fără urmă; dar 'fiindcă s-a băgat de seamă că în vatra căminului se afla o cantitate neobişnuit de mare ele funingine, s-a căutat în cămin, şi, fapt îngrozitor, s-a găsit cadavrul tinerei fete cu capul în jos. A fost trasă afară. Fusese împinsă cu putere şi vîrîtă prin deschizătura îngustă a hornului pînă la o distanţă destul de mare. Trupul neînsufleţit era cald încă*: La exami-riare s-au descoperit numeroase jupuituri, fără în-'tloială pricinuite dcfyiolenţa cu careafost ;îinpinsă în sus şi cu1' care d' trebuit să fie scos'. Pe faţă se vedeau zgîrieturi numeroase şi grave, iar po gît,
16
vînătăi şi urme adînci de unghii, ca şi cum victima ar fi fost ucisă prin sugrumare.
După o cercetare amănunţita în toate colţurile casei, şi care n-a dus la nici o altă descoperire, cei de faţă ajunseră într-o curticică pavată din spatele clădirii, unde zăcea cadavrul bătrînei doamne, cu gîtul tăiat atît de adînc, încît, la încercarea de a ridica trupul, capul s-a despărţit de trunchi. Capul, la fel ca şi trupul, era mutilat îngrozitor, iar acesta dinurmă în asemenea hal, că de-abia mai păstra o înfăţişare omenească.

Pe cîte ştim, nu s-a putut găsi pînă acum nici cel mai slab indiciu pentru dezlegarea acestui înspăimin-iător mister."
în numărul din ziua următoare, gazeta a revenit cu aceste noi amănunte:
„TRAGEDIA DIN RUE MORGUE. Numeroşi indivizi au fost cercetaţi în legătură cu această extraordinară şi înfiorătoare afacere (cuvîntul afacere, affaire, nu are în franţuzeşte înţelesul mărginit care ni s-a transmis nouă), dar nimic din ce s-a aflat pînă acum nu a izbutit să arunce o lumină asu-pră-i. Reproducem mai jos toate mărturiile aduse. Pauline Dubourg, spălătoreasă, spune că a cunoscut pe amîndouă răposatele încă de acum trei ani şi le-a spălat rufe în tot acest răstimp. Pe cît se pare, bătrîna doamnă şi fiica sa trăiau în bună înţelegere şi se iubeau mult. Erau foarte bune platnice. Nu poate spune nimic cu privire la felul şi la mijloacele lor de trai. Crede că doamna L. făcea pe cărturăreasa ca să-şi cîştige traiul. Se spunea că pusese bani deoparte. Niciodată n-a întîlnit în casa lor pe cineva cînd venea să ia sau să aducă rufele. Ştie bine că n-aveau femeie de serviciu. Pare-se că în toată locuinţa nu erau mobile decît la etajul al patrulea.

li
Pierre Marcau, tutungiu, spune că de aproape patru ani vindea regulat doamnei L'Espanaye mici cantităţi de tutun şi tabac de prizat. Martorul e născut în acest cartier şi a locuit aici totdeauna. Răposata şi fiica ei şedeau de mai bine de şase ani în casa unde li s-au găsit trupurile neînsufleţite. Mai înainte casa fusese ocupată de un giuvaergiu, care subînchiria încăperile de sus la diferite persoane. Clădirea era proprietatea doamnei L'Espanaye. Dînsa se arătase nemulţumită de chiriaşul său, care pricinuise stricăciuni locuinţei, şi s-a mutat ea însăşi în casă, refuzind să mai închirieze vreo încăpere. Bătrîna doamnă dăduse în mintea copiilor. Pe fată martorul n-a văzut-o decît de cinci sau şase ori în răstimp de şase ani. Amîndouă duceau o viaţă foarte retrasă şi se zice că aveau ceva bani. Auzise şi el vorbindu-se prin vecini că doamna L'E. făcea pe cărturăreasa, dar n-a dat crezare acestor spuse. N-a văzut pe nimeni intrînd pe poartă, afară de doamna cea bătrîna şi de fiica ei, de un comisionar, o dată sau de două ori, şi, de vreo opt sau zece ori, un medic.

■ Mai multe persoane din vecinătate au depus mărturii asemănătoare. Nu cunoşteau pe nimeni care să le fi venit prin. casă. Nu se ştie dacă doamna L'E. şi fiica »i aveau rude în viaţă. Obloanele ferestrelor din faţă nu se deschideau decît foarte rar. în dosul casei erau totdeauna închise, afara de cele ale camerei mari dindărăt, la catul al patrulea. Casa era destul de bună şi mi prea veche.

Isidore Muset, gendarme, spune că a fost trimis la casa cu pricina pe la orele 3 dimineaţa şi că a găsit la uşa de intrare vreo douăzeci sau treizeci de persoane, care încercau să pătrundă înăuntru. A forţat uşa nu cu o rangă, ci cu baioneta. A deschis-o fără multă caznă, fiindcă avea două canaturi şi mi era 18

zăvorită nici sus, nici jos. Ţipetele au continuat pînă ce uşa a fost deschisă, şi atunci, deodată, auîncetat. Păreau să fie răcnetele unuia sau mai multor inşi în suferinţă şi în primejdie de moarte; strigăte puternice şi prelungi, nu scurte, nici repezite. Martorul a suit cel dinţii pe scări. Cînd a ajuns la catul întîi, a auzit două glasuri certîndu-se în gura mare şi cu înverşunare, un glas gros, iar celălalt strident, un glas foarte ciudat. A putut desluşi câteva cuvinte apuse de cel clintii, care era a] unui francez. E foarte sigur că nu era glas de femeie. A putut desluşi cuvintele «sacre»1 şi «diable»2. Glasul cel subţire era al unui străin. Nu poate fi sigur dacă era glas de bărbat sau de femeie. Nu-şi poate da seama ce spunea, dar e de părere că vorbea spanioleşte. în ce priveşte înfăţişarea camerei şi starea celor două cadavre, martorul a făcut o descriere asemănătoare cu aceea făcută de noi în numărul de ieri.

Henri Dvval, vecin, de profesie argintar, spune că c dintre cei ce au pătruns în casă cei dintîi. întăreşte îndeobşte mărturia lui Muset. De îrdată ce au pătruns în casă, au zăvorit uşa, ca să nu dea năvală mulţimea care sporea tot mai mult, cu toate că era foarte devreme. Glasul cel strident, crede martorul, era al unui italian. E sigur că nu era al unui francez, dar nu poate şti dacă era o voce de bărbat. Putea fi o voce de femeie. Martorul nu cunoaşte limba italiană. Nu poate deosebi cuvintele, dar după intonaţie e încredinţat că cel care vorbise era italian. Cunoscuse bine pe doamna L'E. şi pe fiica ei. Stătuse adesea de vorbă cu ele. E sigur că glasul cel ascuţit n-a fost al vreuneia din

victime.
1 Fir-ar să fie- (fr,)./;i-
2 Drace (fr.).
I" ■fi. I;
"I <i
V-"k *■'
Odpnhcime', butaş. Acest m.artor a vc,nit din proprie iniţiativă. Nu ^vorbeşte franţuzeşte şi'a fbs^'1 cercetat prin mijlocirea unui interpret. E născut lş' Amsterdam. A trecut prin faţa casei tocmai cînd, se auzeau strigătele. Au ţinut cîteva minute, poate'" chiar zece. Er.au,nişte strigăte prelungite şi puternice, pline de groază şi de deznădejde. A fost unul din cei care au intrat în casă. întăreşte mărturiile precedente, cu o singură excepţie. E încredinţat că glasul subţire era al unui bărbat, şi anume, al unui francez. N-a putut deosebi cuvintele rostite. Erau spuse cu un glas tunător şi repezit, un sunet, inegal şi, pe cît se părea, plin de spaimă snu, poate,: de mînie. Glasul era asprii, nu a'fît de strident pe cît:; de aspru. Nu poate spune despre un astfel de glas Că e ascuţit. Celălalt glas/cel gros, a repetat de mai multe ori cuvintele «sacre», «.diable» şi o dată «mon Dieu»1.
Julcs Mignaud, bancher, asociat al firmei «Mignaud et Fils», Rue Deloraine. Este cel mai în vîrstă dintre fraţii Mignaud. Doamna L'Espanaye avea oarecare avere. îi.deschisese un cont la bancă în primăvara anului... (acum opt ani). Făcea dese depuneri „în sume mici. Nu ridicase nimic pînă în a treia zi înaintea morţii, cînd a venit în persoană să ia suma de patru mii de franci. Suma i-a fost plătită în aur, şi un funcţionar a fost trimis s-o însoţească acasă cu banii.
Adolphe Le Bon, funcţionar la banca «Mignaud et Fils», declară ca în ziua cu pricina, cam în vremea prînzului, a însoţit-o pe doamna L'Espanrye acasă la dînsa, cu suma de patru mii de franci în două săculeţe. Cînd s-a deschis uşa, le-a ieşit înainte domnişoara L'Espanaye, căreia i-a înmînat unul
Dumnezeule (fr).
io
dintre săculeţe, In vreme ce bătrîna doamna 1-a luat în primire pe celălalt. După aceea a salutat şi a plecat. în tot acest răstimp nu a văzut pe nimeni în stradă. E o uliţă dosnică si pustie.
William Bird, croitor, declară că a fost şi el unul dintre cei care

au pătruns în casă. E englez. Trăieşte de doi ani la Paris. A fost printre cei dintîi care au suit scările. A auzit glasurile care se certau.Glasul cel gros era al unui francez.Ţine mintecîteva vorbe, dar nu şi le mai poate aminti pe toate. A deosebit foarte desluşit cuvintele «sacra» şi «mân Dieu». în clipa aceea se auzea un zgomot ca .şi curii mai mulţi inşi s-ar fi bătut între ei, un zgomot de trîntă şi de încăierare. Glasul cel strident era foarte puternic, mai puternic decît cel gros. Martorul e sigur că nu era glasul unui englez. I s-a părut că e glasul unui neamţ, şi, poate, un glas de femeie. William Bird nu ştie nemţeşte.
Patru dintre martorii sus-numiţi, fiind citaţi din nou, au declarat că uşa odăii în care a fost găsit cadavrul domnişoarei L'E. era încuiată pe dinăuntru cînd au ajuns în dreptul ei. Peste tot domnea o tăcere desăvîr.şită, nici gemete şi nici un fel de zgomote. După ce au împins uşa, n-au văzut absolut pe nimeni. Ferestrele camerei de din dos şi ale celei din faţă' erau închise şi bine înţepenite pe dinăuntru. Uşa dintre cele două camere era închisă, dar nu încuiată. Uşa care dădea din camera din faţă înspre coridor era încuiată pe dinăuntru. O mică încăpere din faţă la etajul al patrulea, în capul coridorului, rămăsese cu uşa întredeschisă. Această încăpere era plină cu tot felul de paturi vechi, cufere şi alte asemenea lucruri. Toate acestea au fost răscolite şi cercetate cu grijă. N-a rămas în toată casa un col-ţişor oricît de mic care să nu fi fost cercetat cu cea mai mare grijă. Hornurile căminurilor au fost cer-
\

cetate cu «coşărici». Casa are patrii etaje şi o mansardă. Un chepeng în acoperiş era înţepenit zdravăn şi părea că n-a mai fost deschis de ani de zile. Martorii apreciază în chip diferit răstimpul dintre clipa cînd s-au auzit glasurile ce se certau şi aceea în care uşa odăii a fost deschisă cu forţa. Unii îl socotesc mai scurt, ca la vreo trei minute, alţii mai lung. ca la vreo cinci. Uşa a fost deschisă cu multă greutate.
Alfonso Garcio, antreprenor, declară că locuieşte în Rue Morgue. S-a născut în Spania. A fost unul dintre cei care au pătruns în casă. N-a urcat scările. E bolnav de nervi şi se teme de emoţii şi de urmările lor. A auzit glasurile care se certau. Glasul cel gros era al unui francez. N-a putut să prindă ce se spunea. Glasul cel strident era al unui englez. E sigur de acest lucru. Nu ştie

englezeşte, dar judecă după
accent.
Alberto Montani, cofetar, declară că a fost printre cei dintîi care au urcat scările. A auzit glasurile despre care e vorba. Glasul cel gros era al unui francez. A desluşit cîteva cuvinte. Cel care vorbea părea că dojeneşte pe cineva. N-a înţeles cele spuse de glasul strident. Vorbea repede şi inegal. Socoteşte că poate să fi fost glasul unui rus. îndeobşte, întăreşte celelalte mărturii. E italian. N-a vorbit niciodată cu vreun rus.
Cîţiva martori, chemaţi din nou, declară că hornurile tuturor camerelor de la catul al patrulea sînt prea înguste ca să poată îngădui trecerea unei fiinţe omeneşti. Prin «coşărici» ei înţeleg periile cilindrice de curăţat, folosite de cei ce mătură coşurile. S-a dat cu peria în sus şi în jos prin toate coşurile casei. Nu există nici o ieşire dosnică prin care să fi putut fugi cineva în vreme ce lumea urca scările. Cadavrul domnişoarei L'Espanaye era atît de bine
înţepenit în horn, încît n-a putut fi scos pînă nu şi-au unit puterile patru sau cinci inşi dintre cei de faţă.
Paul Dumas, medic, declară că a fost chemat dis-de-dimineaţă să cerceteze cadavrele. Amîndouă erau întinse pe somiera patului în camera unde a fost găsit trupul domnişoarei L'Espanaye. Cadavrul tinerei fete era cum nu se poate mai zgîriat şi mai strivit. Acest lucru se explică îndeajuns prin faptul că fusese împins pe gura hornului. Gîtul era stîlcit foarte rău. Avea cîteva zgîricturi adinei tocmai sub bărbie, dimpreună cu o sumedenie devînătăi vădit pricinuite prin apăsarea unor degete. Faţa era în-, grozitor de palidă şi ochii ieşiţi din orbite. Limba aproape retezată. S-a descoperit o strivitură lată în deşertul stomacului, datorită, pesemne,apăsării cu genunchiul. Domnul Dumas este de părere că domnişoara L'Espanaye a fost ucisă prin sugrumare.de unul sau mai mulţi inşi necunoscuţi. Trupul mnmei era mutilat cumplit. Toate oasele piciorului şi braţului drept fuseseră mai mult sau mai puţin sfărîmate. Fluierul piciorului stîng era zdrobit de tot, ca şi toate coastele din partea stîngă. Trupul întreg strivit şi plin de vînătăi spăimîntătoare. Erau cu neputinţă să poţi spune în ce chip au fost aplicate aceste lovituri. O măciucă grea de lemn sau o rangă lată de fier, vreun scaun poate, numai o armă teşită, mare şi grea, mînuită de un bărbat foarte voinic, ar fi putut pricinui astfeî de răni. Nici

o femeie, cu nici un fel de armă-, n-ar fi fost în stare să dea asemenea lovituri. în clipa cînd martorul a văzut capul moartei, acesta era cu totul despărţit de trunchi şi era şi foarte mutilat. Se vedea bine că gîtul fusese tăiat cu vreo unealtă foarte ascuţită, pesemne cu un brici.
23
'Alexandre Etiemic, chirurg, a fost chemat, dimpreună cu domnul Dumas, să examineze cadavrele, întăreşte mărturia şi părerile domnului Dumas,
Cu toate că au mai fost cercetate şi multe ale persoane, nu s-a putut căpăta nici o lămurire mai de seamă. Niciodată pînă acum nu s-a săvîrşit la Paris un omor atît de misterios şi de uluitor în toate amănuntele lui, dacă bineînţeles e într-adevăr vorba de un omor. Poliţia e cu totul dezorientată, ceea ce nu se prea întîmplă de obicei în împrejurări de acest fel. Nu se găseşte nicăieri nici urmă de indiciu."
Ediţia de seară a ziarului relata că în Qnarticr St.-Roch continuă să domnească o frămîntare neobişnuită. Locuinţa şi împrejurimile au fost din nou cercetate cu grijă, şi s-a purces la un nou interogatoriu al martorilor, dar totul a fost zadarnic. Totuşi, într-un post-scriptum se dădea ştirea că Adolphe Le Bon fusese arestat şi întemniţat, cu toate că nu se găsise nimic, în afară de amănuntele povestite pînă acum, care să îndreptăţească învinuirea lui.
Dupin părea că se interesează într-un chip cu totul deosebit de mersul acestei afaceri, aşa cel puţin judecam după felul cum se purta, căci nu făcea nici un comentariu. Numai după ce s-a anunţat întemniţarea lui Le Bon, m-a întrebat care era părerea mea asupra acestor crime.
Nu i-am putut spune decît că o socotesc şi eu, ca de altfel tot Parisul, ca pe un mister de nepătruns. Nu vedeam nici un mijloc de a da de urma ucigaşului.
— Nu trebuie, zise Dupin, să judecăm numai după această cercetare, care e de-abia la începutul ei. Poliţia pariziană, atît de proslăvită pentru ascuţimea ei de minte, e cît se poate de iscusită, dar nimic mai mult. N-are nici o metodă în felul ei>dc a lucra, afară de metoda pe care i-o inspiră momentul. Ia o mulţime de măsuri de ochii lumii, dar care sînt uneori atît de nepotrivite cu scopul urmărit, încît ţi-aduci aminte de Monsieur Jourdain1, care-şi cerea halatul (la robe de

chambre) ca să poată asculta mai bine muzica (potir mieiix entendre la mttsiqtie). Adeseori ajunge la rezultate care sînt uimitoare, dar dobîndite, în cea mai.mare parte, doar prin muncă şi sîrguinţă. Cînd însuşirile acestea sînt neîndestulătoare, planurile dau greş. Vidocq2, de pildă, avea darul ghicirii şi era şi stăruitor. Fiind însă lipsit de pregătire intelectuală, o lua mereu pe drum greşit prin chiar înverşunarea pe care o punea în cercetările sale. îşi micşora perspectiva privind un lucru prea de aproape. Poate că era în stare să vadă un punct sau două cu o limpezime deosebită, clar prin însuşi faptul acesta pierdea din vedere problema în întregul ei. Aşa e cînd vrei să adînceşti prea mult lucrurile. Adevărul nu e totdeauna în fundul puţului. De fapt, cred că cunoaşterea esenţială se află pururea la suprafaţă. O căutăm în adîncimea văilor, iar. nu pe creştetul munţilor, unde se află. Putem avea o pildă grăitoare despre modalităţile şi izvoarele acestui soi de eroare con-templînd corpurile cereşti. Aruncă o repede ochire asupra unei stele: priveşte-o pieziş, îndreptînd spre ea părţile mărginaşe ale retinei, care sînt mult mai în stare să prindă o lumină slabă decît părţile ei centrale. Ai să vezi steaua lămurit. îţi dai seama cît se poate de bine de strălucirea ei, o strălucire care se întunecă pe măsură ce te uiţi la ea făţiş şi în

1 Personajul principal al comediei Burghezul gentilom de Moliere, prototipul burghezului parvenit care maimuţăreşte obiceiurile aristocraţiei.

2 Eughte-Fran(ois Vidocq (1775—1857), escroc, hoţ şi aven-1 urier francez, care ulterior a ajuns şeful poliţiei secrete l ranceze (1809-1827).

plin. în cazul din urmă, un număr mai mare de raze cad asupra ochiului, dar există în cazul dintîi o mai vie putere de pătrundere. O profunzime prea mare slăbeşte şi dezorientează gîndirea şi poţi să faci ca însăşi steaua Venus să piară de pe bolta cerească dacă o priveşti prea stăruitor, cu prea multă concentrare sau prea de-a dreptul. Cît despre aceste două omoruri, să facem noi înşine oarecare cercetări mai înainte de a ne forma o părere. O cercetare va fi pentru noi o distracţie (am socotit că această expresie, folosită astfel, este cam ciudată, dar n-am spus nimic), şi, pe lîngă toate, Le Bon mi-a făcut o dată un bine pentru care n-aş vrea să fiu nerecunoscător. O să

mergem la faţa locului şi o să vedem totul cu ochii noştri. Cunosc pe G.1, prefectul de poliţie, şi o să căpătăm foarte uşor învoirea necesară.
Ni s-a dat învoirea şi ne-am dus fără zăbavă în Rue Morgue. E una din acele uliţe sărăcăcioase care leagă Rue Richelieu cu Rue St.-Roch. Cînd am ajuns acolo, după-amiaza era pe sfîrşite, fiindcă acest cartier se află la o mare depărtare de cel în care locuiam. Am găsit foarte uşor casa cu pricina, căci era încă multă lume care, cu o curiozitate fără rost, se uita de peste drum la obloanele închise. Era ' o casă ca toate casele din Paris, cu o poartă mare de intrare, lîngă care se vedea, mai la o parte, o firidă cu o ferestruică mobilă, indicînd cămăruţa portarului, la loge du concierge. înainte de a intra în casă, am luat-o în susul străzii, am cotit pe o alee, iar de aici, cotind din nou, am ajuns în spatele clădirii, în vreme ce Dupin cerceta întreaga vecinătate, cît şi casa, cu o atenţie al cărei obiect îmi era cu neputinţă să-1 descopăr.
1 Este vorba de Henri Joseph Giquel (1792 - 1886), prefectul poliţiei pariziene între 1831 şi 1836.
Ne-am întors pe acelaşi drum şi, ajungînd din nou în faţa casei, am sunat; pe temeiul împuternicirilor arătate, am fost primiţi înăuntru de către agenţii de serviciu. Ani suit scările pînă în camera unde fusese găsit cadavrul domnişoarei L'Espanaye şi în care mai zăceau încă amîndouă cadavrele. .Aşa cum se obişnuieşte, învălmăşeala din odaie fusese lăsată neatinsă. N-am văzut nimic mai mult decît era scris în Gazette des Tribimaux. Dupin a examinat cu atenţie fiecare lucru, precum şi cadavrele victimelor. Ne-am dus apoi în celelalte încăperi şi în curte. Pretutindeni am fost însoţiţi de un gendarme. Cercetarea a ţinut pînă s-a făcut întuneric, cînd, în sfîrşit, am plecat. în drum spre casă, prietenul meu s-a oprit numai pentru cîteva clipe la redacţia unui cotidian.
Am mai spus că prietenul meu avea tot felul de ciudăţenii şi că i le treceam cu vederea — je les menageais, iată p expresie care n-are echivalent în limba engleză. îi abătuse acum să nu stea de vorbă cu nimeni despre omoruri pînă a doua zi la prînz. De-abia atunci m-a întrebat deodată dacă am observat ceva mai deosebit la locul fiorosului măcel, în felul în care rostise cuvîntul „deosebit" era ceva care m-a cutremurat fără să ştiu de ce.

— Nu, nimic deosebit, spusei eu. Cel puţiii nimic mai mult decît am aflat amîndoi din gazetă.
— Teamă mi-e, răspunse el, că Gazette des Tri-bunanx nu şi-a dat bine scama ce nemaipomenit de groaznic e omorul acesta. Dar ce ne pasă de prostiile ei. Eu văd că acest mister c socotit ca fiind de nepătruns tocmai din acea pricină care, dimpotrivă, trebuia sâ-1 facă a fi privit ca lesne de dezlegat, vreau să spun din pricina caracterului exagerat, outre, al împrejurărilor sale. Poliţia e uluită de aparenta lipsă de motive nu în ce priveşte omorul în sine, ci grozăvia omorului.'O mai încurcă şi aşa-zisa neputinţă de a împăca faptul că s-au auzit glasuri certîndu-se între ele cu amănuntul că nu s-a găsit în susul scării nimic altceva decît corpul domnişoarei L'Espanaye, şi că nu era nici un mijloc de a ieşi fără a fi văzut de oamenii ?care se suiau. învălmăşeala nemaipomenită din "odaie, cadavrul vîrît cu capul în jos pe hornul carminului, graznica mutilare a trupului neînsufleţit al bătrînei doamne, toate aceste fapte, despre care âm mai vorbit, şi altele încă, de care n-am nevoie să vorbesc, au fost de ajuns pentru a paraliza autorităţile şi pentru a zădărnici cu totul multslăvita lor ascuţime de minte. Poliţia a căzut în cunoscuta dar grosolana greşeală de a confunda ceea ce e neobişnuit cu ceea ce c încurcat. Dar raţiunea, în căutarea adevărului, îşi găseşte drumul, dacă se poate, tocmai prin aceste abateri de la cursul firesc al lucrurilor. în cercetări de felul celor ce întreprindem acum nu trebuie să ne întrebăm atît ce anume s-a întîmplat, cît, mai ales, ce anume s-a întîmplat nou, şi care nu s-a mai întîmplat pînă astăzi. într-un- cuvînt, Uşurinţa datorită căreia voi ajunge, sau am şi ajuns, la dezlegarea acestui mister este în raport direct cu faptul că el era cu 'fotul de nedezlegat în ochii poliţiei. 'J' Am rămas mut de uimire, cu privirea ţintă la *'î')upin.
^ — Sînt acum în aşteptarea, urmă el aruneînd o privire spre uşa camerei noastre, sînt în aşteptarea unui ins care, deşi nu e poate făptaşul acestui măcel, trebuie totuşi să fi avut vreun amestec în făptuirea lui. E nevinovat, pesemne, de partea cea mai hîdă a omorului. Sper să nu mă înşel în presupunerea mea, căci pe ea îmi întemeiez nădejdea de a descurca întreaga enigmă. Mă aştept să-1 văd ve-
2b
iiind aici, in camera asta, dintr-o clipă într-alta. E adevărat că ar

putea şi să nu vină. Dar mai degrabă socot că va veni. Dacă vine, va trebui să-1 oprim. Iată nişte pistoale. Cred că ştim să ne folosim de ele dacă împrejurările ne-o vor cere. Am luat pistoalele, fără să-mi dau prea bine seama ce făceam şi de-abia crezîndu-mi auzului, în vreme ce Dupin continuă, ca şi cum ar li vorbit de unul singur. Am mai povestit despre ciudatul său fel de a fi în asemenea clipe. Spusele sale îmi erau, firește, adresate mie. Dar glasul, cu toate că era potolit, avea acea intonaţie pe care o folosim îndeobşte cînd vorbim cuiva de la mari depărtări. Iar ochii săi, lipsiţi de expresie, priveau numai spre perete.

— Cît despre vocile care se certau, zise el, şi pe care le-au auzit oamenii de pe scări, e un lucra dovedit cu prisosinţă că ele nu erau ale celor două femei. Asta ne scuteşte de orice îndoieli asupra chestiunii dacă bătrîna doamnă şi-a omorît mai întîi fiica şi s-a sinucis după aceea. Vorbesc de această presupunere numai de dragul metodei, căci puterile doamnei L'Espanaye ar fi fost cu totul neîndestulătoare pentru a băga trupul fiicei sale în cămin, aşa cum a fost găsit. Iar felul rănilor aflate pe chiar corpul ei înlătură cu totul ideea unei sinucideri. Crima, prin urmare, a fost săvîrşită de către alţii, iar glasurile care au fost auzite certîn-du-se erau ale acestora. Lasă-mă acum să-ţi atrag atenţia nu asupra tuturor mărturiilor privitoare la aceste glasuri, dar asupra a ceea ce este caracteristic în aceste mărturii. Ai observat oare ceva deosebit în privinţa lor?

— Am băgat de seamă, i-am spus eu, că în vreme ce martorii sînt cu toţii uniţi în părerea că glasul cel gros era al unui francez, în schimb, în ceea ce

29

.) ■ priveşte pe cel subţire, sau cel aspru, cum a spus unul dintre ei, părerile sînt cu totul împărţite.

— Asta rezultă din mărturiile înseşi, zise Dupin, dar nu reprezintă ceea ce au ele caracteristic. N-ai . băgat de scamă nimic neobişnuit. Şi era totuşi ceva de observat. Ţi-ai dat seama că martorii erau de

; aceeaşi părere în privinţa glasului gros. Era unanimitate între ci. în schimb, în privinţa glasului celui strident, caracteristic este nu faptul că. părerile sînt împărţite, dar faptul că un italian, un en-

.* 'glez, un spaniol, un olandez şi un franţuz cînd încearcă să-1 descrie, fiecare vorbeşte de acest glas

, ca de al unui străin. Fiecare în parte e sigur că n-a fost glasul unui consîngean de-a] său. Fiecare îl asemuieşte nu cu glasul unui ins a cărui limbă martorul o vorbeşte, ci, dimpotrivă. Franţuzul presupune că e glasul unui spaniol, şi ar fi putut desluşi cîteva cuvinte dacă ar ji ştiut spanioleşte. Olandezul susţine că a fost glasul unui franţuz; dar ştim că „tieînţelegînd limba franceză, martorul a jost cercetat prin mijlocirea unui interpret". Englezul c de părere că era glasul unui german, dar nu ştie nemţeşte. Spaniolul „este sigur" că era glasul unui englez, dar nu ştie de loc englezeşte. Italianul crede că ar fi fost glasul unui rus, dar n-a vorbit niciodată cu vreun rus. Un alt francez, un al doilea, diferă, totuşi, în spusele sale de cel dintîi. El e cît se poate de sigur că era glasul unui italian. Dar neştiir.d această limbă, „îşi întemeiază convingerea pe intonaţie", întocmai ca şi spaniolul. Ce stranie şi neobişnuită trebuie să fi fost această voce, în privinţa căreia s-au putut da astfel de mărturii... Şi în ale cărei internaţii nişte oameni care ţin de cinci mari naţiuni europene n-au putut recunoaşte nimic familiar. Ai să-mi spui poate că a fost glasul unui asiatic sau al unui african. Parisul însă

nu e plin de asiatici şi de africani. Dar, fără să tăgăduiesc că şi acest lucru ar fi cu putinţă, vreau numai să-ţi atrag atenţia asupra a trei puncte. Unul dintre martori a numit glasul „mai curînd aspru decît strident". Alţi doi spun că a fost „repezit şi inegal". Nici cuvinte, nici sunete semănînd a cuvinte n-au putut fi desluşite de vreunul dintre martori.

Nu ştiu, urmă Dupin, ce impresie am putut face asupra gîndirii dumitale'. Dar nu mă dau în lături să susţin că se poate ajunge la deducţii îndreptăţite chiar din această parte a mărturiilor, partea privitoare la cele două glasuri, cel gros şi cel subţire. Aceste mărturii sînt destul de cuprinzătoare pentru a da naştere unei bănuieli care va călăuzi pe viitor fiece pas înainte în cercetarea acestui mister. Am spus într-adevăr „deduceri îndreptăţite", dar aceste cuvinte nu-mi exprimă gîndul pe deplin. Vreau să fac să reiasă că aceste deducţii sînt singurele ce se potrivesc şi că bănuiala aceasta decurge neapărat din ele, ca unicul rezultat cu putinţă. Despre ce fel de bănuială este vorba, totuşi, n-am de gînd încă să-ţi spun. Âş.dori numai să ţii minte că, în ceea ce priveşte această bănuială, ea este destul

de puternică pentru a da o formă precisă, o îndrumare sigură cercetărilor mele prin odaie. Şi acum să ne ducem şi noi cu gîndul la această cameră. Ce anume vom căuta mai întîi? Căile de ieşire folosite de ucigaşi. E de la sine înţeles că nimeni dintre noi nu crede în întîmplări supranaturale. Doamna şi domnişoara L'Espanaye n-au fost ucise de duhurile rele. Făptaşii omorului erau fiinţe materiale şi au. fugit într-un fel material. Dar cum? Din fericire, nu e decît un singur fel de a judeca în această privinţă, şi acest fel trebuie să ne ducă la o încheiere precisă. Să examinăm, una
cîte una, fiecare di i. căile de ieşire cu putinţă..K lucru lămurit că ucigaşii se aflau în odaia în cate, a fost găsită donlnişoara L'Espanaye, sau măcar în odaia de alături, cînd vecinii urcau scările. ,Pruv urmare, numai în aceste două încăperi avem d£ căutat ieşiri. Poliţia a scos podelele, a găurit tar vanekv şi zidăria pereţilor în toate părţile. Nici.Tp]. ieşire, secretă n-a putut scăpa sttăşniciei sale . D.;ţ£ nu m-am încrezut în ochii ei şi am cercetat cu.ij.i-, mei. Deci nu erau ieşiri secrete. Amîndouă uşile -ţc duceau din odăi în coridor erau bine încuiate, iaj, cheile se aflau pe dinăuntru. Să vedem hornurile^, Fînă la opt; «au zece picioare deasupra vetrei focului, sînt de o lărgime obişnuită. Mai departe, însă, nu 'poate să treacă prin ele nici trupul upri pisici mai mari. Fiind deci cu totul imposibil; să. se iasă de. aici pe căile arătate, nu ne mai rămî$ decît ferestrele. Dar prin cele dinspre faţadă aj.e' camerei .vnineni n-ar fi putut fugi fără să fie vă/,ut, de mulţimea,din stradă. A trebuit deci ca iţciga^ty., să iasă pe ferestrele camerei din dos. Ajunşi acum la această încheiere printr-un procedeu atît de simplu şi de clar, n-avem dreptul, ca fiinţe cu judecată, să o- respingem pe temeiul aparentei sale, imposibilităţi. Ne rămîne doar să arătăm că această, aparentă „imposibilitate" nu există în fapt.
în odaie sînt două ferestre. Una din ele se vede în întregime, nefiind astupată de mobilier. Partea de jos a celeilalte c ascunsă vederii de capul patului greoi, care e împins bine lîngă geam. 1e-reastra dinţii era puternic înţepenită pe dinăuntru. A rezistat celor mai mari sforţări ale celor caro &-au străduit s-o ridice.^Jn canatul de jos al IV-
1 Este vorba de ferestre culisante (cu două canaturi ^Mr cerceveto, dintre care cel dtfijOB poate ii ridicat cu ajutorul unui ujecanişni). ,jV(j:>t i •>.

rustici, în stînga, se sfredelise o gaură mare, în care s-a găsit un cui gros bătut pînă aproape de capăt. Cercetîndu-se şi la cealaltă fereastră, s-a dat de un cui asemănător, bătut în acelaşi fel. O încercare făcută cu putere de a sălta cerceveaua a dat şi aicea greş. Acum poliţia era pe deplin încredinţată că fuga n-a putut avea loc pe această cale. Şi de aceea s-a socotit că e de prisos sase mai scoată cuiele şi să se deschidă ferestrele. Cercetările mele au fost întrucîtva mai amănunţite, şi aceasta tocmai din pricina despre care am vorbit — ştiam anume că trebuie dovedit că toate aceste aparente imposibilităţi se prezintă cu totul altfel în realitate.
Am continuat să gîndesc astfel, a posteriori. Ucigaşii au Jugit printr-una din aceste două ferestre. Aşa fiind, ei n-au putut să înţepenească iarăşi cer-cevelcle pe dinăuntru, aşa cum au fost găsite — raţionament care prin însăşi evidenţa lui a pus capăt cercetărilor poliţiei pe acest drum. Cercevelele erau totuşi înţepenite. Aşa fiind, ele trebuie să se închidă singure. Nu puteam ocoli această concluzie. Mă apropiai de fereastra neastupată, scosei, nu fără greutate, cuiul şi încercai să ridic cerceveaua. Sforţările mele au fost zadarnice, aşa cum mă şi aşteptasem. Din clipa aceasta nu mă mai îndoiam că trebuie să fie, undeva, un arc ascuns. Ideea mea fiind astfel verificată, am rămas încredinţat de temeinicia premiselor mele, oricît de misterios mi se mai părea ceea ce descoperisem în privinţa cuielor. După o cercetare amănunţită, am scos la iveală arcul ascuns. L-am apăsat, şi apoi, mulţumit de cele ce descoperisem, m-am abţinut să ridic cerceveaua.
Am pus cuiul la loc şi l-am privit cu 1 uare-aminte. Cineva care ar fi ieşit pe fereastră ar fi putut s-o

şi închidă, iar arcul ar fi funcţionat de la sine. Dar cuiul n-ar mai fi fost pus la loc. E o concluzie limpede şi care îngusta iarăşi cîmpul cercetărilor mele. Ucigaşii trebuie să fi fugit pe fereastra cealaltă. Dar dacă presupunem că arcurile celor două ferestre sînt asemănătoare, cum era foarte cu putinţă, trebuie atunci să găsesc o deosebire între cele două cuie sau cel puţin în felul cum au fost bătute. Suindu-mă deci pe somiera patului, m-am uitat cu băgare de seamă, peste spătarul de la căpătîi, la cea de-a doua fereastră. Dibuind cu mîna pe după spătar, am găsit

fără greutate arcul şi am apăsat. Era, cred, de acelaşi fel cu celălalt. M-am uitat acum la cui. Era tot aşa de gros ca şi celălalt şi, pe cit se pare, bătut în acelaşi fel, pînă aproape
de capăt.
Ai să spui, de sigur, că lucrul ăsta m-a cam încurcat. Dacă ăsta ţi-e gîndul, e din pricină că te înşeli asupra caracterului deducţiilor mele... Ca să-ţi vorbesc în termeni vînătoreşti, n-am dat greş niciodată. N-am pierdut urma nici măcar o clipă. Nu era nici o verigă lipsă în lanţ. Urmărisem taina pînă la ultimul ei aspect, pînă la cui. Am spus că era întru totul la fel cu semenul său de la fereastra cealaltă. Dar faptul acesta, oricît părea de hotărî-tor, era cu totul neînsemnat dacă îl comparai cu acela că orice indicaţie clară se oprea aici. Trebuie, mi-am ziş, să fie ceva nelalocul lui cu cuiul acesta. De-sbia l-am atins, şi, deodată, capul cuiului, cu o părticică din trunchi, cam de un sfert de deget, mi-a rămas între degete. Rămăşiţa cealaltă a trunchiului era înfiptă în gaura de burghiu în care se rupsese. Această ruptură era foarte veche (fiind ruginită pe la margini) şi fusese pricinuită de o lovitură de ciocan care înfundase şi o parte din capul cuiului în adîncul cercevelei. Am potrivit acum cu
Citngta Mi Rin Mmvw - 2
34
multă grijă bucăţica de la capătul cuiului în ştir-bitura de unde o luasem. Asemănarea cu un cui întreg era dcsăvîrşită. Nu-se vedea crăpătura. Apăsînd pe arc, am săltat uşor cerceveaua cu cîtevâ degete. Capul cuiului se înălţă odată cu ea, rămî-nînd nemişcat în albia lui. închisei atunci fereastra, şi asemănarea cu un cui întreg fu iarăşi desăvîrşită. Pînă aici enigma era dezlegată. Ucigaşul fugise pe fereastra de deasupra patului. Şi fie că, după fuga lui, a căzut de la sine, fie că a fost anume închisă de cineva/ arcul a oprit-o în loc. Şi tocmai această înţepenire a ferestrei cu ajutorul arcului a făcut ca poliţia s-o pună greşit pe seama cuiului şi să socoată nefolositoare continuarea cercetărilor.
întrebarea care urmează este: cum a coborît ucigaşul? în această privinţă am căpătat un răspuns mulţumitor în timpul preumblării noastre în jurul clădirii. La o depărtare de vreo cinci picioare şi jumătate de fereastra de care e vorba se întinde sîrma unui paratrăsnet. Nu i-ar ii fost nimănui cu putinţă^ să ajungă de la sîrmă lâ fereastră, necum să intre în odaie. Totuşi

am băgat de seamă că obloanele catului patru erau construite într-un anume fel, pe care tîmplarii din Paris îl numesc Jterradeş, foarte rar întîlnit în ziua de azi, dar destul ■■' de ade's. întîlnit la casele vechi din Lyon şi Bor-r. deaux..* Sînt în formă de uşă obişnuită (cu un singur canat; nu cu două), cu deosebirea că jumătatea de ' jos e zăbrelită cu o împletitură metalică rară, care poate fi foarte bine apucată cu mîinile. în cazul de faţă, obloanele sînt de o lăţime de trei picioare jumătate, şi mai bine. Cînd le-am văzut din spatele casei, erau amîndouă pe jumătate deschise, cu alte cuvinte, alcătuiau în afară un unghi drept cu zidul. Este de presupus că poliţia, ca şi mine, de altfel, a cercetat partea din spate a locuinţei.
35 •
Totuşi, dacă a făcut aşa, cînd s-a uitat de-a lungul acestor fenades (aşa cum trebuie să le fi privit), nu şi-a dat seama cît sînt ele de late sau, cel puţin, n-a dat acestei lăţimi însemnătatea cuvenită. Prin urmare, după ce s-a încredinţat că fuga n-a putut avea loc prin acest sector, poliţia, fireşte, n-a mai făcut aici decît o cercetare într-adevăr grăbită. Pentru mine era totuşi lucru lămurit că oblonul ferestrei de la căpătîiul patului dacă ar fi fost deschis şi dat cu totul de perete, ar fi ajuns cam la două picioare de sîrma paratrăsnetului. Era de asemenea vădit că, punînd în joc o putere şi un curaj cu totul neobişnuite, ar fi fost totuşi c\i putinţă ca de pe această sîrmă să se intre pe fereastră. O dată ajuns la o depărtare de două picioare şi jumătate (presupunem acum că oblonul era deschis de tot), hoţul ar fi putut să se apuce zdravăn cu mîinile de zăbrelele împletite. Părăsind apoi sîrma de care se sprijinea, proptindu-şi bine picioarele în zid şi făcînd de aici un salt îndrăzneţ, ar fi împins şi închis oblonul, izbutind să şi sară în odaie, dacă ne închipuim că fereastra era deschisă în acest timp.
Aş dori să bagi bine de seamă: am spus că e nevoie de o putere cu totul neobişnuită ca să se ducă la bun sfîrşit o ispravă atît de îndrăzneaţă. Am de gînd să-ţi arăt mai întîi că e foarte cu putinţă ca faptul să fi fost săvîrşit. Dar, în al doilea rînd, şi acesta e lucrul de căpetenie, ţin să-ţi atrag luarea-aminte asupra acelei sprinteneli nemaipomenite şi aproape suprafireşti de care a dat dovadă cel ce 1-a săvîrşit.
Ai să-mi spui, fără îndoială, vorbind în graiul oamenilor de legi, că pentru „lămurirea acestui caz" ar trebui mai degrabă să

subevaluez puterea cerută în această împrejurare decît să stărui să fie
pe deplin preţuită. Poate că aşa se obişnuieşte în justiţie, dar raţiunea nu se învoieşte cu acest obicei. Scopul meu final este numai adevărul. Iar ceea ce-mi propun înainte de toate e să te fac să compari această putere cu- iotul neobişnuită, cu acel glas deosebit de strident (sau de aspru), ori inegal, despre a cărui naţionalitate nici măcar doi martori n-au putut fi de aceeaşi părere şi în a cărui rostire nimeni n-a fost în stare a desluşi o silabă.
Auzind acestea, o idee nelămurită şi nu pe de-deplin formată despre gîndul lui Dupin îmi flutură prin minte. Mi se părea. că sînt în preajma înţelegerii, dar fără să pot înţelege, aşa cum unii oameni se află cîteodată pe hotarul amintirii, dar fără ca pînă la sfîrşit să-si poată aminti. Prietenul meu îşi urmă expunerea:
— îţi dai seama, zise el, că am inversat problema. Nu mai e vorba de felul cum s-a ieşit, ci de felul cum s-a intrat. Plănuisem să arăt că amîndouă acţiunile s-au întîmplat în acelaşi fel şi în acelaşi loc. Să ne întoarcem acum înlăuntrul odăii. Să cercetăm aici tot ce se vede. Sertarele scrinului, pe cît se spune, au fost jefuite, cu toate că au mai rămas în ele o mulţime de lucruri de găteală. E o concluzie fără nici un rost. E o simplă presupunere, o presupunere neroadâ, şi nimic mai mult. De unde oare am putea şti dacă' obiectele găsite în sertare nu reprezintă tot cuprinsul lor? Doamna L'Espa-naye şi fiica ei duceau o viaţă cît se poate de retrasă, nu vedeau lume, arareori ieşeau din casă, aveau deci prea puţine prilejuri să schimbe numeroase rînduri de veşminte. Cele găsite aici erau de o calitate cel puţin tot atît de bună ca tot ceea ce mai aveau aceste doamne. Dacă un hoţ ar fi luat ceva din ele, de ce n-ar fi luat pe cele mai bune, de ce nu ie-ar fi luat pe toate? lntr-un cuvînt, de

ce ar fi lăsat cele patru inii de franci aur, ca să se încurce cu o boccea de albituri? Aurul a fost lăsat pe loc. Aproape întreaga sumă despre care a vorbit Mignaud a fost descoperită în săculeţe, pe podele. Iată de ce aş dori să-ţi scot din cap ideea nătîngă a unui »no6//,idee zămislită în minţile celor de la poliţie de mărturiile acelea care vorbesc de sume de bani înmînate la poarta casei. Am întîl-nit cu toţii, în fiecare oră a vieţii noastre, coincidenţe de zece ori mai vrednice de luat în seamă (cu sume

de bani plătite unei persoane asupra căreia s-a săvîrşit un omor la trei zile după facerea ?lăţii), dar fără să ne atragă nici o clipă atenţia, ndeobşte, coincidenţele sînt nişte piedici uriaşe în drumul acelei categorii de cugetători fără pregătire şi care nu cunosc nimic din teoria probabilităţilor, teorie căreia ştiinţa omenească îi datorează cuceririle ei cele mai glorioase şi cele mai faimoase descoperiri. în împrejurarea de faţă, dacă aurul ar fi dispărut faptul că a fost înmînat cu trei zile mai înainte ar fi alcătuit ceva mai mult decît o coincidenţă. Ar fi întărit această idee despre existenţa unui mobil al crimei. Dar în împrejurările reale ale cazului de faţă, dacă presupunem că aurul era într-adevăr mobilul acestei lovituri, trebuie atunci să credem că făptaşul a fost atît de idiot şi de nehotărît încît a uitat deopotrivă şi aurul, şi scopul
urmărit.
Cu mintea mereu îndreptată spre punctele asupra cărora ţi-am atras cu dinadinsul atenţia — adică glasul acela ciudat, sprinteneala nemaipomenită şi acea izbitoare lipsă de mobiluri într-o crimă de o cruzime atît de neobişnuită — să aruncăm o privire asupra măcelului însuşi. Iată o femeie ucisă prin sugrumare de nişte mîini vînjoase şi vîrîtă^ în hornul căminului, cu capul în jos. Ucigaşii de rînd

nu omoară niciodată în acest fel. Sau cel puţin nu stau să aşeze în felul acesta trupul victimelor. Ai să recunoşti desigur că în felul ăsta de a vîrî cadavrul în horn e ceva din cale-afară de outrc, de silit, ceva care nu se împacă totuşi cu noţiunea de omenesc, chiar dacă am presupune că făptaşii ar fi cei mai pervertiţi şi decăzuţi dintre oameni. Mai gîndeşte-te şi ce uriaşă trebuie să fi fost puterea aceea care a izbutit să împingă trupul moartei printr-o asemenea deschizătură şi atît de tare, încît au trebuit sforţările a patru inşi laolaltă ca de-abia să-1 poată trage în jos!
Să cercetăm acum şi celelalte urme ale isprăvilor acestei puteri cu adevăx"at uimitoare. S-au găsit în vatră şuviţe groase, — şuviţe foarte groase de păr cenuşiu. Fuseseră smulse din rădăcină. Dumneata ştii ce putere uriaşă ţi-ar trebui ca să poţi smulge , din cap numai douăzeci sau treizeci de fire dintr-o dată. Ai văzut, la fel ca şi mine, pletele de care e vorba. Rădăcinile lor (hîde la vedere) erau amestecate cu bucăţi din

pielea capului, dovadă sigură de nemaipomenita putere care a dezrădăcinat poate chiar o jumătate de milion de fire de păr dintr-o dată. Gîtul bătrînei doamne fusese nu numai tăiat, dar şi capul era despărţit cu totul de trup. Unealta întrebuinţată nu era decît un brici. Aş dori să iei seama la cruzimea de fiară dovedită şi în aceste isprăvi. Nu vorbesc de vînătăile de pe trupul doamnei L'Espanaye. Monsieur Dumas şi vrednicul său confrate, monsieur Etienne, au afirmat că au fost făcute cu o unealtă teşită. Aici părerea acestor domni era cu totul întemeiată. E vădit că unealta cea obtuză a fost piatra pavajului curţii, pe care victima a căzut tocmai de pe fereastra de deasupra patului. Această idee, oricît ar părea de simplă acum, a scăpat poliţiei, şi încă din aceeaşi pricină pentru

care i-a scăpat şi lăţimea obloanelor: căci datorită faimoaselor cuie, în mintea ei, parcă pecetluită, nu putea pătrunde gîndul că ferestrele au fost vreodată deschise.

Iar după toate acestea, dacă te-ai gîndit bine şi la ciudata învălmăşeală din odaie, am ajunge destul de departe ca să putem pune laolaltă ideea unei sprinteneli uimitoare, a unei puteri supraomeneşti a unei cruzimi de fiară, a unui măcel fără rost,' a unei grozăvii atît de groteşti că pare străină de tot ce e omenesc şi a unui glas străin şi el, prin intonaţia lui, de urechea unor oameni de diferite naţionalităţi, şi lipsit de orice rostire desluşită şi cu înţeles. Şi acum ce reiese de aici? Ce impresie am ; făcut asupra închipuirii dumitale?

Simţii un fior în tot trupul cînd Dupin îmi puse această întrebare.

— Un nebun, desigur, o fi săvîrşit fapta, am zis eu, vreun nebun scăpat din vreo maison de sânte1 din vecinătate.

— Dintr-un anume punct de vedere, ideea dumitale nu e de lepădat. Dar glasul nebunilor, chiar cînd îi apucă cele mai groaznice furii, nu se aseamănă cîtuşi de puţin cu glasul acela ciudat care s-a auzit pe scară. Nebunii sîrit un neam de oameni deosebit. Limbajul lor, oricît ar fi de fără şir, e totuşi alcătuit din silabe. Pe de altă parte, părul unui nebun nu e la fel cu ăsta, pe care-1 am în mînă. Am desprins smocul dintre degetele înţepenite şi încleştate ale doamnei L'Espanaye. Ia spune-mi,

ce părere ai?
— Dupin! i-am răspuns eu adînc tulburat. Părul ăsta e ceva nemaivăzut... ăsta nu e păr de om!
•Ospiciu (fr.).
40
— N-am spus asta, /.isc fi. Dar înainte do a hotărî asupra acestui punct, aş dori să-ţi, arunci ochii pe schiţa mea de pe această coală de hîrtie. E un facsimil care reproduce ceea ce în unele mărturii s-a spus că sînt „vînătăi negricioase şi urme adînci de unghii" pe gîtul doamnei L'Espanaye; iar în altele (în ale domnilor Dumas şi Etienne), „un şir de pete vinete, vădit pricinuite de întipă-rirea degetelor". Ai să-ţi dai seama, urmă prietenul meu, întinzînd hîrtia in faţa noastră pe masă, că acest desen -te face să te gîndeşti la o încleştare puternică şi ţeapănă. Xu se vede nici un fel de alunecări'. Fiecare deget şi-a păstrat pînă la urmă poate chiar pînă la moartea victimei, cumplita înfăţişare prin care încă de la început se săpase adînc în carne. Încearcă acum să-ţi potriveşti toate degetele dintr-o dată, punîndu-le pe fiecare in amprentele corespunzătoare aşa cum le vezi. încercai, dar în zadar.
— Dar poate că nu facem încercarea aşa cum ar trebui, zise el. Am întins hîrtia pe o suprafaţă plană: grumazul omenesc e însă cilindric. Uite un butuc de lemn rotund, â cărui circumferinţăe cam pe măsura unui gît de om. Pune-i desenul de jur împrejur şi mai încearcă o dată.
Făcui precum mi-a spus. Dar dificultatea era vădit mai mare decît înainte.
— Astea nu sînt urme de mînă de om, am declarat eu.
— Citeşte acum, zise Dupin, paragraful ăsta din Cuvier1.
1 (îcorges Curier (17G9— 1S32), savant francez, ale cărui lucrări în domeniul zoologiei, anatomici comparate şi paleontologici au oferit material bogat pentru fundamentarea teoriei materialiste despre originea şi evoluţia speciilor.
41
Era o amănunţită dare de seamă, anatomică şi descriptivă, asupra marelui urangutan sălbatec din insulele Indiilor Răsăritene1. Statura lui uriaşă, puterea şi sprinteneala lui fără seamăn, sălbăticia feroce, precum şi darul acestui animal de a imita, toate acestea sînt bine cunoscute tuturor. Am înţeles deodată toată grozăvia omorului.

— Descrierea degetelor, am zis, punînd capăt cititului, se potriveşte întru totul cu acest desen. Văd acum că nici un alt animal, afară doar de un urangutan din soiul arătat aici, n-ar fi.putut lăsa întipărite nişte urme ca acestea pe care le-ai desenat. Smocul acesta de păr cafeniu e şi el aidoma cu al fiarei lui Cuvier. Dar nu pot totuşi înţelege ciudăţeniile acestei taine înspăimîntatoare. S-a spus, de altminteri, că două glasuri au fost auzite ecr-tîndu-se, şi e de netăgăduit că unul din ele era glasul unui francez.

— E adevărat. Şi ai să-ţi aminteşti în legătură cu asta de o expresie atribuită acestui glas de aproape toţi cei ce l-au auzit, adică de expresia: „Mon Dieu!" în împrejurările de faţă această expresie a fost pe drept cuvînt caracterizată de către unul dintre martori (de Montani, cofetarul) ca dînd glas unei imputări sau unei dojane. Pe aceste două cuvinte, deci, mi-am întemeiat mai cu dinadinsul nădejdile mele că voi dezlega pe deplin enigma. Un francez avea cunoştinţă de această crimă. E cu putinţă, este într-adevăr mai mult decît probabil, că e nevinovat, că n-a luat parte cîtuşi de puţin la sîngeroasa ispravă. Urangutanul i-a putut scăpa. Se poate să-i fi luat urma pînă în odaie. Dar, în împrejurările cumplite care au urmat, n-a mai putut să-1 prindă. Fiara e slobodă

1 Este vorba de insulele Indoneziei.

încă. N-am să merg mai departe cu aceste presupuneri "— n-am dreptul să le numesc altfel — fiindcă aceste umbre de gîndire pe care se întemeiază sînt destul de adînci ca să poată fi preţuite de propria mea judecată, dar nu pot pretinde să le fac înţelese de mintea altora. Să le numim deci presupuneri şi să vorbim de ele ca atare. Dacă francezul despre care e vorba e cu adevărat nevinovat de această cruzime (aşa cum de altfel presupun), anunţul acesta pe care l-am lăsat aseară la redacţia lui Le Monde (un ziar ce se ocupă de interesele armatorilor şi e foarte căutat de marinari) ni-1 va aduce aici, în locuinţa noastră.

îmi întinse un ziar în care citii cele ce urmează:

ÎNŞTIINŢARE: S-a găsit în Bois de Boulogne, în ziua de... (era în dimineaţa crimei), foarte devreme, un urangutan de statură uriaşă, de culoare cafenie, din specia de Borneo. Stăpînul (despre care se ştie că e un marinar din echipajul unui vas maltez) îşi poate recăpăta animalul după ce va da semnalmente

îndeajuns doveditoare şi va plăti o mică despăgubire prilejuită de prinderea şi întreţinerea acestuia. A se adresa Rue..., No..., Fau-bourg St'.-Germain, au troisieme1."
— Dar cum ai putut să ştii, întrebai eu, că omul cu pricina e marinar şi că ţinea de un vas maltez?
-—Nu pot spune că ştiu, răspunse Dupin. .-Nu sînt sigur de asta. Dar ia uite aici un petic de panglică. După forma şi înfăţişarea ei unsuroasă se vede că s-a împletit cu ea una din acele queue* care le plac aşa de mult marinarilor. Mai mult încă,
1 Strada..., nr. * Coadă (fr.).
cartierul St-Germain, etajul III.
♦3
nodul acesta poate foarte puţină lume să-1 facă, afară de marinari, şi îl întîlnim mai ales la maltezi. Ara culeş panglica la capătul de jos al sîrmei paratrăsnetului. Nu se poate să fi aparţinut vreuneia dintre răposate. La urma urmei, chiar dacă m-am f înşelat cu privire la panglică, adică la faptul că ; francezul era un marinar de pe un vas maltez, tot ■•< n-am făcut nimic rău prin cele ce am spus în anunţul meu. Dacă am greşit, va presupune numai că m-am înşelat din cine ştie ce pricină, de care nu va găsi cu cale sa se intereseze. Dar dacă am nimerit, am făcut .un pas mare înainte. Francezul acesta, care are cunoştinţă de omor, dar e totuşi nevinovat, nu va pregeta, fireşte, să dea răspuns înştiinţării mele de a-şi cere urangutanul. Iată cum va judeca: „Sînt nevinovat. Sînt sărac. Urangutanul meu c de mare preţ, iar pentru unul ca mine e chiar o avere. De ce să-1 pierd, cu frica mea prostească de primejdie? E-n mîna mea, iată-1. A fost găsit în Bois de Boulogne, la o mare depărtare de locul măcelului. Cum o să1 bănuiască cineva că o fiară sălbatică a săvîrşit fapta? Poliţia e nedumerită, n-a putut găsi nici cel mai mic fir călăuzitor. Chiar dacă ar fi pe urmele animalului, îi va fi cu neputinţă să dovedească în vreun fel că ştiu de acest omor sau să mă scoată vinovat din pricina aceasta. Şi, mai presus de toate, sînt cunoscut. Cel care a dat înştiinţarea mă şi arată că sînt proprietarul animalului. Nu sînt sigur în ce măsură ştie cum s-au petrecut lucrurile. Dacă mă feresc şi nu-mi cer drepturile asupra unei proprietăţi atît de mari şi despre care se ştie că e a mea, voi face cu atît mai mult ca animalul să fie bănuit. Nu e cuminte din parte-mi să atrag atenţia nici asupra mea, nici asupra lui.

Am să răspund acestei înştiinţări, o

să-mi iau urangutanul înapoi şi am să-1 ţin închis pînă s-o sfîrşi cu toată povestea." în aceeaşi clipă auzirăm paşi pe scări. — Fii gata! zise Dupin. Ia-ţi pistoalele, dar nu trage, nici nu Ic arăta pînă nu-ţi dau semnalul. Poarta casei fusese lăsată deschisă, şi vizitatorul intrase fără să sune. înainta cîţiva paşi pe scări. Păru că pregetă o clipă. îl auzirăm că scoboară. Dupin se îndreptă grabnic spre uşă, cînd l-am auzit suind din nou. N-a mai dat îndărăt a doua oară, s-a apropiat cu hotărîre şi a bătut la uşa camerei "noastre.

— Intră! zise Dupin cu glas voios şi cald. Un om se ivi în prag. Se vedea bine că e marinar, un bărbat voinic, înalt şi musculos, cu o înfăţişare plină de un fel de îndrăzneală drăcească, nu lipsită de farmec. Chipul lui ars de soare era mai mult decît pe jumătate ascuns de favoriţi şi de mustăţi. Ţinea în mînă un ciomag de stejar, dar nu părea să aibă şi altfel de armă. Făcu o plecăciune stîngace şi ne dădu bună seara cu un accent francez care, deşi aducea cu cel de la Neufchâtel, făcea îndeajuns dovada obîrşiei sale pariziene.

— Şezi, te rog, prietene, zise Dupin. Cred că ai venit pentru urangutan. Pe cuvîntul meu, te invidiez că ai un asemenea exemplar. E de o frumuseţe deosebită şi fără îndoială că e de o valoare foarte mare. Ce vîrstă o fi avînd?

Ca un om care a scăpat de o greutate de nesuferit, marinarul răsuflă adînc. Răspunse apoi cu glas liniştit:

— Nu prea ştiu nici eu, dar n-are mai mult de patru sau cinci. E aici?

— O, nu. N-aveam unde să-1 ţin. E aici pe aproape, în grajdul unui manej, pe Ruc Dubourg.

îl poţi lua mîine dimineaţă. Ai adus ceva dovezi ue proprietate?

— Desigur, domnule.

— îmi pare rău să mă despart de el, zise Dupin. ~ Nu înţeleg, domnule, ca dumneata să nu te
alegi cu nimic după atîta osteneală, zise marinarul. Nici nu mi-a dat prin gînd una ca asta. Sînt foarte dornic să dau o răsplată găsitorului, vreau să zic, o răsplată potrivită.

— Bine, răspunse prietenul meu. E foarte frumos din partea dumitale, desigur. Să mă gîndesc. Ce ţi-aş putea cere? Hai să-ţi spun. Iată care o să-mi fie recompensa: ai să-mi spui tot ce ştii

dumneata despre crima din Rue Morgue.
Dupin rostise aceste din urmă cuvinte cu un glas foarte adînc şi cu multă linişte. Şi cu aceeaşi linişte se duse pînă la uşă, o încuie şi puse cheia în buzunar. Scoase apoi un pistol din buzunarul de la piept şi-1 puse cu un calm desâvîrşit pe masă. Marinarul se înroşi la faţă, de parcă s-ar fi înăbuşit. Sări în picioare şi puse mîna pe ciomag. Dar în clipa următoare căzu îndărăt pe scaun, tre-murînd din tot trupulşi cu masca morţii pe obraz. Nu scoase o vorbă. îl compătimeam din adîncul inimii.
— Prietene, zise Dupin cu un glas plin de duioşie, te-ai speriat degeaba, crede-mă. Oricum ar fi, noi nu-ţi vrem răul. Pe cinstea mea de om şi de francez că n-avem de gînd să-ţi facem nici un rău. Ştiu cît se poate de bine că nu eşti vinovat de grozăviile din Rue Morgue. Dar asta nu înseamnă că nu eşti chiar de loc amestecat în ele, măcar într-o oarecare măsură. Trebuie să-ţi dai seama, din cele ce ţi-am spus pînă acum, că am avut mijloace pentru a mă informa în această împrejurare, nişte mijloace despre care dumneata nici n-ai putut vre-

odată visa. Iată deci cum stau lucrurile. N-ai făcut nimic neîngăduit, nimic, fără îndoială, care să te facă vinovat. Nu te-ai făcut vinovat nici chiar de hoţie, cînd ai fi putut fura fără să fii pedepsit. N-ai nimic de ascuns. Nici n-ai de ce să ascunzi ceva. Pe de altă parte, eşti ţinut de toate legile onoarei să mărturiseşti tot ce ştii. Un om nevinovat zace astăzi în temniţă sub povara acestei crime, pe al cărei făptaş dumneata îl poţi da în vileag.
Pe cînd Dupin rostea aceste cuvinte, marinarul îşi revenise destul de bine în fire. Dar nu marră-măsese nimic din cutezanţa lui de la început.
— Dumnezeu să mă ajute! zise el, după o sctirtă pauză. Voi spune tot ce ştiu despre această afacere; dar nu trag nădejde să mă credeţi nici măcar pe jumătate, da, aş fi un nătărău dacă aş nădăjdui. Sînt totuşi nevinovat. Am să vă spun tot ce am pe inimă, chiar dacă o fi să mor.
Iată povestirea sa, pe scurt. în vremea din urmă făcuse o călătorie în arhipelagul indian. Un grup de marinari, din care făcea parte şi el, debarcă în Borneo şi pătrunse înlăuntrul insulei, să facă o excursie de plăcere. El şi cu încă un tovarăş au prins urangutanul. Tovarăşul murind, animalul rămase numai în

stăpînirea lui. După multe necazuri, prilejuite de fioroasa cruzime a prizonierului în timpul călătoriei de întoarcere, izbuti, în cele din urmă, să-l.pună în siguranţă în locuinţa sa din Paris. Aici, ca să nu atragă asupră-şi nesuferita curiozitate a vecinilor, îl ţinu închis cu mare grijă cît timp a trebuit să-1 vindece de o rană la picior pe care şi-o făcuse pe bord cu o aşchie. Avea de gînd ca pînă în cele din urmă să-1 vîndă.
într-o noapte, sau mai degrabă într-o dimineaţă — dimineaţa omorului — pe cînd se întorcea acasă de la un chef de marinari, găsi fiara sălăşluită
chiar î
zase în faţa oglinzii Ş* '"^v vâzuse ^„ .„- , legea, aşa cum, fara. in°01*rin' aura cheii. îngro-stăpînul cînd îl obf^f ^ primejdioasă în mina
u^n^^^f^rtSsW de ea cu atîta »"deinin^ °De obicei ştia totuşi fără să ştie ce are de ^cut lu_ cc]c ^
să-1 potolească fie şi w^cc care vru sa-l in-rioase, cu ajutorul.biciului, p ^ t
că fie utorul
trebuinţeze * ** urangutanul san
âfESă
doase, cu a trebuinţeze * ** gutanu
care vru sa P ^ t ai
- afară, coborî într-o ^ din nenon>
'Deznădăjduit, franc ezu1 * ^ ^ din cInd ciul mereu în nuna, ^f ™UJrmăritorul ei şi sa se în cînd să se «^ înapoi la urm ^ strîmbe la el. P** "~LaC Goana ţinu aşa multa Atunci o lua iar U.fag*- ^ aiiînca> şl Cea,u vreme. Pe străzi domnea o ta intr.un pasaj
era aproape 3 dimineaţa. JiecmP. {u atrasa
îedna» Rue M^i^taRstra deschisă a de o lumină care strălucea U t x
camerei doamnei L E.pana>e lo> zăn snrna
al casei sale R^lţ^8^ lSusul ei cu o spr.nte-paratrăsnetului. se caţără^ car e,a dat
nealâ de neînchipuit, apuca " zvîrh de-a
Statul de perete, şi m felul acesta ^
4B
iar fiara. Mu mai avea scăpare din capcana în care intrase decît pe sîrmă în jos şi putea fi înhăţată la coborîre. Pe de altă parte,

avea cuvînt să fie în culmea neliniştii cu privire la ce putea să facă în casă. Gîndul acesta îl îmboldi să-1 urmărească iarăşi pe fugar. Se poate foarte uşor sui cineva pe o sîrmă de paratrăsnet, mai ales dacă e marinar. Dar cînd ajunse la înălţimea ferestrei, care se afla departe, la stînga sa, fu nevoit să se oprească, Tot ce mai putea face era să se salte atît cît să întrevadă interiorul odăii. Cînd văzu însă ce era de văzut, fu cît pe-aci să scape sîrma, cuprins de o spaimă îngrozitoare. A fost în clipa cînd au ţîşnit în noapte acele ţipete sfîşietoare care au făcut să sară din somn paşnicii locuitori din Rue Morgue. Doamna L'Espanaye şi fiica ei, în cămăşi de noapte, se îndeletniceau, pesemne, să rînduiască nişte hîrtii în lădiţa de fier, de care s-a mai pomenit, şi care fusese trasă în mijlocul camerei. Era deschisă, şi conţinutul ci zăcea risipit pe podele. Victimele trebuie să fi stat cu spatele la fereastră şi, judecind după timpul scurs între clipa cînd fiara a pătruns în odaie şi aceea în care au izbucnit ţipetele, e de presupus că n-au zărit-o numaidecît. Pocnetul oblonului putea să fie, fireşte, pus pe seama vîntului.
Cînd marinarul se uită în odaie, uriaşul animal tocmai o apucase pe doamna L'Espanaye. de păr (pe care şi-1 despletise şi tocmai şi-1 pieptănase) şi umbla cu briciul pe lîngă obrazul ei, imitînd gesturile unui bărbier. Nemişcată, fiica ei zăcea în nesimţire. Leşinase. Ţipetele şi sforţările deznădăjduite ale bătrînei doamne (căreia, între timp, fiara îi smulsese părul din cap) nu izbutiră decît să întărite animalul. Din paşnic cum se pare că fusese, deveni fioros. Cu o mişcare hotărîtă a braţului său

vînjos aproape că îi despărţi capul de trup. La vederea sîngelui, îndîrjirea lui deveni furie oarbă. Scrîşnind din dinţi şi aruneînd fulgere din ochi, se năpusti peste trupul tinerei fete şi îşi adînci cumplitele gheare în grumazul ei, încleştînd-o astfel pînă ce ea îşi dădu sufletul. în această clipă privirile lui rătăcite şi sălbatice căzură pe căpătîiul patului, deasupra căruia chipul stăpînultn, schimonosit de groază, de-abia se vedea. Furia bestiei, care fără îndoială că ţinea minte biciul, se preschimbă pe loc în teamă. Dîndu-şi seama că merita o pedeapsă, părea că e dornic să-şi ascundă sîngeroasele isprăvi şi ţopăia prin odaie în prada unui zbucium nervos, răsturnînd şi sfărîmînd în calea sa tot ce găsea prin casă şi smulgînd şi saltelele de pe pat. Apucă, în sfîrşit, cadavrul fiicei şi-1 împinse în cămin, cum a şi fost găsit. Apoi, pe

al bătrînci doamne, pe care-1 azvîrli peste cap pe fereastră. Pe cînd maimuţa se apropia de geam, cu mutilata ei povară în braţe, marinarul îngrozit se dădu pe sîrmă îndărăt şi, coborînd de-a lungul ei mai mult pe lunecate decît agăţat în mîini, o luă la fugă spre casă, temîndu-se de urmările măcelului şi dezbărîndu-se bucuros de orice grijă privind soarta urangutanului. Vorbele auzite de vecini pe scară erau strigătele de groază şi de spaimă ale francezului, amestecate cu schelălăielile drăceşti ale fiarei. Aproape că nu mai am nimic de adăugat. Urangutanul trebuie să fi scăpat din odaie tot dc-a lungul sîrmei, tocmai cînd cei de afară spărgeau uşa. Tot el trebuie să fi închis fereastra după ce a ieşit prin ea. Mai tîrziu a fost prins de stăpînul său, care a căpătat un preţ bun pe el de la Jardin des Plantes1. Le Bon a fost eliberat pe loc, pe temeiul 1 Grădina Zoologică ilin Paris.

istorisirii noastre despre împrejurările crimei, istorisire, jfăcutaitîr ceva comentarii de ale lui Dupin) prefectului "d*e poliţie în biroul său. Acest înalt funcţionar,, curbate că era binevoitor faţă de prietenul ,meu; nu 'putea totuşi să-şi ascundă necazul . pjieinuit (de^întorsătura pe care o luaseră lucrurile şi îşi îngădui o dată sau de două ori să ia în rîs năravul'unor anumite persoane de a se amesteca în treburile altora.

— Jî-au decît să vorbească, îmi zise Dupin, care nu găsise-că e cu cale să răspundă. N-are decît să pălăvrăgească. Asta îi uşurează conştiinţa. în ce mă priveşte, sînt mulţumit că l-am bătut la el acasă. Faptul că a dat greş în dezlegarea acestui mister nu e însă cîtuşi de puţin un lucru de mirare, cum îşi închipuie el. Căci, într-adevăr, prietenul noaştru, prefectul, e mult prea isteţ ca să poată fi profund. înţelepciunea lui nu este întemeiată pe nimic. E numai şi numai cap, iar trup de loc, întocmai ca icoanele zeiţei Laverna1 sau, mai bine zisv e numai umeri şi cap, cum e şi batogul. Dar e un om de treabă, la urma urmei. îmi place mai ales pentru măiestrita lui mironoseală, mulţumită căreia şi-a făcut o faimă de om isteţ. Vorbesc adică de năravul lui de a tăgădui ceea ce este şi de a explica ceea ce nu e — de nier ce qui est et d'expli-quer ce qui n'est pas~.

Crimele din Rue Morguc (In original The Murders .'« the Rue Morgue) a văzut lumina tiparului in aprilie 1841, Sn revista Graham's Lady's and Gentleman'* Magazin; din Philadelphia.

1 în mitologia romanilor, zeiţa cîştigului şi ocrotitoarea hoţilor şi

escrocilor.
8 Kousseau, NoitveUe Hfloisc (n. a.).
MISTERUL MĂRIEI R O G fi T ♦ Urmare la Crimele din Rue Morgite
lis g i e b t eine Reihe idcaîischcr Brgt-benheiten dic der Wirlilichkeit parallcl liiuft. Sflten fallen sie zusctfutncn. Mensclien ună Znfălle modifizi -. en giivohrMch di^ ideclische Eegebenkeit, so dass sie unvollkommcn crscheint, und ihrc Folgcn gleichfaUs unvollkom-tnen sind. So bei der Rcformation: stalt des ProUslanlismus kam das Lulhcr'.utn kervor. l
Koralis «MORAL A K S 1 C II T E N
Puţini sînt aceia, chiar printre cugetătorii cei mai cumpăniţi, care să nu fi fost surprinşi uneori de o credinţă sfielnică, nedesluşită şi totuşi dătătoare
* La ediţia întîi a Măriei RogSt, notele din josul paginii adăugate acum au fost considerate de prisos; trccînd însă ctţiva ani de la drama pe care se întemeiază povestirea, ni s-a părut nimerit să le dăm şi să spunem totodată cîteva cuvinte care să lămurească tema generală. O tînără iată, Mary Cecilia Rogers, a fost ucisă în apropiere de New York şi, cu toate că moartea ei a stîrnit vreme îndelungată un nedezminţit interes, misterul ce o învăluia nu fusese încă dezlegat în timpul cînd a fost scrisă şi publicată nuvela aceasta. Aici, sub cuvînt că povesteşte destinul xxnoigrisette pariziene, autorul a urmărit îndeaproape faptele esenţiale ale adevăratului asasinat al Măriei Rogers, pe cele neesenţiale schi-ţîndu-le numai comparativ. în felul acesta, orice argument întemeiat pe ficţiune se poate aplica la adevăr, şi căutarea adevărului este tocmai scopul avut în vedere. Misterul Măriei Roglt a fost scris departe de locul crimei şi fără alte mijloace de cercetare decît ziarele ce au putut ii procurate. Astfel că autorului i-au scăpat multe lucruri pe care le-ar fi aflat dacă s-ar ii dus la faţa^locului şi ar fi cunoscut oraşul.- Cu toate acestea, n-ar ii' rău să amintim că mărturisile a două persoane (una dintre ele fiind doamna Deluc din povestirea noastră), făcute la răstimpuri diferite, mult după tipărirea lucrării, au confirmat intru totul nu
52
de fiori, în faptele supranaturale cînd au fost puşi în faţa unor coincidenţe atît de miraculoase, îneît mintea nu era în stare să vadă în ele nişte simple coincidenţe. Astfel de sentimente —

acea credinţă sfielnică de care am pomenit neavînd niciodată întreaga putere a cugetării — astfel de sentimente arareori pot fi pe deplin înăbuşite, afară numai dacă se recurge la teoria şansei, sau, cum i se mai zice în termeni tehnici, la calculul probabilităţilor. Calculul acesta însă este pur matematic în esenţa sa: şi de aici ia naştere acea anomalie care constă în a aplica cea mai precisă şi mai rigidă dintre ştiinţe umbrei şi spiritului lucrurilor celor mai anevoie de pătruns din lumea speculaţiilor.

Amănuntele cu totul neobişnuite pe care sînt chemat acum să le dau în vileag vor alcătui; aşa cum se va vedea după desfăşurarea lor în timp, partea întîi dintr-o serie de coincidenţe aproape de neînţeles, a căror urmare sau încheiere va fi recunoscută de toţi cititorii în asasinatul de curînd întîmplat la New York, al Măriei Cecilia Rogers.

Acum aproape un an, cînd am încercat, într-un articol intitulat Crimele din Rue Morgue, să schiţez cîteva trăsături cu totul deosebite ale inteligenţei prietenului meu, cavalerul C. Auguste Dupin, nu-mi

numai concluzia generală, dar pînă şi toate amănuntele mai de seamă şi imaginare cu ajutorul cărora s-a ajuns la concluzia enunţată (n.a.).

1 Sînt serii ideale de evenimente care se desfăşoară aidoma cu cele reale. Ele se suprapun arareori. Oamenii şi împrejurările schimbă îndeobşte cursul ideal al întîmplarii, astjel incit ea, apare nedesăubsită şi urmările ei stnt de asemenea nedesăvîrşiţe. Aşa a fost şi cu Reforma: în locul protestantismului, s-a ivit luteranismul (germ.).

a Pseudonimul poetului liric Friedrich von Hardenberg (1772—1801), unul dintre exponenţii romantismului reacţionar german.

dădea prin gînd că voi mai avea vreodată prilejul să tratez acest subiect. Descrierea caracterului acestuia era singurul lucru ce-1 urmăream. Şi scopul a fost atins pe deplin în năprasnica desfăşurare de întîmplări menite să dovedească firea ciudată a lui Dupin. Aş fi putut aduce şi alte pilde, dar n-aş fi putut să dovedesc mai mult decît atît. Cu toate acestea, ultimele evenimente, în surprinzătoarea lor desfăşurare, mi-au redeşteptat în minte mai multe amănunte, care vor avea întrucîtva înfăţişarea unor mărturisiri smulse cu de-a sila. Ar fi

într-adevăr de neînţeles dacă, aflînd ceea ce am aflat acum de curînd, aş trece sub tăcere tot ce am văzut şi tot ce am auzit cu mult mai înainte.
După ce a luat sfîrşit tragedia iscată prin moartea doamnei L'Espanaye şi a fiicei sale, Dupin izgoni din minte această întîmplare şi se adînci iar, după vechiul său obicei, într-o sumbra visare. Avînd de cînd mă ştiu o înclinare spre abstracţiune, m-am potrivit şi eu îndată felului său de a fi. Şi locuind mai departe în apartamentul nostru din Faubourg St.-Germain, am lăsat la voia întîmplării viitoYul i ne-am abandonat fără grijă în legănarea prezentu-ui, înflorind cu visele noastre lumea întunecată ce ne înconjura.
Dar aceste vise nu erau fără întreruperi. Se poate lesne închipui că rolul jucat de prietenul meu în drama din Rue Morgue nu a putut să nu lase urme în amintirea poliţiei pariziene. în rîndul agenţilor ei, numele de Dupin ajunsese un nume cunoscut. Caracterul simplu al inducţiilor prin care dezlegase misterul nefiind dezvăluit niciodată, nici măcar prefectului şi nimănui altcuiva decît mic, nu e de mirare, fireşte, că afacerea era privită ca un lucru aproape miraculos şi că puterea de analiză a lui Dupin i-a creat o faimă de ghicitoare. Sinceritatea
i

lui l-ar fi fiicut să dezmintă o astfel de eroare din partea oricui l-ar fi întrebat. Dar firea nepăsătoare nu-i îngăduia să se mai frămînte din pricina unui lucru care încetase de mult să-1 intereseze. Aşa se întîmplă că el ajunse steaua călăuzitoare spre care se îndrepta ochiul poliţiei; şi nu puţine au fost cazurile în care, din partea Prefecturii de poliţie, s-au făcut încercări de a folosi luminile lui. Unul dintre cele mai însemnate a fost asasinarea unei tinere fete cu numele de Mărie Roget.
Faptul s-a întîmplat doi ani după grozăviile petrecute în Rue Morg'ue. Mărie — al cărei nume de botez şi de familie vor atrage pe loc atenţia prin asemănarea lor cu acelea ale unei nenorocite vînză-toare de ţigări — era singura fiică a văduvei Estelle Roget. Tatăl ei murise cînd fata era încă o copilită; şi din clipa morţii lui şi pînă cu vreo optsprezece luni înainte de asasinatul care alcătuieşte miezul povestirii noastre mama şi fiica au stat împreună în Rue Pave*e-Saint-Andr6 1 unde doamna Roget ţinea o pensiune, ajutată fiind de Mărie. Lucrurile au mers astfel

pînă ce fata a împlinit vîrsta de 22 de ani, cînd marea ei frumuseţe atrase atenţia unui negustor de parfumuri care ocupa unul dintre magazinele de la parter în clădirea teatrului „Palais Royal" şi printre ai cărui muşterii erau mai ales aventurieri fără căpătîi care năpădiseră toată vecinătatea. Monsieur Le Blanc* îşi dădea seama de foloasele pe care le-ar putea trage din prezenţa în drogheria sa a frumoasei Mărie. Propunerea lui mărinimoasă a fost primită fără şovăire de tînăra fată, deşi cu oarecare îndoială din partea doamnei Roget.

•Nassau Street (n. a.). % Andcrson (n. a.).

Socotelile negustorului au ieşit întocmai, şi saloanele sale au ajuns vestite mulţumită farmecului drăgălaşei grisette. Se împlinise aproape anul de cînd intrase în slujba asta, cînd admiratorii săi au fost nespus de tulburaţi de neaşteptata-i dispariţie din magazin. Monsieur Le Blanc nu era în stare să dea nici o lămurire cu privire la lipsa ei, şi doamna Roget era înnebunită de grijă şi de spaimă. Pe loc, ziarele puseră stăpînire pe acest subiect, şi poliţia era tocmai pe punctul de a face cercetări serioase, cînd, într-o bună zi, dimineaţa, după ce trecuse o săptămînă, Mărie se ivi, teafără şi sănătoasă, dar cu o uşoară umbră de tristeţe, la tejgheaua parfu-meriei! Orice anchetă, în afară de aceea cu caracter particular, a fost, fireşte, numaidecît întreruptă. Monsieur Le Blanc o ţinea morţiş, ca şi mai înainte, că el nu ştie nimic. Mărie şi doamna Roget răspun-seră la toate întrebările cum că fata îşi petrecuse săptămînă trecută în casa unei rude de la ţară. Astfel afacerea a fost clasată şi îndeobşte uitată; căci tînăra fată, în scopul vădit de a se feri de curiozităţile prea stăruitoare, îşi luă în curînd rămas bun pentru totdeauna de la negustorul de parfumuri şi-şi căută un refugiu în casa mamei ei din Rue PaveVSaint- Andre".

Trecuseră aproape cinci luni de la întoarcerea ei acasă, cînd deodată prietenii au fost pentru a doua i oară alarmaţi de o nouă şi neaşteptată dispariţie. Au trecut trei zile, şi totuşi nu s-a aflat nimic 1 despre ea. în a patra zi, cadavrul Măriei a fost găsit ' plutind pe Sena1, lîngă malul opus cartierului în ' care se află Rue Pave6 Saint-Andre", într-un punct ; nu prea depărtat de împrejurimile pustii ale barierei cunoscute sub numele de Barriere du Raule*.

'Fluviul Hudson (n. a.). i Weehawken (n. a.).

Grozăvia acestei crime, fiindcă era din capul locului vădit că se săvîrşise o crimă, tinereţea şi frumuseţea victimei şi, mai presus de toate, faima-i de mai înainte, totul contribuia să tulbure adînc spiritele unui public atît de sensibil cum este cel parizian. Nu-mi pot aminti vreo întîmplare asemănătoare care să fi făcut atîta vîlvă pretutindeni. Vreme de cîteva săptămîni, chiar şi cele mai însemnate chestiuni politice la ordinea zilei au fost date uitării, ca să se discute numai şi numai această arzătoare problemă. Prefectul se străduia ca niciodată, şi fireşte că toate forţele poliţiei pariziene au fost puse în mişcare în toată amploarea lor. îndată după descoperirea cadavrului, nimeni nu-şi închipuia că ucigaşul va fi în stare să scape multă vreme de urmărirea ce fusese numaidecît pusă la cale. Abia după ce trecuse o săptămînă, s-a crezut nimerit să se ofere o recompensă; şi chiar atuncea, recompensa aceasta se mărgini la' o mie de franci. între timp, cercetările îşi urmau cursul, dacă nu întotdeauna cu dibăcie, în schimb cu multă stăruinţă, şi numeroase persoane au fost anchetate fără nici un rezultat; în acelaşi timp, datorită lipsei îndelungate a oricărui fir conducător în misterul acesta, nerăbdarea publicului creştea din ce în ce mai mult. După zece zile s-a găsit' cu cale să se dubleze suma oferită la început şi, în cele din urmă, trecînd şi cea de a doua săptămînă fără a duce la vreo descoperire, şi resentimentele parizienilor împotriva poliţiei răbufnind în cîteva imeutes1 serioase, prefectul îşi luă răspunderea să ofere suma de douăzeci de mii de franci pentru „descoperirea asasinului", sau, dacă s-ar face dovada că au fost mai mulţi vinovaţi, „pentru descoperirea oricăruia
•Izbucniii tumultuoase (fr.).

dintre asasini". în înştiinţarea care anunţa această răsplată se făgăduia şi iertarea deplină oricărui părtaş care ar fi făcut mărturisiri împotriva complicilor săi. Se mai adăuga la aceasta, pe locurile unde era afişată, un anunţ special al unui comitet de cetăţeni care ofereau zece mii de franci peste suma făgăduită de Prefectură. Toată recompensa se ridica astfel la nu mai puţin de treizeci de mii de franci, sumă ce putea fi socotită ca nespus de mare dacă ţinem seama de situaţia modestă a fetei şi de faptul că în marile oraşe se întîmplă prea adesea grozavii de

soiul acesta.
Nimeni nu se mai îndoia acum că misterul acestei crime va fi dezlegat pe loc. Dar, cu toate că, într-o împrejurare sau două, s-au făcut unele arestări, care dădeau făgăduieli de dezlegare, nu s-a descoperit totuşi nimic în sarcina celor bănuiţi, şi au fost numaidecît puşi în libertate. Oricît ar părea de ciudat, trei săptămîni trecuseră de la descoperirea cadavrului, şi nici cea mai sfioasă rază de lumină nu fusese aruncată asupra acestui mister. Totodată, nici un fel de zvon, oricît de slab, în legătură cu această întîmplare, care tulburase atît de adînc toate spiritele, nu ajunsese încă la urechea mea şi a lui Dupin. Adînciţi de aproape o lună de zile în nişte cercetări asupra cărora ne concentrasem întreaga noastră atenţie, nici unul dintre noi nu ieşise din casă, nici nu primise pe nimeni şi nu-şi aruncase decît în treacăt privirile asupra articolelor politice mai de seamă de prin gazetele zilnice. Cel care ne-a vorbit întîia oară despre această crimă a fost însuşi G. A venit la noi foarte devreme în după-amiaza din 13 iulie a anului 18... şi a rămas pînă noaptea tîrziu. Era foarte necăjit că toate încercările sale de a-i încolţi pe asasini dăduseră greş. Reputaţia lui se afla în joc, ne spunea el cu
5b
acel fel de a fi al său atît de parizian. Chiar şi onoa-rea-i ora primejduită. Ochii lumii erau aţintiţi asupra-i şi ar fi fost în adevăr în stare de orice sacrificiu pentru lămurirea acestui mister. îşi încheie expunerea destul de caraghioasă cu o laudă închinată acelei însuşiri a lui Dupin pe care binevoi să o numească „tact" şi îi făcu acestuia o propunere făţişă şi desigur generoasă, a cărei valoare nu mă cred împuternicit să o dezvălui, dar care nici nu are vreo legătură cu adevăratul subiect al povestirii mele.
Prietenul meu respinse pe cît putu mai cuviincios complimentul, dar primfnumaidecît propunerea, cu toate că foloasele ce le-ar fi tras de pe urma ei erau cu totul problematice. O dată înţeleşi şi asupra acestui punct, prefectul porni îndată să se explice asupra propriilor sale ipoteze, împletindu-le cu nesfîrşite comentarii asupra mersului anchetei, de care pînă atunci nu avusesem cunoştinţă. Vorbi îndelung şi, fără îndoială, într-un fel savant; iar în vreme ce eu, pe măsură ce noaptea se înteţea, îmbi-indu-ne la somn, strecuram la întâmplare cîte un cuvînt, Dupin, care sta

neclintit în fotoliul său de totdeauna, era parcă întruparea atenţiei pline de respect. Cît durase această întrevedere, nu-şi scosese ochelarii, şi mi-era de ajuns să arunc o privire cînd şi cînd prin sticlele lor verzi ca să mă încredinţez că, pe tăcute, dormise totuşi adînc în întreg acel răstimp de şapte-opt ceasuri de chin care s-au scurs pînă]a plecarea prefectului.
în dimineaţa următoare ne-am procurat de la Prefectură un raport amănunţit al anchetei, iar de la sediul diferitelor gazete, cîte un exemplar, al fiecărui număr în care se publicase vreun reportaj mai important ce relata din fir în păr această tristă întîmplare. Lăsînd la o parte tot ceea ce era vădit

eronat, aceste numeroase reportaje se reduceau cam la atît: Mărie Roget părăsise casa mamei sale din Rue Pavee-Saint-Andre duminică, 22 iunie 18.. pe la orele 9 dimineaţa. La plecare spusese unui domn, anume Jacques St. Eustache1, lui şi numai lui, că arc de gînd să-şi petreacă ziua la o mătuşă care locuia în Rue des Drâmes. Rue des Dromes este o uliţă scurtă şi îngustă, dar foarte populată, nu departe de malul Senei şi la o depărtare de vreo două mile — dacă ai tăia de-a dreptul — de pensiunea doamnei Roget. St. Eustache era un pretendent recunoscut la mîna Măriei şi locuia la pensiune, unde lua şi masa. El trebuia să meargă să-şi ia logodnica pe înserat şi s-o însoţească pînă acasă. S-a întâmplat însă că în după-amiaza aceea a plouat cu găleata. Şi presupunînd că dînsa va rămîne toată noaptea la* mătuşa ei (aşa cum mai făcuse şi altă dată), a crezut că nu e nevoie să-şi ţină făgăduiala. După ce se înnoptase, a auzit-o pe doamna Roget. (care era o bătrînă infirmă de 70 de ani) spunînd că se teme „că n-o s-o mai văd niciodată pe Mărie". Vorba asta însă nu prea a fost luată în seamă în clipa aceea.
Luni s-a constatat cum că fata nu se dusese în Rue des Drâmes, şi după ce trecu ziua întreagă fără nici o veste de la ea, s-a pornit o cercetare tîrzie în anume locuri din oraş şi din împrejurimi. Cu toate acestea, abia a patra zi de la dispariţie s-a aflat ceva mai de seamă în privinţa ei. în ziua aceea (miercuri, 25 iunie), un oarecare monsieur Beauvais2, care, dimpreună cu un prieten, o căuta pe Mărie lîngă Barriere du Roule, pe malul Senei, peste drum de Rue Pavee-Saint-Andre', fu înştiinţat
1 Payne (n. a.). 3Crommclin (n. a).
.A.

ca tocmai atunci un cadavru fusese adus la ţărm de cîţiva pescari, ce l-au găsit plutind pe apa fluviului. Văzînd trupul neînsufleţit, Beauvais, după ce stătu puţin la îndoială, 1-a recunoscut ca'fiind al vînzătoarci de parflunuri. Prietenul său îl recunoscuse şi mai repede.
Faţa era mînjită cu sînge închegat, din care o parte se prelinsese pe gură. Nici urmă de spumă, cum se observă la cei înecaţi. Ţesutul celular nu era decolorat. în jurul gîtuhii se vedeau vînătăi şi urme de degete. Braţele îi erau încrucişate pe piept şi înţepenite. Pumnul drept era încleştat, mîna stîngă în schimb stătea pe jumătate deschisă. Jur împrejur pe încheietura stîngă erau două zgîrieturi adînci, făcute după cît se pare de nişte sfori sau de' o singură sfoară răsucită de mai multe ori. încheietura mîinii drepte era şi ea foarte zgîriată, dar numai în parte. Asemenea şi spinarea, în tot lungul ei, şi mai cu deosebire omoplaţii. Ca să poată aduce cadavrul la mal, pescarii îl legaseră cu o frînghie, însă nu aceasta a fost pricina zgîrieturilor. Muşchii gîtului erau foarte umflaţi. Nu se vedeau tăieturi aparente, nici vînătăi de pe urma vreunor lovituri. S-a găsit şi o bucată de şiret atît de strîns legat în jurul gîtului, îneît nici nu se mai vedea: era cu totul îngropat în carne şi fixat cu un nod care se afla tocmai sub urechea stîngă. Numai atît, şi ar fi fost de ajuns ca să-i pricinuiască moartea. Raportul medicului chezăşuia pe deplin virtutea răposatei. Afirma că avusese de îndurat o siluire brutală. Starea cadavrului în clipa găsirii îngăduia cu uşurinţă recunoaşterea lui de către prieteni. Rochia îi era ruptă şi în mare neorînduială. Din partea de jos a veşmintelor fusese sfîşiată o bucată lată cam de o palmă mergînd pînă la talie, fără a fi însă smulsă de tot: era înfăşurată de trei ori în

jurul mijlocului şi prinsă într-un fel de nod la spate. Fusta de dedesubt era din muselină subţire; şi din ea fusese sfîşiată în întregime o bucată în lăţime cam de un cot; fusese însă sfîşiată pe fir drept şi cu multă grijă. A fost găsită înfăşurată în jurul gîtului şi prinsă într-un nod solid. Deasupra fîşiei de muselină şi a bucăţii de şiret erau legate panglicile unei pălării, care atîrna în jos. Nodul cu care erau legate panglicile pălăriei arăta că nu era un nod făcut de o femeie, ci un simplu nod pescăresc. După identificare, cadavrul n-a fost dus, ca de obicei, la morgă

(această formalitate fiind de prisos), ci îngropat fără zăbavă nu departe de locul unde fusese scos la mal. Mulţumită strădaniei lui Beauvais, afacerea a fost înăbuşită cu mare grijă, atît cît s-a putut,; şi au trecut mai multe zile înainte ca lumea să înceapă sa se frămînte. în cele din urmă, un săptămînal1 şi-a însuşit subiectul. Cadavrul a fost dezgropat şi s-a ordonat o nouă anchetă, dar nu s-a mai descoperit nimic nou, afară de ceea ce se ştiuse pînă atunci. Acum, însă, hainele au fost arătate mamei şi prietenilor decedatei şi recunoscute întru totul ca fiind acelea purtate de tînăra fată cînd plecase de acasă.

între timp, frămîntarea creştea ceas cu ceas. Mai multe persoane au fost arestate şi apoi puse în libertate, în primul rînd fu bănuit St. Eustache; şi nu Izbuti din capul locului să facă o dare de seamă lămurită asupra locurilor pe unde umblase în duminica în care Mărie a plecat de acasă. După aceea, însă, a prezentat domnului G. cîteva alibiuri care se potriveau destul de mulţumitor cu fiecare ceas din ziua aceea. Cum timpul trecea şi nu se mai

1 The New York Mercur]/ (n. a.).

descoperea nimic nou, mii de zvonuri contradictorii luau naştere, răspîndindu-se pretutindeni, şi ziariştii îşi făceau de lucru cu tot fel de presupuneri. îiître acestea, cea care atrase mai mult atenţia a fost ipoteza că Mărie Roget s-ar mai fi aflînd încă în viaţă, că trupul găsit în Sena ar fi fost al unei alte nenorocite. Ar fi nimerit să supun cititorilor unele paragrafe conţinînd ipoteza despre care e vorba aici. Aceste paragrafe sînt transcrise cuvînţ cu cuvînt după V fitoile1, o gazetă condusă de obicei cu multă pricepere.

„Domnişoara Roget a părăsit locuinţa marnei sale într-o duminică dimineaţa, în ziua de 22 iunie 18.., în scopul mărturisit de a merge să vadă o mătuşă sau altă rudă în Rue des Dromes. Din clipa aceea, nimeni nu pare să o mai fi zărit. Nicj o urmă, nici o ştire despre ea... Nu s-a arătat pînă acum nimeni care s-o fi zărit în ziua aceea, după ce a trecut pragul locuinţei mamei sale... Dar, deşi nu sîntem" încredinţaţi că Mărie Roget mai era încă printre cei vii duminică,,22 iunie, după ora 9, avem dovada că pînă la ora aceasta era încă în viaţă. Miercuri la amiază s-â descoperit un cadavru de femeie care plutea spre mal, la Barriere du Roule. Chiar dacă presupunem: că Mărie Rogel ar fi fost aruncată în apvălk'trei'ore; după ce părăsise casa mamei

sale, tbţ'nu âr:fi.decrt;trei zile de cînd plecase de acasă, trei zile încheiate'. Dar e d nebunie să crezi că omorul în cazul că e un omor la mijloc, a putut fi sâvîrşit destul de devreme ca să îngăduie ucigaşilor să arunce cadavrul în fluviu înainte de miezul nopţii.

1 The New York Brother Jonathan, editat de H. Hastings Weld, Esq. « (n.a.).

* Formă abreviată a cuvîntului esquire — domn, folosit ca titlu de politeţe în ţările anglo-saxone.

6-3

Cei ce se Tac vinovaţi de asemenea crime înspăiniîn-tătoare se împacă mai bine cu întunericul decît cu lumina... Vedem dar că dacă trupul găsit în fluviu era al Măriei Roget, el n-a putut sta în apă decît două zile şi jumătate sau cel mult trei. Experienţa ne învaţă că trupurile celor înecaţi sau cadavrele aruncate în apă imediat după o moarte violentă au nevoie de şase pînă la zece zile pentru a ajunge într-o stare de descompunere destul de înaintată ca să iasă la suprafaţă. Chiar şi atunci cînd se trage cu tunul într-un cadavru şi acesta se ridică mai înainte de a fi stat sub apă măcar cinci, şase zile, el se duce iar la fund dacă e lăsat în voia lui. Şi acum ne întrebăm: ce ar fi putut oare pricinui în cazul acesta o abatere de la cursul firesc al lucrurilor? Dacă trupul, aşa ciopîrţit cum era, a stat pe mal pînă în noaptea de marţi, s-ar fi găsit pe mal vreo urmă lăsată de ucigaşi. E de asemenea greu de crezut că trupul ar fi putut să revină atît de repede la suprafaţă chiar dacă ar fi fost aruncat în apă la două zile după moarte. Şi mai departe, pare cu totul improbabil ca ticăloşii care au săvîrşit un asasinat, aşa cum îl presupunem noi, să fi aruncat cadavrul în apă fără să lege de el o greutate care să-1 scufunde, cînd ar fi fost atît de lesne să ia această măsură de prevedere"

Autorul demonstrează mai departe că trupul neînsufleţit trebuia să fi stat în apă „nu numai trei zile, ci de cinci ori cîte trei zile cel puţin", căci era atît de descompus, îneît Beauvais foarte anevoie l-a recunoscut. Afirmaţia aceasta din urmă, însă, s-a dovedit neîntemeiată. Dar sâ continuăm cu traducerea:

„Care sînt atunci faptele care-1 fac pe monsieur Beauvais să spună că nu se îndoieşte cîtuşi de puţin

că trupul acela era al Măriei Roget? Sfîsiind mîneca rochiei, el a

declarat că a găsit unele semne care i-au dovedit că se află chiar în faţa ei. Lumea a presupus îndeobşte că trebuie să fi fost vorba de nişte cicatrice. El a pipăit braţul şi a găsit pe el fire de păr, ceea ce, după noi, e un lucru cum nu se poate închipui mai neînsemnat, şi tot atît de puţin doveditor ca şi găsirea braţului într-o mînecă. Monsieur Beauvais nu s-a întors acasă în acea noapte ; dar miercuri pe la 7 seara i-a trimis vorbă doamnei Roget că cercetările cu privire la fiica ei îşi urmează cursul. Chiar dacă arii merge cu îngăduinţa pînă acolo îneît să socotim că doamna Roget n-a putut ieşi din casă din pricina vîrstei şi a supărării sale (ceea ce ar fi cam mult), trebuia negreşit să fie cineva care să găsească de cuviinţă a lua parte la cercetări, de vreme ce credea că trupul era al Măriei. Dar nu s-a prezentat nimeni. Nimic nu s-a pomenit despre toate acestea şi nici nu s-a zvonit prin Rue Pavee-Saint-Andr6 ceva care să fi ajuns la urechile locatarilor din aceeaşi clădire. Domnul St. Eusta-che, iubitul şi viitorul soţ al Măriei, care se afla în pensiune în casa mamei ei, declară că n-a aflat despre descoperirea cadavrului logodnicei sale pînă a doua zi de dimineaţă, cînd monsieur Beauvais a venit în camera sa şi i-a povestit totul. Am fost foarte uimiţi că o asemenea veste a fost primită cu atîta răceală".
în felul acesta, ziarul a încercat să creeze impresia unei lipse de interes din partea rudelor victimei, de neînţeles dacă ele ar fi fost într-adevăr încredinţate că trupul era al Măriei Rog6t. L'fitoile lasă să se înţeleagă anume că Mărie ar fi lipsit din oraş, cu complicitatea prietenilor săi, dintr-o pricina care-i punea în joc virtutea, şi că acei prieteni.

atunci cînd s-a găsit în Sena un trup înecat care semăna oarecum cu al fetei, s-au folosit de prilej pentru a răspîndi în public ştirea că a murit. Dar şi de data asta L'fîtoile se cam pripise. Era cu prisosinţă dovedit că acea presupusă nepăsare nici n-a existat. Bătrîna doamnă» era foarte slăbită şi atît de tulburată, îneît n-ar fi fost în stare să ia parte)a nici o slujbă sau ceremonie. Cît despre St. Eus-tache, departe de a fi primit vestea cu răceală, parcă îşi ieşise din minţi de durere; se frămînta atît de mult, îneît monsieur Beauvais îl dădu în seama unui prieten care-i era şi rudă, să aibă grijă de el şi să nu-1 lase să fie de faţă la cercetări cu prilejul dezgropării. Mai mult decît atît: deşi L'Etoile afirmă că reînhumarea cadavrului s-a

făcut pe cheltuiala statului — familia respingînd o propunere avantajoasă privitoare la un loc de mormînt — şi nici un membru al familiei nu ar fi luat parte la înmormîntare, repet că, deşi, pentru a mări impresia pe care urmăreşte să o producă, L'Etoile afirmă toate acestea, s-a dovedit cu prisosinţă că cele de mai sus sînt vorbe fără temei. într-un număr următor al revistei s-a încercat să se dea vina pînă şi pe Beauvais. Redactorul spune:

„Iată că în chestiunea aceasta a intervenit o schimbare. Ni s-a spus că, o dată, pe cînd o doamnă B. se afla la doamna RogSt în casă, monsieur Beauvais, care tocmai pleca, îi spuse că aştepta un gen-darme şi că dînsa — adică doamna B. — nu trebuia să-i spună nimic acestuia pînă la întoarcerea lui, ci să-1 lase în seama sa1. în starea actuală a lucrurilor, monsieur Beauvais pare că ţine zăvorit în conştiinţa lui întreg secretul acestei afaceri. Nu se poate face un pas fără monsieur Beauvais. Orice calc ai apuca, to împiedici de el. Dintr-o pricină oarecare, a tonito dti Ru tonn - 3

hotărît ca nimeni să nu aibă de a face cu ancheta în atară de el; a înlăturat pe toţi bărbaţii din familie într-un chip cu totul ciudat, după spusele lor. Se pare că s-a împotrivit propunerii de a se îngădui rudelor să vadă cadavrul".

Faptul următor a dat oarecare aparenţă de adevăr bănuielii aruncate asupra lui Beauvais. Cineva care, cu puţin înaintea dispariţiei fetei, se dusese să-1 caute, în lipsa lui, la biroul unde lucra, văzuse un trandafir trecut prin gaura cheii şi numele de Mărie scris pe o tăbliţă pusă acolo la îndemînă.

Impresia generală, atît cît am putut să spicuim din ziare, era că Mărie ar fi fost victima unei bande de aventurieri care au tîrît-o pînă la fluviu, au maltratat-o şi au ucis-o. Cu toate acestea, Le Corn-merciel1, ziar cu multă greutate, a combătut cu îndîrjire această părere a publicului. Citez un pasaj sau două din coloanele sale:

„Sîntem încredinţaţi că, pînă în clipa de faţă, cercetările au luat o cale greşită, cel puţin atîta vreme cît au fost îndreptate spre Barriere du Roule. Nu este cu putinţă ca femeia aceasta tînără, pe care mii de oameni o cunoşteau atît de bine, să fi trecut pe trei străzi fără s-o vadă nimeni; şi oritine ar fi văzut-o ar fi ţinut-o minte, fiindcă trezea interesul tuturor celor ce o cunoşteau. A

ieşit din casă tocmai la vremea cînd străzile erau pline de lume... E cu neputinţă să se fi dus la Barriere du Roule, sau în Rue des Drâmes, fără să fi fost recunoscută de o duzină de oameni; totuşi, nimeni n-a venit să spună că ar fi zărit-o după ce a trecut pragul casei mamei sale şi nu există nici o dovadă că a 1New York Journal oj Commerce (n. a.).
plecat într-adevăr, în afară de mărturia privitoare la intenţia ei vădita de a ieşi. Rochia i-a fost sfîşiată. în bucăţi cu care au înfăşurat-o şi au legat-o; şi, în felul acesta, trupul a putut fi purtat ca un balot. Dacă omorul ar fi fost săvîrşit la Barriere du Roule, nu ar fi fost nevoie de o asemenea măsură. Faptul că trupul neînsufleţit a fost găsit plutind în apropiere de barieră nu e o dovadă în privinţa locului unde a fost aruncat în apă... O fîşie lungă de două picioare şi lată de un picior din fusta sărmanei fete a fost ruptă şi legată sub bărbie şi în jurul gî-tului ei pesemne pentru a o împiedica să ţipe. Aceasta nu poate fi decît fapta unor derbedei care nu aveau nici batistă în buzunar".
Cu o zi, două înainte ca prefectul să vină la noi, poliţia căpătase totuşi o informaţie importantă, care părea că spulberă cel puţin partea cea mai însemnată a argumentării din Le Commerciel. Doi băieţei, copiii unei doamne anume Deluc, pe cînd hoinăreau prin pădurea de lingă Barriere du Roule, au pătruns din întîmplare într-un tufiş des, în care se găseau tţei-patru pietroaie mari, alcătuind un fel de scaun CU spătar şi taburet. Pe piatra de sus era o fustă albă, pe cea de a doua, o eşarfă de mătase. S-au mai găsit acolo o umbrelă, o pereche de mănuşi şi o batistă. Batista purta numele „Mărie Roget". S-au descoperit zdrenţe din rochie agăţate de mărăcinii dimprejur. Pămîntul era bătătorit, tufişurile, rupte: nu putea fi nici o îndoială că avusese loc o luptă. S-a observat că împrejmuirea dintre boschet şi rîu fusese doborîtă şi pe pămînt se vedeau urmele unei poveri foarte grele care fusese tîrîtă pe acolo.
66
O gazetă săptămînală. Le Soleil1, a făcut următoarele comentarii asupra acestei descoperiri, comentarii care nu erau decît ecoul părerii întregii prese pariziene:
„E vădit că lucrurile au stat acolo vreme de trei-patru săptămîni; erau cu totul mucegăite şi lipite unele de altele din pricina ploii. în jurul lor crescuse iarba şi acoperise o parte din ele. Mătasea umbrelei era trainică; dar pe dinăuntru firele se tăiaseră. La

capătul de sus, unde fusese îndoită şi răsucită, era putredă şi plină de mucegai şi, cînd au încercat să o deschidă, s-a sfîşiat... Bucăţile din rochie, agăţate în spini, erau cam de trei palme lăţime şi de şase palme lungime. Una era tivul rochiei, care fusese cîrpit, cealaltă nu era de lîngă tiv, ci o parte din fustă. Arătau ca nişte fîşii rupte şi stăteau agăţate de tufişul de mărăcini cam la un picior deasupra pămîntului... Aşadar, nu încape nici o îndoială că a fost descoperit locul acestei fioroase crime".

îndată după descoperire, s-a înfăţişat un martor nou. Doamna Deluc spuse că ţine un han la marginea drumului, nu departe de malul fluviului, chiar peste drum de Barriere du Roule. împrejurimile sînt cu totul neumblate. Duminica este locul de întîlnire obişnuit al haimanalelor oraşului, care trec fluviul cu barca. în duminica aceea, pe la ceasurile 3 după amiază, o tînără fată a sosit la han, însoţită de un tînăr oacheş. Amîndoi au rămas acolo cîtăva vreme. La plecare, au luat-o pe drumul care ducea în pădurea deasă din apropiere. Atenţia

1 Philadelphia Salurday Evening Posl. editat de C. I. Peterson, Esq. (n. a.).

doamnei Deluc a fost atrasă de rochia pe care o purta fata, fiindcă semăna cu a unei răposate rubedenii de a ei. S-a uitat mai cu deosebire la eşarfă, îndată după plecarea acelei perechi, s-a pomenit cu o ceată de dalcauci care au făcut tărăboi, au mîncat şi au băut pe veresie, au luat-o pe acelaşi drum cu tînărul cu fata, s-au întors la han pe înserat şi au trecut Sena ca şi cum ar fi fost foarte grăbiţi.

în aceeaşi seară, puţin după lăsarea întunericului, doamna Deluc şi cu fiul ei mai mare au auzit ţipete de femeie în apropierea hanului. Ţipetele erau cumplite, dar n-au ţinut mult. Doamna Deluc a recunoscut nu numai eşarfa care fusese găsită în boschet, dar şi rochia ce fusese descoperită o dată cu cadavrul. Un conducător de omnibus, anume Valence1, a declarat că şi el a văzut-o pe Mărie Roget în acea duminică trecînd Sena cu vaporaşul, însoţită de un tînăr oacheş. El, Valence, o cunoştea pe Mărie şi nu se putea înşela cînd era vorba de ea. Lucrurile aflate în boschet au fost întru totul recunoscute de rudele Măriei.

Articolele cu ancheta şi mărturiile adunate astfel de mine din ziare, la îndemnul lui Dupin, mai conţineau încă un fapt, dar un fapt care părea să fie de o mare însemnătate. Se pare că îndată după descoperirea hainelor descrise mai sus, trupul neînsufleţit, sau aproape neînsufleţit al lui St. Eustache, logodnicul Măriei, a fost găsit în apropierea locului unde totul făcea acum să se creadă că s-ar fi petrecut crima. O fiolă goală, purtînd eticheta „Laudanum"2, a fost găsită lîngă el. Răsuflarea lui arăta că e vorba de otravă. A murit fără să spună un cuvînt. Asupră-i s-a găsit o scrisoare,

1 Adam (n. a.).

2 Substanţă extrasă din opiu folosită ca medicament.

povestind pe scurt dragostea lui pentru Mărie şi intenţia de a-şi lua viaţa.

— Cred că nu mai e nevoie să-ţi spun, zise Dupiu după ce sfîrşi de cercetat extrasele făcute de mine, că acest caz e cu mult mai încîlcit decît cel din Rue Morgue, de care se deosebeşte printr-o latură foarte importantă. Deşi spăimîntătoare, crima aceasţa e un exemplu de crimă obişnuită. Nu este nimic deosebit, nici outre în ea. îţi dai seama că, din pricina aceasta, misterul părea uşor de pătruns, cînd tocmai din această pricină dezlegarea lui ar fi trebuit să pară foarte grea. De aceea, la început, nu s-a crezut necesar să se ofere o recompensă. Copoii lui G. s-au simţit în măsură să lămurească fără întîrziere de ce şi cum ar fi putut fi comisă o asemenea grozăvie. Ei puteau să-şi închipuie cu puterea imaginaţiei lor modul sau chiar modurile în care fusese săvîrşită crima şi-i puteau găsi un mobil sau mai multe. Şi fiindcă nu era cu neputinţă ca vreunul dintre aceste numeroase moduri şi mobiluri să fi fost cel adevărat, au şi hotărîţ că trebuie negreşit să fie unul dintre ele. Dar uşurinţa cu care au ajuns la aceste felurite presupuneri, cum şi ceea ce era verosimil în fiecare dintre ele, ar fi trebuit mai degrabă să fie luat ca un indiciu, că, departe de a fi lesnicioasă, dezlegarea avea să întîmpine mari piedici. De aceea am observat că

raţiunea în goana ei după adevăr îşi face drum înălţîndu-se deasupra rînduielilor obişnuite, şi întrebarea nimerită în asemenea împrejurări nu e atît: „Ce s-a întîmplat?" cît: „Ce anume s-a întîmplat care nu se întîmplase mai înainte?" în cercetările făcute în casa doamnei L'Espanaye1

'Vezi Crimele din Rue Morgi» (n. a.).

agenţii lui G. fuseseră puşi în încurcătură şi descurajaţi de ciudăţenia aceea, care pentru o minte bine întocmită ar fi însemnat sorţii cei mai siguri de izbîndă, pe cînd aceeaşi minte ar fi putut să fie cuprinsă de deznădejde în faţa faptelor atît de obişnuite ce-ţi sar în ochi în cazul fetei de la parfumerie, şi care funcţionarilor Prefecturii de poliţie nu le prevesteau nimic alt decît un succes ieftin.

în cazul doamnei L'Espanaye şi al fiicei sale, chiar de la primele noastre cercetări, n-a încăput nici un fel de îndoială că s-a comis o crimă. Ideea de sinucidere a fost înlăturată încă din capul locului. Tot astfel, şi în întîmplarea de faţă, ne aflăm de la început în afara oricărei bănuieli de sinucidere. Trupul găsit la Barriere du Roule a fost descoperit în asemenea împrejurări, îneît nici o nedumerire nu mai poate dăinui asupra acestui punct însemnat. S-a lăsat însă a se înţelege că trupul găsit nu ar fi al Măriei Roget, al cărei asasin sau asasini de-abia urmează a fi descoperiţi, de vreme ce s-a oferit o recompensă pentru descoperirea lor şi în privinţa cărora pusesem şi noi la cale o învoială cu prefectul. Atnîndoi îl cunoaştem bine pe acest domn. Nu trebuie să ne încredem prea mult în el. Fie că am porni cercetările de la cadavrul găsit şi, urmărind pe asasin, am descoperi că trupul nu este al Măriei, ci al altcuiva, fie că, pornind de la ideea că Mărie e în viaţă, am sfîrşi prin a o regăsi — şi am regăsi-o teafără şi nevătămată — în amîndouă cazurile am munci degeaba; asta fiindcă avem de-a face cu domnul prefect. Aşadar, măcar în propriul nostru interes, dacă nu în interesul justiţiei, e neapărată nevoie ca primul pas făcut de noi să fie stabilirea identităţii cadavrului ca fiind al dispărutei Mărie Roget.

Ii

Argumentele din L'Etoile au avut mare trece la public, şi dovada cea mai bună că ziarul e încredinţat de importanţa lor stă în

felul cum îşi începe unul dintre articolele sale asupra acestui subiect: „Cîteva ziare de dimineaţă, glăsuieşte el, vorbesc de articolul de o însemnătate hotărîtoare apărut luni în L'tAoile". Mie mi se pare că acest articol nu dovedeşte mai nimic, în afară de zelul autorului. Să nu uităm că de obicei scopul gazetelor noastre este mai degrabă de a face senzaţie, de a aduce ceva nou decît de a căuta adevărul. Scopul acesta din urmă e urmărit numai dacă se potriveşte cu cel dintîi. Publicul nu dă crezare gazetei care îşi însuşeşte doar părerea comună (oricît de întemeiată ar fi această părere). în ochii celor mulţi nu pace profund decît acela care le înfăţişează lucruri în contradicţie acută cu părerea tuturor. în logică, nu mai puţin decît în literatură, epigrama e pretutindeni şi în orice clipă la mare preţ. în amîndouă cazurile, meritul ei este cît se poate de mediocru. Vreau să spun că ideea conform căreia Mărie Rogel ar mai fi în viaţă s-a impus ziarului L'Etoile mai degrabă prin caracterul ei de melodramă şi totodată de epigramă decît prin ceea ce ar fi adevărat în această presupunere. în acelaşi timp îşi asigură şi o primire favorabilă din partea publicului. Să cercetăm argumentele principale din acest ziar, străduindu-ne a nu ţine seama de felul încîlcitîn care ne sînt înfăţişate chiar de la început.

în primul rînd, autorul are grijă să ne arate că, din pricina răstimpului prea scurt între dispariţia Măriei şi descoperirea cadavrului plutitor, acel cadavru nu poate să fie al Măriei. Din capul locului, faptul de a micşora cît mai mult cu putinţă intervalul acesta devine scopul celui ce argumentează. Urmărindu-şi în mod nesăbuit sccpul său, el lunecă
de la început în simple presupuneri. „E o nebunie să crezi, zice el, că omorul, în cazul că o un omor la mijloc, a putut fi săvîrşit destul de devreme ca să îngăduie ucigaşilor să arunce cadavrul în fluviu înainte de miezul nopţii." Ne întrebăm îndată, şi în chip foarte firesc, de ce? De ce oare ar fi o nebunie să presupunem că omorul a fost săvîrşit cinci minute după ce fata a părăsit casa mamei sale? De ce oare ar fi o nebunie să presupunem că omorul a fost săvîrşit la orice oră în timpul zilei? S-au mai întîmplat crime la orice ore. Dar clacă asasinatul a fost comis duminică, într-un moment oarecare între ceasurile nouă dimineaţa şi douăsprezece fără un sfert noaptea, tot ar fi fost timp destul să fie aruncat cadavrul în apă înainte de miezul

nopţii. Aşadar, afirmaţia lui susţine anume aceasta: că omorul nu a fost în nici un caz săvîrşit duminică. Daca îngăduim ziarului L'Htoile să susţină aşa ceva, îi putem da voie să spună tot ce vrea. S-ar putea presupune că paragraful începînd cu: ,,E o nebunie să crezi că omorul..." etc, etc, deşi apare astfel tipărit în L'Etoile, a existat în mintea autorului în felul următor: „E o nebunie să crezi ca omorul, în cazul că e un omor la mijloc, a putut fi săvîrşit destul de devreme ca să îngăduie ucigaşilor să arunce cadavrul în fluviu înainte de miezul nopţii". E o nebunie, zic eu, să cred toate acestea şi să presupun totodată (cum sînt chiar gata să presupun) că trupul neînsufleţit n-a fost aruncat în apă pînă după miezul nopţii, părere destul de lipsită de temei în sine, dar care nu e chiar atît de absurdă cum e cea apărută în gazetă.

Dacă n-aş avea alt scop decît să combat pasajul acesta din articolul publicat în L'fitoih, urmă Dupin, aş putea să mă las păgubaş. Dar noi nu avem de-a face numai cu ziarul L'Etoile, ci cu

adevărul. Fraza de care c vorba, aşa cum e redactată, n-are decît un singur înţeles, şi acest înţeles l-am statornicit destul de bine; este însă de mare însemnătate pentru noi să. pătrundem dincolo de simplele cuvinte, ca să. căutăm o idee pe care aceste cuvinte încercau în chip vădit s-o exprime şi nu izbuteau. Intenţia ziaristului era să spună că, la orice oră din ziua sau din noaptea de duminică s-ar fi săvîrşit crima, nu era probabil ca ucigaşii să fi riscat să ducă trupul pînă la Sena înainte de miezul nopţii. Şi aici se află, de fapt, presupunerea care mă nemulţumeşte. Şi anume, se afirmă că omorul ar fi fost săvîrşit într-un asemenea loc şi în astfel de împrejurări îneît cadavrul trebuia numaidecît cărat pînă la fluviu. Dar crima a putut fi săvîrşită pe malul fluviului, sau chiar pe fluviu, şi astfel arun-carea cadavrului în apă s-ar fi putut petrece la orice oră din zi sau din noapte, ca fiind lucrul cel mai indicat şi care trebuia îndeplinit fără nici o întîr-ziere. înţelegi că nu sugerez aici nimic din ceea ce ar părea probabil sau ar coincide cu propria mea părere. Deocamdată, spusele mele nu se referă la datele întîmplării. Nu urmăresc altceva decît să te fac să jei seama la tonul general al părerii sugerate de L'litoile şi să-ţi atrag atenţia asupra părtinirii, care e de la început vădită.

După ce a stabilit aşadar o limită care se împacă bine cu ideile lui preconcepute, după ce a presupus că dacă trupul neînsufleţit era al Măriei, el n-ar fi putut să stea în apă decît un răstimp foarte scurt, ziarul spune mai departe:
. „Experienţa ne învaţă că trupurile celor înecaţi sau cadavrele aruncate în apă imediat după o moarte violentă au nevoie de şase pînă la zece zile pentru a ajunge într-o stare de descompunere destul
75
de înaintată ca să iasă la suprafaţă. Chiar şi atunci cînd se trage cu tunul într-un cadavru şi acesta se ridică mai înainte de a fi stat sub apă măcar cinci, şase zile, el se duce iar la fund dacă e lăsat în voia lui."
Afirmaţiile lui au fost primite ca un lucru de la sine înţeles de toate gazetele pariziene, afară doar de Le Moniteur1. Ziarul acesta încearcă să combată acea parte a articolului în care e vorba doar de „cadavrele înecate", citînd vreo cinci, şase cazuri cînd trupurile unor persoane despre care se ştia că s-au înecat au fost găsite plutind după un răstimp mai scurt decît acela asupra căruia stăruia L'Etoile. Dar încercarea aceasta din Le Moniteur de a respinge afirmaţia generală din L'litoile prin citarea unor cazuri particulare care dezmint acea afirmaţie este ceva cu totul împotriva regulilor logicii. Chiar dacă ar fi fost cu putinţă să aducă nu cinci, ci chiar cincizeci de exemple de cadavre care au fost găsite plutind după două-trei zile, aceste cincizeci de exemple tot n-ar fi putut fi privite decît ca excepţii la regula din ziarul L'Etoile, atîta vreme cît regulă însăşi n-a fost combătută. O dată ce s-a recunoscut regula (şi Le Moniteur rm o tăgăduieşte, insistînd doar asupra excepţiilor), argumentele din L'Etoile rămîn în picioare, deoarece ele nu tind să demonstreze decît probabilitatea că trupul înecat nu s-a putut ridica la suprafaţă în mai puţin de trei zile. Această probabilitate va veni în sprijinul teoriei ziarului L'litoile pînă cînd exemplele atît de puerile date de Le Moniteur vor fi în număr îndestulător pentru a stabili o regulă contrară celei dintîi.
* The New York Conimenial Advertiser, editat de Col; Stone (n. a.).
76
Vei vedea îndată cu orice argumentare asupra acestui capitol trebuie numaidecît îndreptată împotriva regulii înseşi; şi în

scopul acesta trebuie să analizăm baza raţională a regulii. îndeobşte, trupul omenesc nu e nici mult mai uşor, nici mult mai greu decît apa Senei, adică greutatea sa specifică în stare firească este. egală cu volumul de apă pe care îl dislocă. Trupurile persoanelor grase, puhave, cu oase mici — bunăoară trupurile de femeie — sînt mai uşoare decît cele costelive şi ciolănoa?e, adică ale bărbaţilor. Greutatea specifică a apei unui fluviu e influenţată într-o oarecare măsură de acţiunea fluxului marin. Dar lăsînd deoparte fluxul, se poate spune că prea puţine trupuri omeneşti se vor duce singure la fund, fie şi în apă dulce. Oricare dintre ele, căzînd în apă, e în stare să plutească dacă se stabileşte un echilibru între greutatea specifică a apei şi a sa proprie, cu alte cuvinte, dacă fiind scufundat îşi menţine o foarte mică parte din el deasupra apei. Cea mai bună poziţie pentru cineva care nu ştie să înoate este poziţia verticală a celui ce umblă pe uscat: capul să fie dat pe spate şi cufundat în apă; numai gura şi nările să rămînă deasupra ei. în asemenea împrejurări ne-am da seama că plutim fără greutate şi fără sforţări. Cu toate acestea, este evident câ greutatea 'trupului şi volumul de apă dezlocuit se află în echilibru nestabil şi că o nimica toată poate face ca unul să-1 întreacă pe celălalt. De pîklă, un braţ scos din apă, şi, prin urmare, lipsit de sprijinul său, devine o greutate suplimentară, suficientă pentru a scufunda capul cu totul sub apă, pe cînd ajutorul întîmplător al unei scîndurele, fie ea cît de mică, ne-ar îngădui să înălţăm capul ca să putem privi în jurul nostru. Dar prin sforţările sale, un om care nu ştie să înoate îşi aruncă într-una braţele

în sus, în timp ce se străduieşte să-şi ţină capul in obişnuita lui poziţie verticală. Urmarea e că nasul şi gura i se umplu de lichid şi că, tot străduindu-se să respire sub apă, aceasta îi pătrunde în plâmîni. Stomacul primeşte şi el o bună parte, şi trupul întreg îşi sporeşte greutatea cu diferenţa dintre aerul care umplea la început aceste cavităţi şi lichidul care le umple acum. De cele mai multe ori diferenţa aceasta e îndestulătoare ca trupul să se scufunde. Dar nu e de ajuns în cazul unor persoane cu oase mici şi cu o cantitate anormală de materii gelatinoase sau grăsimi. Astfel de persoane plutesc şi după ce s-au înecat.

Cadavrul care presupunem că, se află la fundul apei rămîne

acolo pînă cînd greutatea sa specifică devine prin vreun mijloc oarecare mai mică decît volumul apei pe care-1 dislocă. Aceasta are loc fie prin descompunere, fie într-alt fel. Descompunerea are ca urmare o degajare de gaze, care destind ţesuturile celulare şi toate cavităţile şi dau cadavrului înfăţişarea aceea puhavă, aşa de respingătoare. Cînd destinderea aceasta a ţesuturilor e atît de înaintată încît volumul cadavrului a crescut în chip vădit, fără ca să-i corespundă o creştere a masei sau ponderei, greutatea sa specifică devine mai mică decît aceea a apei dezlocuite, şi el se arată numaidecît la suprafaţă. Nenumărate împrejurări pot însă influenţa descompunerea, nenumăraţi factori pot s-o grăbească sau s-o întîrzie. De pildă, frigul sau căldura anotimpului, depozitele minerale sau puritatea apei, adîncimea ei mai mică ori mai mare, faptul că este curgătoare sau stătătoare, starea corpului, dacă era cumva infectat de o boală sau teafăr, înainte de moarte. Astfel e lucru vădit că nu putem stabili cît de cît cu precizie răstimpul după care un cadavru se va ridica la suprafaţa în

urma descompunerii sale. într-unele împrejurări, acest rezultat se va.produce într-o oră; într-altele nu va avea loc niciodată. Sînt unele combinaţii chimice prin care sistemul animal poate fi ferit pe veci de putrezire; aşa, de pildă, biclorura de mercur. Pe lîngă descompunere, însă, se pot naşte în stomac — şi se şi nasc de obicei — din fermentarea acetică a materiilor vegetale (şi se mai nasc din alte pricini şi în alte cavităţi) diferite gaze în cantitate suficientă pentru a provoca o dilatare care să ridice corpul la suprafaţă. Efectul produs de bubuitul tunului e acela al unei simple vibraţii. Vibraţia poate fie să degajeze cadavrul din mîlul moale sau mocirla în care zace, îngăduindu-i aşa dar să se ridice, atunci cînd alţi agenţi pregătiseră totul pentru aceasta, sau poate birui aderenţa unor părţi putrezite din ţesutul celular, îngăduind cavităţilor să se dilate sub influenţa gazelor.

Avînd astfel în faţa noastră datele fundamentale cu privire la această problemă, putem uşor verifica afirmaţiile din L'£toile. „Experienţa ne învaţă, spune ziarul, că trupurile celor înecaţi sau cadavrele aruncate în apă imediat după o moarte violentă au nevoie de şase pînă la zece zile pentru a ajunge într-o stare de descompunere destul de înaintată ca să iasă la suprafaţă. Chiar şi atunci cînd se trage cu tunul într-un cadavru şi acesta

se ridică mai înainte de a fi stat sub apă măcar cinci, şase zile, el se duce iar la fund dacă e lăsaf în voia lui."
întreg paragraful acesta ne apare acum ca o înlănţuire de contradicţii şi de lucruri fără şir. Nu orice experienţă ne învaţă că trupurile celor înecaţi au nevoie de şase pînă la zece zile pentru a ajunge într-o stare de descompunere, destul de înaintată ca să iasă la suprafaţă. Şi ştiinţa şi experienţa ne arată că perioada ridicării lor este şi
79
trebuie să fie nehotărită. Mai mult încă, dacă un cadavru s-a înălţat la suprafaţă după ce s-a tras cu tunul, în caz că descompunerea e îndeajuns de înaintată ca să îngăduie degajarea gazelor produse, el nu se va mai scufunda „dacă e lăsat în voia lui". Aş vrea însă să-ţi atrag luarea-aminte asupra deosebirii între „trupurile celor înecaţi" şi „cadavrele aruncate în apă imediat după o moarte violentă". Cu toate că autorul recunoaşte că există o deosebire, el le pune pe toate în aceeaşi categorie. Ţi-am arătat cum ajunge trupul unui înecat să aibă o greutate specifică mai mare decît volumul de apă corespunzător şi că el nu s-ar îneca de loc dacă nu s-ar zbuciuma, ridicînd braţele deasupra apei, şi n-ar face sforţări să respire sub apă, sforţări prin care apa ia locul aerului în plămîni. Dar zbuciumul şi sforţările acestea nu se produc la un cadavru „aruncat în apă imediat după o moarte violentă". Astfel că, în cazul acesta din urmă, tmpul, de obicei, nu se mai scufundă, fapt despre care se vede bine că L'ttoile habar n-are. Cînd descompunerea a ajuns într-o stare foarte înaintată, cînd carnea s-a luat aproape în întregime de pe oase, fireşte că abia atunci, şi nu mai devreme, vedem cadavrul dispar înd.
Şi ce să mai credem acum despre argumentul că trupul găsit n-ar putea fi al Măriei Rogâfc, fiindcă trupul acela a fost găsit plutind după ce trecuseră abia trei zile? Dacă s-ar fi înecat, s-ar fi putut să nu se scufunde de loc, fiind vorba de o femeie, sau, dacă s-a scufundat, s-ar fi putut să reapară în douăzeci şi patru de ore, sau mai puţin decît atît. Nimeni nu crede însă că s-ar fi înecat, şi deoarece murise înainte de a fi aruncată în apă, trupul ei putea fi găsit plutind orieînd.
80
Dar, zice L'Etoile, „daca trupul, aşa mutilat cum era, a stat pe mal pînă în noaptea de marţi, s-ar fi găsit pe mal vreo urmă

lăsată de ucigaşi". Aici-anevoie pătrunzi dintru început în gîndul autorului. El caută să preî'ntîmpine ceea ce i se pare că ar putea fi o obiecţie la teoria lui, şi anume că trupul, rămînînd pe mal două zile, ar fi suferit o descompunere grabnică, mai grabnică decît dacă ar fi fost cufundat în apă. Presupune că, dacă aşa s-au petrecut lucrurile, corpul ar fi putut apărea la suprafaţă încă de miercuri şi-şi închipuie că n-ar fi putut să apară decît în condiţiile acestea. Se grăbeşte deci sîi arate că n-a putut să rămînă pe mal, fiindcă atunci „s-ar fi găsit pe mal vreo urmă lăsată de ucigaşi". Cred că această logică te face să zîmbeşti. Nu înţelegi de ce simplul răstimp cît a stat pe mal cadavrul ar putea face să s.e înmulţească urmele asasinilor. Nici eu!
„Şi mai departe, continuă ziarul, pare cu totul improbabil ca ticăloşii care au săvîrşit un asasinat, aşa cum îl presupunem noi, să fi aruncat cadavrul în apă fără să lege de el o greutate care să-1 scufunde, cînd ar fi fost atît de lesne să ia această măsură de prevedere." Bagă de seamă aici, ce confuzie caraghioasă de idei! Nimeni, nici chiar L'Etoile nu contestă crima comisă asupra cadavrului găsit. Urmele de violenţă sînt prea vădite. Scopul autorului nostru însă este să dovedească doar atît: că trupul nu e al Măriei. Nu vrea să'demonstreze decît că Mărie n-a fost asasinată, şi nicidecum că acel cadavru n-ar fi al unei persoane asasinate. Cu toate acestea, observaţia lui demonstrează numai ultimul punct. Cadavrul acesta nu avea nici o greutate legată de el. Nişte asasini, dacă l-ar fi aruncat, nu se putea să nu-i lege o greutate. Prin urmare n-a fost aruncat de asasini. Acesta e singurul lucru

dovedit. Chestiunea identităţii nici măcar n-a fost atinsă, şi L'Etoile îşi dă acum toată osteneala să contrazică ceea ce a afirmat un minut mai devreme: „Sîntem încredinţaţi, spune ziarul, că trupul găsit era al unei femei asasinate".
Nu e singurul caz, fie şi numai în acest fragment al articolului său, cînd cugetătorul nostru face, fără să-şi dea seama, raţionamente împotriva lui însuşi. Scopul lui vădit, precum am spus, este de a micşora pe cît e cu putinţă intervalul între dispariţia Măriei şi descoperirea cadavrului. Cu toate acestea, îl vedem insistînd asupra faptului că nimeni n-a mai văzut fata din clipa cînd a părăsit casa mamei sale. „Nu sîntem încredinţaţi, zice el, că Mărie Roget mai era încă printre cei vii duminică, 22

iunie, după ora 9." Deoarece argumentarea sa este vădit părtinitoare, ar fi trebuit, cel puţin, să lase la o parte latura aceasta a problemei; fiindcă dacă s-ar găsi cineva care s-o fi văzut pe Mărie, fie luni, fie marţi, intervalul de care e vorba s-ar fi micşorat cu mult şi, chiar prin raţionamentul său, s-ar fi redus cu mult probabilitatea ca trupul găsit să fi fost al grisette-i. Totuşi, are haz stăruinţa ziarului L'£toue în privinţa aceasta, avînd credinţa nestrămutată că întreaga sa argumentare capătă mai multă greutate.

Reciteşte acum şi partea aceea a articolului privitoare la identificarea cadavrului făcută de Beau-vais'. în privinţa părului de pe braţe, L'Etoile dovedeşte o vădită lipsă de înţelegere. Monsieur Beauvais, nefiind un idiot, n-a putut în nici un caz să stăruie, la identificarea cadavrului, numai asupra părului de pe braţe. Nu există braţ fără păr. Majoritatea expresiilor din L'Etoile nu sînt decît o răstălmăcire a spuselor martorului. El trebuie să fi vorbit de ceva cu totul deosebit în privinţa pâ-

rului acestuia. Acest ceva deosebit trebuie să fi fost: fie culoarea, fie profunziunea, lungimea sau aşezarea lui.

„Avea picior mic, spune ziarul, picioare mici sînţ însă cu miile. Nici jartiera nu e o dovadă, şi nici pantoful, fiindcă pantofi şi jartiere se vînd cu toptanul. Acelaşi lucru se poate spune şi despre florile de la pălărie. Un lucru asupra căruia stăruia foarte mult ntonsieur Beauvais este că agrafa jartierei găsite fusese trasă înapoi, pentru ca să strîmteze jartiera. Lucrul acesta nu dovedeşte nimic, deoarece multor femei le pare mai firesc să-şi ia o pereche de jartiere ca să şi le potrivească acasă după grosimea piciorului decît să le încerce în magazinul unde le cumpără." Aici nu-ţi vine a crede că autorul vorbeşte serios. Cînd monsieur Beauvais, căutînd trupul Măriei, dă peste un cadavru aducînd întru totul la chip şi statură cu fata dispărută, autorul ar fi putut să fie încredinţat (fără a fi de loc vorba de îmbrăcăminte) că cercetările sale au fost încununate de succes. De vreme ce, în afară de întreaga ei înfăţişare şi statură va mai fi găsit — pe braţ — păr de un anumit fel, care-i era cunoscut de pe cînd Mărie se afla în viaţă, părerea lui capătă, cu drept cuvînt, mai multă greutate, şi anume, certitudinea a sporit în raport cu ciudăţenia şi particularitatea părului. Dacă Mărie avea piciorul mic şi cadavrul de asemenea, probabilităţile ca acel ca-

davru să fie al Măriei cresc nu numai într-o proporţie aritmetică, ci într-una geometricăv Mai pune pe lingă asta şi pantofii la fel cu cei ce se ştia că îi purta în ziua dispariţiei, şi oricît s-ar vinde pantofi de aceştia cu „toptanul", ai să vezi că probabilităţile sporesc pînă a atinge certitudinea. Chiar ceea ce nu e în sine o dovadă de identitate ajunge, fiind, sprijinită de celelalte, mărturia cea mai sigură.
Mai pune apoi şi florile de la pălărie la fel cu cele purtate de fata dispărută, şi nu mai avem nevoie de nimic. O singură floare, şi nu ne mai trebuie nimic. Dar dacă sînt două, trei sau mai multe? Fiecare unitate succesivă este o mărturie multiplă, nu e o dovadă adunată cu altă dovadă, ci înmulţită de sute şi mii de ori. Şi dacă mai descoperim asupra moartei şi o pereche de jartiere aşa cum purta Mărie'cînd era în viaţă... dar e aproape o nerozie sa continuu. S-a descoperit însă că jartierele acestea erau strîmtate cu ajutorul unei agrafe, tocmai aşa cum şi le strîmtase Mărie pe ale sale cu puţin înainte de a pleca de acasă. Ar trebui să fii nebun sau de rea-credinţă să te mai îndoieşti. Ceea ^e spune L'âtoile cu privire la strîmtarea jartierelor, şi anume că ar fi ceva obişnuit, nu dovedeşte nimic alt decît că se încăpăţînează în greşeala sa. Materialul elastic din care e făcută jartiera cu agrafă este el însuşi o dovadă că strîmtarea aceasta e ceva neobişnuit. Un lucru care e în aşa fel făcut că se potriveşte de la sine nu are nevoie decît arareori să fie ajustat. Trebuie să se fi întîmplat un adevărat accident pentru ca să fi fost nevoie ca jartierele acestea ale Măriei să fie strîmtate, aşa cum am spus. De n-ar fi existat decît singure aceste jartiere, şi ar fi fost de ajuns ca Mărie să fie recunoscută. Dar esenţialul nu este că au fost găsite asupra cadavrului jartierele fetei dispărute ori că au fost găsiţi pantofii, sau pălăria, sau florile de la pălărie, sau piciorul la fel cu al ei, sau vreun semn deosebit pe braţ, sau statura şi întreaga ei înfăţişare, ci faptul că găsim pe cadavru nu numai fiece obiect în parte, ci toate la un loc. în asemenea împrejurări, dacă s-ar putea dovedi că autorul articolului din L'iloiU a avut într-adevăr vreo îndoială, nu ar fi nevoie de

o comisie de litnalico inquirendo1. A crezut ca e nimerit să-se ia după palavrele avocaţilor, care, în cea mai mare parte, se mulţumesc să se facă ecoul principiilor abstracte, dogmatice ale curţilor criminale. Ţin să-ţi atrag atenţia că multe din dovezile pe

care o curte le respinge alcătuiesc cea mai bună dovadă cu putinţă pentru o minte sănătoasă. Căci curtea,- călăuzindu-se după principiile generale privitoare la dovezi, principii recunoscute şi legiferate, este departe de a se lăsa influenţată de cazurile mai deosebite. Şi încrederea aceasta îndărătnică în principii, îmbinată cu un dispreţ rigid pentru excepţiile care le dezmint, e un mod sigur de a atinge, într-un lung răstimp, maximum de adevăr — maximum de adevăr pe care-1 putem cuprinde. Aşadar, îndeobşte, procedeul acesta e logic, dar nu e mai puţin adevărat că duce la greşeli cumplite în anumite cazuri.2

Cît despre insinuările cu privire la Beauvais, le-ai putea spulbera dintr-o suflare. Ţi-ai dat seama din capul locului de caracterul acestui om cumsecade, îi place să se nfle-n treabă şi e foarte roman-

1 Pentru cercetarea unui nebun (lat.). Este vorba de o comisie medicală care constată starea mintală a cuiva.

1 „O teorie întemeiată pe însuşirile unui obiect nu poate avea amploarea cerută de toate obiectele la care.fse referă. Acela care cercetează faptele în raport cu cauzele lor îşi pierde calitatea de a le preţui după efectele ce decurg. Şi astfel jurisprudenţa fiecărei naţiuni ne va dovedi că atunci cînd Ieşea devine o ştiinţă şi un sistem, ea încetează de a mai fi justiţie. Erorile în care a căzut dreptul comun din pricina încrederii oarbe în principiile de clasificare se pot constata observînd de câte ori a fost nevoită puterea legislativă să intervină pentru a restabili echitatea pe care formulele ei o pierduseră", Landor* (n. a.).

* Waller Savage Landor (1775—1864), prozator englez; citatul este din ale sale Conversaţii imaginare (publicate Intre 1824-1829).

ţios şi nu prea isteţ. Oricine are o fire ca a lui se poartă în aşa fel cînd trece printr-o mare frămîn-tare sufletească, îneît dă de bănuit celor prea subtili sau răuvoitori. Dupâcum reiese din notele dumitale, monsieur Beauvais a avut cîteva întrevederi personale cu autorul articolului din L'tLtoile şi 1-a jignit exprimînd, în pofida teoriei lui, părerea că trupul găsit era fără doar şi poate al Măriei. „El o ţine morţiş, spune ziarul, că trupul acela neînsufleţit ar fi' al Măriei, dar nu poate da nici un alt amănunt în afară de cele ce au fost comentate de noi pentru a

face şi pe alţii să împărtăşească aceeaşi credinţă." Fără a mai'vorbi de faptul că nu era cu putinţă să aducă dovezi mai puternice „pentru a face şi pe alţii să împărtăşească aceeaşi credinţă", ne putem da seama că poate să existe un om care şi-a format o convingere într-un caz anumit, dar care nu e în stare să înfăţişeze nici un singur argument pentru a convinge şi pe alţii. Nimic mai vag decît impresiile privitoare la identitatea unui individ. Fiece om îşi recunoaşte vecinul, totuşi sînt puţine cazurile în care cineva e în măsură să explice cum de 1-a recunoscut. Reporterul de la L'E toile nu are de ce să fie jignit de convingerea nemotivată a domnului Beauvais.
împrejurările suspecte care-1 înconjoară se potrivesc mult mai bine cu ipoteza mea că ar fi un romantic căruia îi place să se afle în treabă decît cu insinuarea gazetarului că ar fi vinovat. O dată ce ne-am însuşit această interpretare mai omenoasă, nu vom mai întîmpina nici o dificultate pentru a înţelege ce căuta trandafirul în gaura cheii, cuvîntul „Mărie" scris pe tăbliţă, faptul că i-a îndepărtat pe toţi bărbaţii care se înrudeau cu ea şi acela că nu se împăca de fel cu gîndul de a le îngădui să-i vadă trupul; vom înţelege înştiinţarea dată doamnei B.
oe
să nu stea de vorbă cu jandarmul pînă la întoarcerea sa (a lui Beauvais), şi, în sfîrşit, hotarîrea făţişă ca nimeni în afară de el să nu se amestece în cercetări. Mi se pare un lucru neîndoios că Beauvais era un adorator al Măriei; că ea „cochetase" cu el, iar lui i-ar fi plăcut să se ştie că se bucura de toate favorurile şi de încrederea ci. Nu mai am nimic de zis în privinţa aceasta; şi, de vreme ce afirmaţiile din LEtoile privitoare la acea nepăsare a mamei şi a celorlalte rude, nepăsare care nu se potrivea cu presupunerea lor că trupul neînsufleţit ar fi al vînzătoarei de la parfumerie, de vreme ce toate acestea sînt întru totul dezminţite de evidenţa însăşi, vom trece mai departe, ca şi cum chestiunea identităţii ar fi fost lămurită, spre deplina noastră mulţumire.
—-Şi ce crezi, l-am întrebat cu, despre părerile exprimate de Le Comvicrcicl?
— Că, prin firea lor, sînt mult mai vrednice de atenţie decît toate cele ce au mai fost enunţate despre acest subiect. Deducţiile trase din premise sînt logice şi convingătoare, dar premisele, cel puţin în două puncte, se întemeiază pe observaţii greşite. Le

Commerciel lasă să se înţeleagă că Mărie ar fi fost răpită de vreo ceată de mişei, nu prea departe de casa mamei sale. „Nu este cu putinţă, afirmă el, ca femeia aceasta tînără, pe care mii de oameni o cunoşteau atît de bine, să fi trecut pe trei străzi fără s-o vadă nimeni." Gîndul ăsta e al unui om care a stat multă vreme la Paris, un slujbaş, un ins ale cărui drumuri încoace şi încolo prin oraş s-au mărginit, de cele mai multe ori, la perimetrul din preajma unor instituţii publice. Ştie că lui arareori i se întîmplă sa facă o bucată de drum de la biroul său fără ca cineva să-1 recunoască şi să-1 oprească. Şi judecind după marele

număr al celor pe care-i cunoaşte sau care-1 cunosc pe el, asemuieşte notorietatea sa cu aceea a vînzătoarei de parfumuri şi nu vede mare deosebire între ele. Fără zăbavă, ajunge deci la concluzia că şi Mărie în hoinărelile ei poate fi tot atît de lesne recunoscută ca şi el într-ale lui. Această concluzie s-ar potrivi numai dacă mersul ei ar fi avut acelaşi caracter metodic şi neschimbat şi înlăuntrul unui spaţiu restrîns ca şi al lui. El trece.încoace şi încolo la răstimpuri regulate, într-un perimetru mărginit, plin de oameni care sînt ţinuţi să ia seama la el şi să-i poarte interes prin natura îndeletnicirii lor, înrudita cu a lui. Se poate însă presupune că drumurile Măriei erau mai degrabă un fel de hoinăreală, în cazul acesta, mai ales, se poate presupune ca ea s-o fi luat pe un drum care se depărta mai mult decît de obicei de cel pe care era deprinsă să meargă. Asemănarea ce ne închipuim că a existat în mintea ziaristului de la Le Commerciel nu s-ar putea susţine decît în ipoteza că cei doi inşi străbat întreg oraşul. în cazul acesta, dacă admitem că numărul cunoştinţelor fiecăruia ar fi egal, atunci sorţii de a întîlni acelaşi număr de persoane vor fi de asemenea egali. în ceea ce mă priveşte, cred nu numai că ar fi cu putinţă, dar că e mai mult decît probabil ca Mărie să fi trecut orişicînd, pe oricare din numeroasele străzi ce se află între casa ei şi casa mătuşii sale fără a întîlni un singur om pe care să-1 cunoască sau care s-o fi cunoscut. Ca să privim această chestiune în adevărata ei lumină, trebuie să ne gîridim cu dinadinsul la marea disproporţie ce există între cunoscuţii personali ai unui om, oricît ar fi el de popular, şi întreaga populaţie a Parisului.

Dar oricît de serios ne-ar părea argumentul din Le Commerciel,

el îşi pierde valoarea dacă ţinem seama de ora la care fata a plecat de acasă. „A ieşit
86
din casă tocmai la vremea cînd străzile erau pline de lume...", spune Le Commerciel. Dar nu e chiar aşa. Era ora nouă dimineaţa. La ora nouă. în fiecare zi din săptămină, afară de duminică, străzile oraşului sînt cu adevărat ticsite de lume. Duminica, însă, la ora nouă. lumea este mai totdeauna acasă, pre-gătinduse să meargă la biserică. Un observator nu se poate să nu fi băgat de seamă ce înfăţişare pustie are oraşul în dimineţile de duminică, de la ora opt pînă la zece. Străzile sînt înţesate de lume între zece şi unsprezece, iar nu mai devreme, adică nu la ora de care vorbim.
Mai este o latură în care se pare că spiritul de observaţie al ziaristului de la Le Commerciel a dat greş: „O fîşie lungă de două picioare şi latăde un picior clin fusta sărmanei fete, spune ziarul, a. fost ruptă şi legată sub bărbie şi în jurul gîtului ei pesemne ca să o împiedice să ţipe. Asta nu poate fi dccît fapta unor derbedei care nu aveau nici batistă în buzunar." Vom vedea îndată dacă ideea-aceasta este întemeiat-ă-sau nu; dar prin „derbedei care nu aveau nici batistă în buzunar" reporterul înţelege cele mai decăzute haimanale. Cu toate acestea, oamenii de care e vorba sînt tocmai dintre cei care au batistă chiar dacă n-au nici cămaşă pe ei. Cred că ai avut prilejul să observi că, de la o vreme, derbedeii nu se mai pot lipsi nici în ruptul capului de batistă.
— Şi ce trebuie să credem, l-am întrebat, despre articolul din Le Soleil?
— Că e păcat, într-adevăr, că autorul lui nu s-a născut papagal; fiindcă atunci ar fi fost cel mai faimos papagal din tot neamul lui. S-a mulţumit să repete unele păreri mai originale din cele ce mai fuseseră publicate, culegîndu-le, ca o sîrguinţă vrednică de h^xş i<*\ 3? olr le --r?n şn < a ;F

89
văzdit că lucrurile, zice el, au stat acolo vreme de trei-patru săptămîni... Aşadar, nu încape nici o îndoială că a fost descoperit locul acestei fioroase crime." Faptele reproduse în Le Soleil sînt departe de a-mi spulbera îndoielile asupra acestui subiect şi le vom relua, mai pe larg, în legătură cu un alt aspect

al problemei.
în clipa de faţă trebuie să ne îndreptăm atenţia în alte direcţii. Nu se poate să nu-ţi fi dat seama cu cîtă superficialitate s-a cercetat cadavrul. Desigur, chestiunea identităţii a fost uşor de lămurit, sau ar fi trebuit să fie. Mai erau însă şi alte amănunte care trebuiau stabilite. Cadavrul fusese oare jefuit? Să fi avut cumva decedata bijuterii la ea cînd a plecat de acasă? Şi dacă a avut, s-au maigâsit oare asupra ei cînd a fost descoperită? Acestea sînt puncte importante, care au fost lăsate cu totul în umbră la anchetă; şi mai sînt altele la fel de însemnate de care nu s-a ţinut de loc seamă. Trebuie să ne dăm silinţa să ne mulţumim cu ancheta noastră personală. Apărările lui St. Eustache trebuie cercetate din nou. Persoana aceasta nu-mi inspiră nici o bănuială, se cade să procedăm metodic. Să ne încredinţăm că mărturiile cu privire la locurile pe unde a fost văzut duminică sînt în chip neîndoielnic întemeiate. Astfel de dovezi scrise sînt adesea simple mistificări. Totuşi, dacă nu vom găsi nimic suspect în ele, îl vom scoate din cauză pe St. Eustache. Sinuciderea lui, deşi ar putea agrava bănuielile cînd s-ar descoperi că dovezile sînt înşelătoare, nu e un fapt de neînţeles dacă înşelătoria nu există; nici nu e ceva care să ne abată pe noi din făgaşul obişnuit al analizei.
Ceea ce aş dori acum ar fi să lăsăm la o parte amănuntele privind elementele centrale ale acestei tragedii, ca să ne concentrăm asupra unor întîmplări

periferice. în astfel de corectări, organele de anchetă fac adeseori greşeala de a se limita la faptele apropiate, neluînd de loc în scamă pe cele lăturalnice sau întimplătoare. Curţile dt judecată au prostul obicei de a mărgini instrucţia şi discuţiile numai la ceea ce arc o legătură făţişă cu obiectul cercetărilor. Kxpc-rtc-nţa a dovedit totuşi, şi o judecată sănătoasă ne va dovi-di întotdeauna, că de multe ori poate chiar de ceJe mai multe ori, o părticică de adevăr iese la iveală din ceea ce pare străin de chestiune. Folosindu-se de spiritul acestui principiu, dacă nu chiar de litera lui. ştiinţa modernă a ajuns să calculeze neprevăzutul. Dar s-ar putea să nu mă înţelegi. Istoria cunoştinţelor omeneşti nc-a arătat fără încetare că descoperirile cele mai numeroase şi mai de preţ lc datorăm unor împrejurări lăturalnice, incidentale sau accidentale, aşa îneît a trebuit în

cele din urmă ca în orice privire generală asupra progreselor viitoare să se ţină scama într-o mare măsură, şi chiar în cea mai mare măsuri?, de invenţiile care se vor naşte pe negîndite şi cu totul în afara prevederilor normale. De azi înainte nu mai este raţional să întemeiezi ceea ce va să vie pe ceea ce a fost în trecut. Accidentul este considerat că face parte din structura realităţii, „Şansa" a ajuns pentru noi un ce perfect calculabil. Aplicăm nevăzutului şi necunoscutului formulele matematice învăţate la şcoală.
Repet, este un fapt recunoscut că adevărul iese lu iveală, în cea mai mare măsură, din amănunte lăturalnice; şi ţinînd seama de principiul ce decurge din acest fapt, aş dori, în cazul de faţă, să abat cercetarea de la cărările bătătorite şi sterpe ale faptului în sine către alte întîmplări care s-au produs concomitent. în vreme ce dumneata ai să te ocupi cu cercetarea validităţii alibiurilor, eu
■?!
ani sa cercetez ziarele mai pe larg decit ai făcut-o pînă acum. Deocamdată noi am făcut o recunoaştere numai în cadrul cîmpului de investigaţii; ar fi însă de mirare ca aruneînd o privire pătrunzătoare în gazete, aşa cum ţi-am spus, să nu ni se dezvăluie cîteva amănunte care ne-ar putea sugera îndrumarea cercetărilor în altă direcţie.
Potrivit ideii lui Dupin, am făcut o verificare amănunţită a alibiurilor. Rezultatul a fost că m-am convins pe deplin de valabilitatea lor, şi că, prin urmare, St. Eustache era nevinovat. între timp, prietenul meu s-a îndeletnicit el însuşi cu o migălire care mie mi se părea fără rost, cu răsfoitul diferitelor colecţii de ziare. La sfîrşitul săptămînii a pus în faţa mea următoarele extrase:
„Acum vreo trei ani şi jumătate, o. tulburare aproape la fel cu cea de acum a fost pricinuită de dispariţia aceleiaşi Mărie Roget din parfumeria lui monsieur Le Blanc de la «Palais Royal». După o săptămînă, însă, ea s*% ivit din nou la comptoirl-\\\ ei, arătînd tot atît de bine ca şi mai înainte, afară doar de o uşoară paloare pe care nu o avea de obicei. Atît monsicur Le Blanc, cît şi mdma ei au afirmat că fusese la o prietenă, la ţară, şi afacerea a fost înăbuşită la iuţeală. Presupunem că lipsa ei de acum se datoreşte unui capriciu de acelaşi fel şi că, după trecere de o săptămînă, sau de o lună, va fi iarăşi printre noi." Un ziar de

scară2, luni, 23 iunie.
„Un ziar de seară, în numărul său de ieri, aminteşte de o altă dispariţie misterioasă a domnişoarei
•Tejghea (fr.).
5 New Yorh Express (n. a.).

Roget. Se ştie că în săptămîna cît a lipsit ea de la parfumeria «Le Blanc» a fost însoţită de un tînăr ofiţer de marină, cunoscut prin destrăbălarea sa. Se presupune că o ceartă a făcut-o să se întoarcă acasă. A fost o întîmplare providenţială. Cunoaştem numele acestui Lothario1, care în clipa de faţă se află la Paris, da'r pentru motive bine întemeiate ne ferim a-1 da publicităţii."
Le Mcrcnre- din dimineaţa zilei de marţi, 24 iunie.
„Un atentat de o nemaipomenită grozăvie a fost comis alaltăieri în apropierea oraşului. Pe înserat, un domn, însoţit de soţia şi de fiica sa, s-a înţeles cu o ceată de şase tineri, care se plimbau agale cu barca pe lîngă malul Senei, şă-i treacă dincolo de rîu. Cînd au ajuns la malul celălalt, cei trei călători au coborît şi, după ce se depărtară îndeajuns ca să nu mai poată vedea barca, fata îşi aduse aminte că şi-a uitat umbrela. S-a întors să şi-o ia, dar punând rhîna pe ea, banda a răpit-o şi a dus-o peste apă. Acolo i s-a pus un căluş în gură, s-au purtat brutal cu dînsa şi în cele din urmă au tîrît-o pe mal într-un loc nu prea depărtat de acela unde se urcase la început în barcă împreună cu părinţii ei. între timp, derbedeii s-au făcut nevăzuţi, dar poliţia e pe urmele lor şi o parte dintre ei vor fi prinşi în curînd." Un ziar de dimineaţă3, 25 iunie.
„Am primit cîteva comunicări care au de scop să-1 facă vinovat de acea îngrozitoare crimă pe
1 Numele unui personaj dintr-o piesă a dramaturgului englez Nicholas Rowe (secolul al XVII-lea), folosit ulterior in literatura engleză ca sinonim pentru seducător.
-New York Herald (n. ii.).
* New York Coiirier and lnquirer (n. a.).

Mcnnais1. Dar fiindcă acest domn a fost cu totul scos din cauză de o anchetă oficială şi cum argumentele diverşilor noştri corespondenţi par a dovedi mai degrabă zelul decît puterea lor de judecată, nu găsim că ar fi potrivit să le mai dăm publicităţii."

Un ziar de dimineaţa1, 28 iunie.
„Am primit mai multe scrisori foarte energice, ce păreau că vin din izvoare diferite, şi care tind a ne încredinţa că nenorocita Mărie Roget a fost victima uneia dintre numeroasele cete de puşlamale care mişună duminica prin împrejurimile oraşului. Ne exprimăm şi noi cu hotărîre părerea în favoarea acestei presupuneri. Vom încerca să expunem aici în eurînd cîteva dintre argumentele noastre." Un ziar de seară3, marţi 31 iunie.
„în ziua de luni, un barcagiu însărcinat cu încasarea taxelor văzu o barcă goală plutind în josul Senei. Pînzele erau strînse în fundul bărcii. Barcagiul a remorcat-o pînă la biroul de navigaţie. A doua zi de dimineaţă ea a fost luată de acolo fără ştirea vreunuia dintre funcţionari. Cîrma a rămas ia biroul de navigaţie." La Diligcnce*, joi 26 iunie.
Citind aceste felurite extrase, nu numai că mi-au părut fără nici o noimă, dar nu-mi dădeam scama în c.e chip ar fi putut vreuna dintre ele să aibă legătură cu chestiunea noastră. Am aşteptat ca Dupin să-mi deu oarecare desluşiri.
:«■*
1 Mennais a fost umil dintre cei clintii bănuiţi şi arestaţi, dor mai tîrziu a fost eliberat din lipsă totală de dovezi (n.a.)»
2 New York Courier aiul Inqniier (n. ;i). _^_
3 New York Evening Post (n. a.). ..... ■ ■ i. a.).
1 New York Standard (n.
.ho-'
94 . ..
— Nu am de gînd, mi-a spus el, să mă opresc la primul extras, nici la cel de-al doilea. Le-am copiat numai ca să-ţi arăt cît demareesteneglijenţa poliţiei, care, din cîte am înţeles de la prefect, nu şi-a dat nici cea mai mică osteneală să-1 cerceteze pe ofiţerul de marină de care e vorba. Totuşi, e curată nebunie să afirmi că între dispariţia dinţii a Măriei şi cea de a doua nu s-ar putea presupune că există vreo legătură. Să presupunem că prima fugă a avut ca urmare o ceartă între amanţi şi întoarcerea acasă a fetei seduse. Sîntem acum în măsură să privim noua ei fugă, dacă ştim că a fost vorba de o fugă, ca o dovadă că ticălosul a încercat iarăşi să o ademenească mai degrabă decît ca o urmare a unor noi propuneri din partea altcuiva. Şi o putem mai curînd privi ca o împăcare cu primul amant decît ca începutul unei noi iubiri. Sînt zece şanse contra una ca acela

care a mai răpit-o o dată pe Mărie să-i propună să fugă din nou cil el, dar e foarte puţin probabil ca Mărie, care a primit aceste propuneri din partea unuia, să le mai fi primit şi din partea altuia. Şi acum dă-mi voie să-ţi atrag atenţia asupra faptului că timpul care a trecut între primă fugă, neîndoielnică, şi a doua, presupusă, întrece doar cu cîteva luni durata obişnuită a cru-cierelor1 vaselor noastre de război. Fost-a oare împiedicat primul atentat de obligaţia amantului de a se îmbarca? Şi-ar fi ales el chiar momentul întoarcerii pentru a urmări din nou scopurile sale josnice, care nu se împliniseră încă, sau nu se împliniseră încă în ceea ce îl privea pe el? Despre toate acestea nu ştim nimic.

1 Expresie marinărească prin cate sint desemnate călătoriile mai lungi ale vaselor cu ptnze.

Ai să-mi spui însă că în cel de-al doilea caz escapada pe care ne-o închipuim n-a avut loc. Fireşte că nu. Dar putem noi şti dacă n-a fost o încercare neizbutită? în afară de St. Eustache, şi, poate, de Beauvais, nu găsim alţi adoratori cunoscuţi, învederaţi şi onorabili, ai Măriei. Nu s-a pomenit nici unul. Cine este atunci tainicul amant despre care rudele, sau cele mai multe dintre ele, n-au auzit vorbindu-se, dar pe care Mărie îl întîlneşte în dimi-neaţa zilei de duminică şi în care are atîta încredere ineît nu şovăie să rămînă cu el pînă ce umbrele serii au pogorît peste boschetele singuratice de la Barriere du Roule? Mă întreb: cine este acest amant misterios .despre care rudele (majoritatea lor cel puţin) nu ştiu nimic? Şi ce vrea să zică prorocirea doamnei Roget în dimineaţa cînd fata a plecat: „Teamă mi-e că n-am s-o mai revăd niciodată pe Mărie"?

Dar dacă nu putem presupune că doamna Roget cunoştea intenţia ei de a fugi, nu ne putem oare închipui că fata a avut această dorinţă? Plecînd de acasă, a lăsat să se înţeleagă că se ducea s-o vadă pe mătuşa ei din Rue des Drâmes, iar St. Eustache a fost rugat să vină s-o ia pe înserat. La prima vedere, faptul acesta combate foarte tare părerea mea, dar ia să cugetăm niţel. E lucru ştiut că ea s-a întîlnit cu un prieten şi că a trecut Sena cu el, ajungînd la Barriere du Roule cam pe la ora trei după amiază. Cînd însă a consimţit sâ-1 însoţească (oricare i-ar fi fost scopul,—cunoscut de mamă-sa sau necunoscut), trebuie să se fi gîndit la intenţia de care vorbise la plecarea ei

de acasă şi la uimirea şi bănuiala ce s-ar fi trezit în inima logodnicului, St. Eustache, dacă acesta, venind s-o caute la ora hotărîtă în Rue des Dromes, ar fi aflat că ea nici n-a dat pe acolo şi dacă, întoreîndu-se la pensiune cu

' ■
această veste îngrijorătoare. şi-;sr fi dat seama de lipsa ei prelungită de acasă. F.u, unul, socot că trebuie să se fi gîndit la toate acestea. Trebuie să fi prevăzut suferinţa lui St. Eustache şi bănuielile tuturor. ÎS'u se putea gîndi să se întoarcă înfruntînd aceste bănuieli; dar bănuielile au prea puţină importanţă pentru ea dacă presupunem că avea intenţia să nu se mai întoarcă, Ne-o putem închipui gîndind cam aşa: „Mi-am dat întîlnire cu o anumită persoană în scopul de a fugi împreună sau într-un alt scop cunoscut numai de mine singură. E neapărată nevoie să evit orice posibilitate de răsturnare a planului. Trebuie să avem timp destul ca să dejucăm orice urmărire Am să las să se înţeleagă că mă duc să-mi văd mătuşa din Rue des Dromes şi că-mi petrec ziua la ea. An să-i spun lui St. Eustache să nu vină să mă ia pînă seara. în felul acesta, lipsa mea de acasă, oricît de îndelungată ar fi, ar avea o explicaţie, fără să dea loc la temeri sau la bănuieli; iar eu aş cîştiga mai mult timp decît prin orice alte mijloace. Dacă-1 rog pe St. Eustache să vină să mă ia pe înserat, desigur că nu va veni mai înainte, dar dacă nu-i spun de loc să vină, timpul ce-mi rămîne ca să pot fugi Va fi scurtat, deoarece aş fi aşteptată mai devreme, şi lipsa mea va stîrni nelinişte pretimpuriu. Dacă însă am cît de cit intenţia să mă reîntorc, dacă Ji-am în vedere decît o simplă plimbare cu acea persoană anume, n-ar fi tocmai dibaci clin partea mea să-i spun lui St. Eustache să vină să mă ia; venind, el ar rămîne încredinţat că l-am înşelat, fapt pe care aş putea să-1 ţin pe veci ascuns faţă. de el dacă plec de acasă fără să-i spun ce am de gînd să fac şi mă întorc înainte de a se însera, spunînd abia atuhci că am fost să-mi văd mătuşa din Rue des Dromes. Dar cum intenţia mea este să
mi mă întorc niciodată, sau cel. puţin cîteva săptâ>b mini. sau măcar pînă izbutesc să ascund unele fapte/' nevoia de a cişstiga timp este singurul lucru de care trebuie să-mi pese."
în notele dumitale ai făcut observaţia că părerea cea mai răspîndită cu privire la această tristă întîmplare este şi a fost de

la început că fata ar fi căzut victima unei bande, de haimanale. în anumite condiţii, părerea obştească nu e de dispreţuit. Cînd se alcătuieşte de la sine, cînd se vădeşte în chip cu totul spontan, ar trebui să o socotim la fel cu acea intuiţie care e reacţia omului de geniu. în nouăzeci şi nouă de cazuri la sută aş rămîne la hotărîrea ei. Lucrul cel mai de seamă însă e să nu găsim în ea urme simţitoare de sugestie. Părerea trebuie să fie neapărat a publicului însuşi. Şi adesea este nespus de greu să-ţi dai seama de această deosebire şi s-o reţii. în cazul de faţă, mi se paro că opinia publică cu privirea la o anumită bandă a fost influenţată de întîmplarea analogă şi care e povestită amănunţit în cel dc-al treilea extras de-al meu. Descoperirea cadavrului Măriei, fată tînără, frumoasă şi cu renume, face marc vilvâ în tot Parisul. Trupul ei purtînd urme de violenţă este găsit plutind pe apele Senei. Dar se ştie acum că în acelaşi timp, sau aproape în acelaşi timp în caro se crede că fata a fost ucisă, un atentat asemănător, deşi mai puţin grav decît cel suferit de Mărie Roget, a fost săvîrşit de o ceată de derbedei asupra unei alte tinere femei. E oare de mirare că o crimă cunoscută a putut inrîuri judecata publicului faţă de una necunoscută? Judecata aceasta aştepta o îndrumare, şi atentatul cunoscut părea s-o îndrumezecum nu se poate mai bine. Mărie a fost şi fa găsită în fluviu; şi atentatul ştiuţbî îndesi' s'ivii-it]m ;irclaşi fluviu. Legătura între cele■■■<

două întîmplări era atît de vădită, încît ar fi fost o adevărată minune ca lumea să se fi lipsit de a o face şi de a o adînci. în realitate, însă, acel atentat, ştiut ca fiind săvîrşit astfel, e cea mai bună dovadă că celălalt, care a avut loc aproape în acelaşi timp, n-a fost săvîrşit în acelaşi chip. Ar fi fost în adevăr dencciezut ca în timp ce o ceată de dalcauci comitea într-un loc această cumplită faptă, să se fi găsit o altă ceată la fel, care, în acelaşi loc, cu aceleaşi mijloace şi metode, să făptuiească o crimă întru totul asemănătoare şi tocmai la aceeaşi vreme. Dar ce oare ar trebui să credem dacă n-am ţine scama de părerea sugerată în chip spontan mulţimii de această neobişnuită serie de coincidenţe?

înainte de a trece mai departe, să ne oprim la presupusa scenă a asasinatului din boschetul de la Barrierc du Roule. Boschetul, deşi foarte stufos, era în vecinătatea nemijlocită a unei şosele.

înlăuntrul lui erau trei-patru lespezi mari, alcătuind un fel de jilţ cu spătar şi taburet. Pe piatra de deasupra a fost găsită o fustă albă, pe cea de a doua, o eşarfă de mătase. Tot acolo s-au mai găsit şi o umbrelă de soare, o batistă şi o pereche de mănuşi. Batista purta numele „Mărie Roget". Pe crengile dimprejur se vedeau fîşii din rochie. Pămîntul era bătătorit, tufişurile rupte; era vădit că avusese loc o luptă violentă.
Cu toată vîlva pe care a stîrnit-o în presă această descoperire din boschet, în ciuda părerii unanime că locul crimei nu putea fi decît acolo, trebuie să recunoaştem că erau şi unele motive temeinice de îndoială. Şi aceste puternice motive stăteau în picioare, fie că aş crede, fie că n-aş crede că locul crimei e acela. Dacă adevăratul loc al crimei era în apropiere de Rue Pavee-Saint-Andre\ aşa cum lasS să se înţeleagă Le Commerciel, autorii, ei, pre-
supunîrid că locuiesc încă la Paris, au fost cuprinşi de spaimă la gîndul că atenţia publicului a fost îndreptată cu dinadinsul pe făgaşul adevărat. Şi în orice minte mai ascuţită trebuia să se nască nevoia unei diversiuni, care să abată această atenţie în altă parte. Şi astfel, cum boschetul de la Barrierc du Roule trezise mai demult oarecare bănuieli, era firesc să le vină în gînd să pună lucrurile acolo unde au fost găsite. Nu avem nici o dovadă serioasă că lucrurile ar fi stat mai mult de cîteva zile, foarte puţine la număr, în boschet, cu toate că Le Sold/ presupune contrariul; există în schimb numeroase indicii care ne arată că ele n-ar fi putut rămîne acolo, fără a atrage atenţia, în răstimpul celor douăzeci de zile ce s-au scurs între duminica fatală şi după-amiaza cînd băieţii aceia le-au descoperit. „Erau cu totul mucegăite, spune Le Soleil, însu-şindu-şi părerea ziarelor care au mai vorbit despre aceasta, mucegăite şi lipite unele de altele dm pricina» ploii. în jurul lor crescuse iarba şi acoperise o parte* din ele. Mătasea umbrelei era trainică; dar pe* dinăuntru firele se tăiaseră. La capătul de sus/ unde fusese îndoită şi răsucită, era putredă şi plină* de mucegai şi, cînd'au încercat să o deschidă, s-a sfîşiat." Cît priveşte iarba, care, „crescuse în jurul lor şi acoperise o parte din ele", e vădit că faptul n-a putut fi constatat decît din spusele şi din amintirile a doi băieţei, deoarece băieţeii aceştia au mişcat din loc obiectele şi le-au dus acasă mai înainte ca să fi fost văzute de un al treilea. Dar iarba creşte, mai cu seamă pe o vreme umedăşî

călduroasă (aşa cum a fost în zilele crimei), cam de două-trei degete pe zi. într-o singură săptămînă; o umbrelă de soare lăsată într-un loc semănat de curînd cu iarbă poate fi cu totul acoperită de iarba care a crescut. Cît priveşte acel mucegai, asupra

căruia redactorul ziarului Le Solcil se opreşte atit de stăruitor, incit foloseşte termenul nu mai puţin decît de trei ori în scurtul paragraf citat chiar acum, oare nu-şi dă el seama ce fel de mucegai este? Trebuie noi să-1 învăţăm că e vorba de una din numeroasele specii de fungiis1, a cărui caracteristică e tocmai că apare şi dispare în douăzeci şi patru de ore?

Vedem dar de la cea dintîi aruncătură de ochi cum argumentele atît de răsunătoare aduse în sprijinul părerii că obiectele ar fi stat cel puţin trei-patru săptămîni în boschet sînt cu totul inexistente şi fără rost pentru dovedirea faptului. Pe de altă parte, e foarte greu să crezi că lucrurile acelea ar fi putut râmînc în boschetul cu pricina mai mult decît o săptămînă încheiată, mai mult adică decît răstimpul drntre două duminici. Toţi cei ce cunosc cîtuşi de puţin împrejurimile Parisului îşi dau seama că numai anevoie poţi găsi un loc singuratic, şi asta doar la mare depărtare de cartierele suburbane. Astfel de meleaguri neumblate şi vizitate numai din cînd în cînd în mijlocul acestor păduri şi boschete sînt cu totul de neînchipuit. Dacă vreun iubitor pătimaş al naturii, pe care îndatoririle lui îl ţin legat de praful şi căldura marii metropole, ar încerca, fie şi într-o zi de lucru, să-şi astîmpere setea de singurătate în mijlocul priveliştilor naturii îneîntătoare care-o înconjoară, de îndată, la fiecare pas, va simţi că farmecul lor crescînd se destramă la ivirea sau la auzul glasului vreunui derbedeu sau al unei bande de cheflii. Zadarnic va căuta liniştea în desişul cel mai de nepătruns. Tocmai prin coclaurile acelea mişună toţi nespălaţii; ele sînt cele mai pîngărite temple ale naturii. Cu durerea în suflet, pribeagul se va întoarce în Parisul tuturor viciilor.

iOl

ca într-o spelunca spurcată, dar mai puţin n-..|)in^"i-toare, fiindcă e mai de înţeles. Dacă împrejurimi N-oraşului sînt năpădite astfel in zilele de lucru, d-;ij><*i duminica! Derbedeul de la oraş, dezbărat de obligaţia de a munci sau lipsit de prilejurile obişnuite de a tîlhări, năzuieşte mai cu seamă spre

periferii, nu din dragoste pentru viaţa la ţară, pe care in sinea lui o dispreţuieşte, ci pentru a scăpa de con-strîngerile şi de convenţiile sociale. Nu dorul de verdeaţă şi de aer curat, ci libertatea deşănţată a naturii îl mînă aici. în hanul din marginea drumului sau sub frunza deasă a pădurii, ferit de alte priviri, decît ale tovarăşilor săi de chef, se dedă la toate nebuniile fără frîu ale unor false veselii, stîrnite de rom şi de sentimentul de libertate. Eu nu susţin decit ceea ce r vădit pentru orice privire nepărtinitoare atunci cînd repet că ar fi fost o minune şi nimic altceva dacă lucrurile cu pricina ar fi stat în orice boschet din nemijlocita apropiere a Parisului mai mult decît răstimpul dintre două duminici fără' să fi fost descoperite.
Dar avem destule motive să credem că lucrurile au fost puse în boschet numai pentru a distrage atenţia de la adevăratul loc al crimei. Şi, în primul rînd, te rog să iei seama la dala descoperirii lucrurilor. Confrunt-o cu data celui de al cincilea extras copiat de mine din ziare. Ai să găseşti că descoperirea a urmat aproape numaidecît după înştiinţările urgente trimise ziarului de seară. Aceste înştiinţări, deşi diferite şi provenind, pe cît se pare, fiecare din altă parte, tindeau toate la acelaşi ţel, şi anume: să îndrepte atenţia asupra unei bande care ar fi săvîrşit crima şi asupra cartierului de lingă Barrierc du Roule ca fiind locul crimei. Fireşte, nu presupunem nici un moment că scrisorile acelea, ca şi atenţia ili înilror>tntă nsunra lor. ;ir fi avut drent

urmare găsirea lucrurilor de către cei doi băieţei; <l;ir putem presupune cu drept cuvînt că ele n-au fost găsite mai devreme pentru simplul motiv că nu se ai lau în boschet la vremea aceea, fiind puse acolo o ij:ită cu expedierea scrisorilor sau cu puţin mai înainte de către înşişi vinovaţii, care sînt şi autorii lor.
Boschetul acesta era cam ciudat, chiar nespus fie ciudat. Era din cale-afară de stufos. în adăpostul său natural de verdeaţă se aflau trei pietroaie cu totul neobişnuite, alcătuind un jilţ cu spătar ţi taburet. Şi boschetul acesta, în care natura lucrase ou atîta măiestrie, se afla în nemijlocita apropiere, la zece, douăzeci de paşi, de locuinţa doamnei Deluc, ai cărei fii erau deprinşi să cerceteze cu grijă tufişurile, în căutarea coajei de sasafras1. Ar fi oare un iucru nesăbuit rămăşagul de 6 mie contra unu că nu trecea zi fără ca măcar unul dintre băieţei să se tupileze în umbrarul acela şi să se tolănească pe jilţul lui

natural? Cei care s-ar codi să ţină o asemenea prinsoare ori n-au fost copii niciodată, ori au uitat cum e firea copiilor. Repet că e greu de înţeles cum ar fi putut să rămînă lucrurile nedescoperite mai mult de o zi, două, şi că de aceea, în ciuda ignoranţei dogmatice a redactorului de la Le Soleil, e foarte întemeiată presupunerea că ele fuseseră puse recent acolo unde au fost găsite.
Dar în afară de motivele înfăţişate aici, sînt şi altele mai puternice care ne fac să credem că lucruri Ic au fost lăsate acolo astfel. Ia seama, te rog, la aşezarea lor atît de nefirească. Pe piatra de sus se afla o fustă albă; pe cea de a doua, o eşarfă de mătase; o umbrelă, o pereche de mănuşi şi o batistă purtînd
1 Plantă înrudită cu dafinul, originară din Canada; in-/.Ki de coajă de sasafras se foloseşte ca tonic.
numele „Mărie Roget" erau risipite ici şi colo. E tocmai aşezarea pe care era. firesc să o facă o persoană nu prea isteaţă, care a dorit să aşeze obiectele în chip cît mai firesc. Dar nu e nici într-un caz o aşezare cu adevărat firească. Mai degrabă m-aş fi aşteptat să văd toate lucrurile pe jos şi călcate în picioare. In spaţiul restrîns al acelui boschet era aproape cu neputinţă ca fusta şi eşarfa să fi rămas la locul lor pe pietre, expuse fiind mişcărilor necontrolate ale mai multor inşi care s-au încăierat. E vădit, ni se spune, că a avut loc o luptă: pămîntul era bătătorit, tufişurile rupte, dar s-a găsit o fustă şi o eşarfa rînduite de parcă ar fi fost puse în rafturi. „Bucăţile din rochie, agăţate în spini, erau cam de trei palme lăţime şi de şase palme lungime. Una era tivul rochiei, care fusese cîrpit... Arătau ca nişte fîşii rupte." Aici, fără a-şi da seama, Le Soleil a folosit o. frază care dă nespus de mult de bănuit. Aşa cum sînt descrise fîşiile, arată într-adevăr ca nişte bucăţi care au fost sfîşiate, dar sfîşiate cu mina şi într-un scop anume. Arareori se întîmplă ca o bucată dintr-o rochie, la fel cu aceea de cart e vorba, să fie sfîşiată de un spin. Prin felul ci, o astfel de ţesătură dacă se agaţă de un spin sau do un cui, se sfîşie pe fir drept sau se împarte în două benzi lungi, în unghi drept, întîlnindu-se la punctul pe unde a intrat spinul. Dar e aproape cu neputinţă să-ţi închipui că bucata ar putea fi smulsă cu totul. N-am văzut niciodată aşa ceva, cum n-ai văzut nici dumneata. Pentru a rupe în bucăţi o asemenea ţesătură e nevoie aproape întotdeauna de două forţe distincte în direcţii opuse. Dacă ţesătura are două -margini, ca, de pildă, la

o batistă,' şi cineva doreşte ;să sfîşie o bucată din ea, atunci şi numai atunci ar fi dc-ajuns o singură forţă. în cazul de faţă însă e vorba de o rochie, neavînd decît o singură margine.
104
Dar ar fi o adevărată minune ca din pricina spinilor să se. fi sfi.şiat o parte de la mijloc, unde nu există margine. Şi un sipgur spin nu\ir fi fost în stare s-o facă. Chiar dacă ar exista o maigine, şi tot ar fi nevoie de doi spini, unul acţionînd în două direcţii diferite şi celălalt într-una singură. Şi aceasta numai dacă presupunem că marginea e netivită. Dacă e tivită, lucrul e aproape cu neputinţă. Vedem dar cît sînt de mari şi numeroase piedicile ce se află în calea afirmaţiei că sfîşierea s-a întîmplat din cauza spinilor; şi, totuşi,'ni se cere să credem că mai multe bucăţi, jiu una singură, ar fi fost sfîşiate la fel. Şi una dintre bucăţi era tocmai tivul rochiei! O altă bucată nu era tivul, ci o parte din fustă; cu alte cuvinte spinii ar fi rupt-6 cu totul din acea parte a rochiei care nu avea nici o margine! S-avem iertare, dar nu putem crede astfel de lucruri! Luate totuşi laolaltă, ele dau mai puţin de bănuit decît faptul surprinzător că lucrurile ar fi fost lăsate în acest boschet de nişte asasini care au fost atît de prevăzători îneît s-au gîndit să înlăture cadavrul. Cu toate acestea, dacă-ţi închipui că am de gînd să tăgăduiesc că boschetul acela ar fi fost locul crimei, înseamnă că nu m-ai înţeles bine. Trebuie să se fi petrecut acolo ceva foarte rău sau poate s-a întîmplat o nenorocire la doamna Deluc. De fapt, însă, aceasta nu are prea mare importanţă. Noi nu ne-am luat sarcina să găsim locul unde s-a săvîrşit crima, ci să descoperim pe făptaşii ei. Prin tot ceea ce ţi-am spus, lăsînd la o parte felul amănunţit al expunerii mele, am vrut, mai întîi, să-ţi demonstrez absurditatea afirmaţiilor pripite şi categorice din Le Soleil şi mai cu seamă să te fac să examinezi din nou faptul îndoielnic dacă omorul a fost sau nu săvîrşit de o bandă.
105
înainte de a adinei această problemă, vom aminti' în treacăt amănuntele revoltătoare date de chirur-' gul interogat la anchetă. E de ajuns să spun căf deducţiile sale cu privire la numărul ticăloşilor au fost pe drept cuvînt luate în rîs de către toţi ana-tomiştii cu vază ai Parisului, ca fiind greşite şi cu totul lipsite de ternei. N-ar fi cu neputinţă ca lucrurile să se fi petrecut aşa cum presupune el, dar nu văd nici un motiv să fie aşa, cînd

s-ar putea mai degrabă să fi fost cu totul altfel.
Să ne oprim acum asupra acelor „urme de luptă" şi să ne întrebăm ce vor ele să ne dovedească. Că a existat o bandă? Dar nu dovedesc ele mai curînd lipsa unei bande? Cum ar fi putut avea loc între o fată plăpîndă şi fără apărare şi presupusa bandă de mişei o luptă atît de îndîrjită şi de lungă îneît să fi lăsat urme peste tot? Era de ajuns încleştarea unor braţe vînjoase pe tăcute, şi totul se sfîrşea. Victima s-ar fi lăsat în voia lor. Ţine scama însă că argumentele invocate de mine împotriva tezei că boschetul ar fi locul crimei nu se referă în cea mai mare parte decît la faptul că el ar fi locul unei crime săvîrşite de mai mulţi inşi, şi tiu de unul singur. Dacă presupunem că n-a fost decît un singur siluitor, numai atunci şi numai în acest caz ne putem închipui că a avut loc o luptă atît de violentă şi de îndîrjită îneît să lase urme vădite.
Şi mai e ceva. Am mai pomenit de bănuiala care se naşte din faptul că lucrurile cu pricina au fost lăsate în boschetul în care au fost descoperite. Pare aproape cu neputinţă ca aceste dovezi de vinovăţie să fi fost lăsate din întîmplarc acolo unde s-au şi găsit. Se presupune că făptaşii au avut destulă prezenţă de spirit pentru a înlătura cadavrul. Şi, totuşi, o altă dovadă, mai strigătoare decît cadavrul însuşi (nle cărui trăsături ar fi putut să fie repede alterate
şi descompuse), este lăsată să se. răsfeţe, ca o sfidare, pe locul crimei: e vorba de batista cu numele victimei. Dacă e la mijloc o greşeală, ea nu poate fi greşeala unei bande. Nu ne-o putem închipui decît din partea uaui singur ins. Să vedem: un oarecare a sâvîrşit o crimă. E singur cu fantoma celei dispărute. E înspăimîntat de ceea ce zace în faţa lui, fără nici o mişcare. Patima-i furioasă s-a stins, şi acum în inima sa e loc destul pentru groaza firească pe care fapta săvîrşită i-o inspiră. îi lipseşte acea încredere pe care o dă cu siguranţă prezenţa mai multora. E singur cu moarta. Tremură şi se înfioară. Trebuie totuşi să ia măsuri în ce priveşte cadavrul. îl tîrăşte pînă la malul apei, dar lasă în urma sa celelalte dovezi de vinovăţie. Căci e greu, dacă nu chiar cu neputinţă, să ducă toată povara deodată, şi mai lesne va fi să se întoarcă pentru a lua tot ce a mai rămas acolo. Dar în anevoioasa lui călătorie spre Sena, groaza i se înteţeşte. Zvonul vieţii îl însoţeşte în cale. De zeci de ori aude sau i se pare că aude pasul cuiva care-1 pîndeşte. îl îngrozesc

pînă şi luminile oraşului. Totuşi, într-un tîrziu, după îndelungi şi dese opriri, groaznic de chinuitoare, ajunge la malul fluviului şi scapă de cumplita lui povară, pesemne cu ajutorul unei bărci. Dar oare ce comori ale lumii, ce teamă de pedeapsă ar avea destulă putere ca să-1 îndemne pe ucigaşul singuratic să se întoarcă pe acelaşi drum anevoios şi plin de primejdii către boschetul plin de amintiri c'are-i îngheaţă sîn-gele în vine? Fie ce-o fi, el nu se reîntoarce. Chiar dacă ar vrea, nu s-ar putea reîntoarce. Singurul lui gînd este să scape cît mai repede. întoarce spatele ■pentru totdeauna acelor tufişuri de groază şi fuge ca din faţa mîniei cerului.

Dar ce s-ar întîmpla dacă ar fi vorba de o bandă? Numărul lor mare lc-ar fi dat curaj, dacă, bineînţeles,

din sufletul unui bandit ticălos ar lipsi curajul; şi nu se poate închipui o bandă alcătuită într-alt fel decît numai din asemenea ticăloşi. Numărul lor ar fi fost de ajuns, cred eu, ca să-i lecuiască de spaima cumplită şi fără temei care mi se parc că ar fi paralizat pe un om stingher. Chiar dacă presupunem că unul dintre ei sau chiar doi-trei ar fi scăpat ceva din vedere, această scăpare ar fi fost îndreptată de un al patrulea. Ei n-ar fi lăsat nimic în urma lor; fiind nai numeroşi, ar fi fost în măsură să transporte lotul dintr-o dată. Nu ar mai fi fost nevoie să se întoarcă.

Ia seama şi la faptul că atunci cînd s-a găsit cadavrul, din veşmîntul de deasupra „fusese sfâşiată o bucată lată cam de o palmă, mergînd pînă la talie... şi prinsă într-un fel de nod la spate". Lucrul acesta a fost făcut cu 'intenţia vădită de a întocmi un ochi cu ajutorul căruia să tîrască trupul. Dar le-ar fi trecut oare prin gînd mai multor oameni să recurgă la un asemenea mijloc? Nu numai că ar fi fost de ajuns ca trei-patru inşi să apuce cadavrul de mîini şi de picioare, dar acesta ar fi fost cel mai bun mijloc de transport. E vorba aici de născocirea unuia singur, şi ajungem astfel la faptul că „împrejmuirea dintre boschet şi rîu fusese doborîtă şi pe pă-mînt se vedeau urmele unei poveri foarte grele care fusese tîrîtă pe acolo". S-ar fi ostenit oare zadarnic o bandă întreagă să mai scoată ulucile ca să tîrască un cadavru printre ele, cînd ar fi putut într-o singură clipă să-1 treacă pe deasupra lor? S-ar fi apucat oare mai mulţi inşi să tîrască în felul acesta un cadavru de n-ar fi vrut cu dinadinsul să

lase urme vădite că l-au tîrît?
Aici trebuie să amintim o observaţie a gazetei Le Conunerciel, observaţie pe care am comentat-o si mai înainte, în oarecare măsură: „O fîşic... din
108
' fusta sărmanei fete, spunea ziarul, a fost ruptă şi legată sub bărbie şi în jurul gîtului ei, pesemne pentru a o împiedica să ţipe. Aceasta nu poate fi decît fapta unor derbedei care nu aveau nici batistă în buzunar."
Am arătat mai sus că un adevărat derbedeu nu umblă niciodată jără batistă. Dar nu asupra acestui lucru voiam să atrag atenţia. Că legătura n-a fost folosită în scopul născocit de Li Commercicl şi nici din lipsă de batistă, avem ca dovadă chiar batista lăsată în boschet; şi că scopul nu a fost de a-i înăbuşi ţipetele, reiese din faptul că a fost întrebuinţată o fîşie de stofă în locul acelei batiste, care ar fi răspuns cu mult mai bine acestui scop. Dar instrucţia aminteşte că legătura aceea ar fi fost găsită în jurul gîtului atîrnînd slobodă şi fixată cu un nod trainic. Vorbele acestea sînt destul de încîlcite, dar se deosebesc simţitor de cele afirmate de Le Commcrciel. Fîşia avea o lăţime de optsprezece degete, dar, deşi din muselină, putea alcătui totuşi o funie trainică dacă era strînsă sau răsucită dc-a lungul ei. Şi a fost găsită răsucită chiar în felul acesta. Părerea mea e următoarea: ucigaşul singuratic, după ce a transportat cadavrul o bucată de drum (fie din boschet, fie din altă parte) cu ajutorul benzii înjăşiirale în jurul taliei, a socotit că, procedînd astfel, greutatea este prea mare pentru puterile sale. S-a hotărît să tîrască povara. Sînt urme care arată că a /ost tîrîtâ. în scopul acesta, a fost nevoie să lege un fel de funie la un capăt. Cel mai bun lucru era să i-o lege de gît, capul împiedieînd-o să lunece. Şi atunci ucigaşul s-a gîndit, fără doar şi poate, la fîşia înfăşurată peste şale. S-ar fi folosit de ea de n-ar fi fost injăşuralâ în jurul cadavrului şi legată cu un nod, ceea ct-1 stingherea, cum şi faptul că nu fusese sfîşiată decît în parte. Era mai lesne să sfîşie o altă bucată din fustă.
V
109
După ce a sfîşiat-o, a legat-o strîns în jurul gîtului. şi astfel a Unt victima pînâ la malul apei. Faptul că această „legătură" de care şi-a făcut rost cu multă trudă şi întirzierc şi care răspundea prea

puţin scopului avut în vedere a fost totuşi folosită de el dovedeşte că nevoia de a o folosi s-a născut din împrejurări ce s-au ivit la un moment cînd nu mai avea batista la îndemînă, cu alte cuvinte, chiar aşa cum am presupus noi, adică după ce a părăsit boschetul (dacă admitem boschetul), pe parcursul dintre acesta şi fluviu.

Ai să-mi spui însă că depoziţia doamnei Deluc (!) stăruie inai ales asupra unei cele de puşlamale în vecinătatea boschetului la ceasul crimei sau cam pe atunci. N-am nimic de zis. Mă întreb însă dacă pe la Barriere du Roule n-au trecut o dn~ină de cete la fel cu aceea descrisă de doamna Deluc cam la timpul cînd s-a întîmplat tragedia. Dar banda care a atras asupră-i mînia înverşunată a doamnei Deluc şi a determinat dq>oziţia ei cam tîrzie şi suspectă, singura bandă despre care'pomeneşte bătrîna aceasta cinstită şi cumsecade, este aceea despre care afirmă că i-ar fi mîncat cozonacii şi i-ar fi băut rachiul fără a-şi da ostenealâ de a plăti. Et hinc Mac imc.1

Care eslc însă mărturia exactă a doamnei Deluc? „S-a pomenit cu o ceată de dalcauci care au făcut tărăboi, au mîncat şi au băut pe veresie, au luat-o pe acelaşi drum ca tînărul cu fata, s-au întors la han pe inserat şi au trecut Sena ca şi cum ar fi fost foarte grăbiţi."

Se prea poate ca această grabă să i se fi părut mai mare decît era în realitate doamnei Deluc, care, în jalea şi durerea ei, rămăsese cu gîndul la berea şi cozonacii ce-i fuseseră luaţi cu de-a sila — berc şi

1 Şi de nici mîniii ci (lat.).

no

cozonaci pentru care poate că mai trăgea nădejde că o să fie despăgubită. Altminteri, cum era şi pe inserat, de ce ar fi pomenit de graba lor? Nu e de mirare, fireşte, că pînă şi o ceată de haimanale se zorea să ajungă acasă, cînd avea de trecut o apă m'are cu nişte bărcuţe, cînd îi amenînţa o furtună şi cînd se lăsa noaptea.

Am spus se lăsa. Fiindcă nu se înnoptase încă de tot. De-abia se înserase cînd ciudata grabă a derbedeilor jignise privirile fără prihană ale doamnei Deluc. Dar mai ştim încă ceva: că în aceeaşi seară doamna Deluc, împreună cu fiul ei cel mai mare au auzit ţipetele unei femei în vecinătatea hanului. Şi cum sună cuvintele doamnei Deluc pentru a arăta la care ceas al serii au

auzit acele ţipete? „Puţin după lăsarea întunericului", zice ea. Dar „puţin după lăsarea întunericului" înseamnă totuşi noapte, iar pe înserat este încă oarecare lumină. Astfel, pare cît se poate de limpede că ceata părăsise Barriere du Roule mai înainte ca doamnei Deluc să i se pară că aude ţipetele acelea. Şi cu toate că, în numeroasele dări de seamă despre anchetă, aceşti doi termeni („pe înserat" şi „după lăsarea întunericului") sînt folosiţi mereu şi în mod invariabil, aşa cum i-am folosit şi eu stînd de vorbă cu dumneata, nici redactorii de la ziare şi nici copoii poliţiei nu şi-au dat seama pînă în clipa de faţă cît de mare e deosebirea dintre ei.

Voi mai adăuga un singur argument împotriva ipotezei că ar fi o. bandă. Dar un argument cu greutate şi căruia nu-i poate sta nimic împotrivă, cel puţin pentru o minte ca a mea. Faţă de răsplata importantă şi de iertarea deplină oferită denunţătorului, e cu neputinţă de crezut că vreun individ fă-cînd parte dintr-o ceată de haimanale sau din orice fel de cîrdăşic nu şi-ar fi trădat de mult complicii.

11!

Pentru orice membru al wnwvixwd^ de acestjjftL teama de a Ji trădat e mai mare decît dorinţa de a scăpa cu faţa curată sau de a primi o recompensă. Ca să nu fie el însuşi trădat, trădează din capul locului şi pe negîndite. Faptul că secretul nu a fost încă destăinuit e cea mai bună dovadă că este un secret la mijloc. Nurnai Dumnezeu şi o fiinţă omenească, sau două, cunosc fapta aceasta macabră în toată grozăvia ei.

Să strîngem acum roadele sărace, dar neîndoielnice, ale lungii noastre analize. Am ajuns la convingerea că este vorba fie de un accident fatal sub aco-perămîntul doamnei Deluc, fie de un omor săvîrşit în boschetul de la Barriere du Roule de către cineva care era amantul sau măcar prietenul intim al de-cedatei. Acest prieten este oacheş. Culoarea feţei lui, felul în care era făcută legătura din jurul gîţului şi nodul pescăresc cu care era prinsă panglica pălăriei ni-1 înfăţişează ca pe un marinar. Prietenia lui cu decedata, o fată uşuratică, nu însă josnică, îl arată ca fiind dintr-un alt aluat decît marinarii de rînd. Scrisorile, foarte bine aduse din condei, care au apărut în ziare, întăresc mult ipoteza noastră. împrejurările primei escapade, aşa cum sînt povestite în Le Mercure, tind să contopească figura acestu i ma-telot cu aceea a ofiţerului de marină despre care se

ştie că cel dintîi a împins-o pe biata fată în păcat.
Aici se cuvine să ţinem seama de absenţa prelungită a tînărului oacheş. Mă întrerup o clipă pentru a observa că omul acesta are chipul bronzat şi negricios. Nu.e vorba de o culoare negricioasă obişnuită, căci ea alcătuieşte singura particularitate de care îşi amintesc atît Valence, cît şi doamna Deluc. Dar de ce lipseşte omul acesta? A fost oare ucis şi el de bandă? Dacă-i aşa, de ce nu se găsesc decît urmele fetei asasinate? E firesc să se presupună că teatrul celor.

două crime a fost acelaşi. Dar unde este cadavrul său? E mai mult ca sigur că ucigaşii ar fi procedat la fel cu amîndoi. Se poate însă afirma că omul acesta trăieşte şi se fereşte să se arate în lume do teamă să nu fie învinuit de crimă. Se poate presupune că acum, după ce s-a dovedit că a fost văzut cu Mărie, el e stăpînit de această teamă, care însă, în momentul crimei, n-a avut nici o putere asupra lui. Cel dinţii imbold al unui nevinovat ar li fost să dezvăluie crima şi să ajute la descoperirea ucigaşilor. Motive tactice ar fi trebuit să-I îndemne s-o facă. Fusese văzut cu fata. Trecuseră împreună fluviul cu bacul. Denunţarea asasinilor ar fi părut pînă şi unui idiot singurul mijloc sigur de a nu fi bănuit. Nu putem presupune că, în noaptea duminicii fatale, nu s-ar fi făcut cu nimic vinovat şi nici n-ar fi aflat nimic de crima săvîrşită. Căci numai in cazul acesta ar fi fost cu putinţă să înţelegem ca el. în viaţă fiind, să nu-i fi denunţat pe asrtsini.
Şi ce mijloace avem noi de a cunoaşte adevărul? Vom vedea că, pe măsură ce înaintăm, aceste mijloace se înmulţesc şi capătă greutate. Să cercetăm cu (le-amănuntul ce anume s-a întâmplat în cea dintîi escapadă. Să lămurim întreaga poveste cu ofiţerul acesta în împrejurările de acum şi să aflăm pe unde s-a perindat la timpul anume cînd s-a comis crima. Să confruntăm cu grijă între ele diversei»* înştiinţări trimise ziarului de scară care urmăreau să dea vina pe o bandă..Să le comparăm apoi din punctul de vedere al scrisului şi al stilului cu acelea trimise mai demult ziarului de dimineaţă şi care insistau atît de aprig asupra vinovăţiei lui Mennais. După ce am făcut şi aceasta, să comparăm feluritele comunicări cu scrisul ofiţerului.-Să încercăm să dobîndim prin întrebări stăruitoare de la doamna Deluc. do la fiii săi, ca şi de la vizitiul omnibiisuliii,

Valence, maî multe amănunte despre înfăţişarea şi purtările bărbatului aceluia oacheş. Nu se poate ca întrebările puse în mod iscusit să nu smulgă de la vreunul din martori vreun amănunt asupra acestui punct anume (sau asupra altora), amănunt pe care martorul însuşi nici nu-şi dă seama că-1 cunoaşte. Şi acum să căutăm barca găsită de barcagiu în dimineaţa de luni, 23 iunie, şi care a dispărut de la biroul de navigaţie fără ştirea ofiţerului de serviciu şi fără cîrtmi, cu puţină vreme înainte de descoperirea cadavrului. Procedînd cu băgare de seamă şi stăruinţă, vom da neapărat de urma acelei bărci. Căci nu numai că barcagiul care a oprit-o poate s-o recunoască, dar cîrma ei se .află la dispoziţia anchetei. Nimeni nu leapădă cu uşurinţă şi fără să se mai intereseze de ea cîrma unei bărci cu pinze. Şi aici dă-mi voie să mă opresc şi să strecor o întrebare. Nu s-a dat nici o înştiinţare despre găsirea unei bărci. A fost adusă pe tăcute la biroul de navigaţie, şi tot pe tăcute a dispărut. Dar cum se face că proprietarul ei sau cel ce o folosea a putut fi informat, fără să se fi dat nici un anunţ, încă de marţi dimineaţă, despre locul unde se afla barca găsită luni, afară doar dacă ne închipuim că întreţine, fără întrerupere, cu marina oarecare legături personale, care-1 fac să fie la curent cu micile întâmplări ce-o privesc şi cu măruntele ştiri de interes local?

Cînd am vorbit de asasinul singuratic, tîrîndu-şi povara pînă la mal, am lăsat să se înţeleagă că el poate şi-o fi făcut rost de o barcă. Acum ne dăm bine seama că Mărie Koget a fost aruncată dintr-o barcă. K firesc ca lucrul să se fi petrecut astfel. Cadavrul jiu putea fi lepădat în apa prea puţin adîncă de lîngă ■ mal. Semnele ciudate de pe spatele şi de pe "umerii victimei amintesc de coastele din fundul unei bărci. Faptul că nu s-a găsit nici

o greutate atîrnată de

VA

trup confirmă ideea aceasta. Dacă ar fi fost aruncat de pe mal, s-ar fi legat de el o greutate oarecare. Ne putem explica lipsa greutăţii presupunând că ucigaşul nu a avut prevederea să-şi facă rost de ea mai înainte de a se depărta de mal! în clipa cînd a vrut să arunce cadavrul în apă, el nu se poate să nu-şi fi dat seama de acest lucru; dar atunci nu mai avea la îndemînă nimic

ce i-ar fi putut fi de folos. A preferat să înfrunte orice risc decît să se întoarcă la malul acela blestemat. După ce s-a dezbărat de povara lui macabră, asasinul se va fi grăbit să se întoarcă în oraş. în dreptul unui chei întunecos a sărit pe mal. Să fi legat oare şi barca? Era prea zorit pentru aşa ceva. Mai mult încă, legînd-o la chei, i s-ar fi părut că lasă acolo o dovadă temeinică împotriva lui însuşi. Gîndul lui firesc va fi fost să alunge cît mai departe cu putinţă tot ceea ce avea oarecare legătură cu crima. Nu numai că trebuie să se fi depărtat de chei, dar nu p\itea lăsa acolo nici barca. Desigur că a împins-o în apă să plutească în voia curentului. Să mergem mai departe cu gîndul. Dimineaţa, ticălosul este cuprins de .o groază nespusă cînd află că barca a fost găsită şi că e adăpostită într-un loc unde el e nevoit să meargă zilnic, î rtr-un loc unde probabil îndatoririle Ivii îi impun să se ducă. în noaptea următoare, fără a cuteza să ceară cîrma, o face să dispară. Unde se află acum acea barcă fără armă? Asta trebuie să descoperim în primul rînd. Cu cea dintîi i\tză de lumină aruncată aici, se vor ivi şi zorile izbînzii-noastre. Această barcă ne va călăuzi cu o repeziciune care ne va uimi şi pe noi către acela care a folosit-o în noaptea fatală de duminică. Un fapt nou va veni să confirme pe celălalt şi vom găsi urma iicigaşului.

I*

(Din motive pe care nu le vom expune aici, dar care pentru mulţimea cititorilor vor părea evidente, ne-am îngăduit ca din manuscrisul aflat în mîinile noastre să suprimăm acea parte în care se arată în mod amănunţit cum a fost folosit indiciul în aparenţă şubred descoperit de Dupin. Credem nimerit să spunem doar atît: rezultatul urmărit a fost atins; iar prefectul a împlinit întocmai, deşi cam în silă, condiţiile învoielii sale cu cavalerul Dupin. Articolul domnului Poe se încheie cu următoarele cuvinte. Red.1

Se înţelege că vorbesc despre coincidenţe, şi nimic altceva'. Ceea ce am scris mai sus asupra acestui subiect e de ajuns. în inima mea nu sălăşluieşte nici o credinţă în supranatural. Nici un om care cugetă nu va tăgădui că una e natura şi alta e dumnezeirea. Este de asemenea de netăgăduit că aceasta din urmă, creînd-o pe cea dintîi, o poate priveghea şi preface după voia sa. Am spus „după voia sa" fiindcă aici e vorba de voinţă, şi nu de putere, cum o afirmă o logică absurdă. Nu spun că dumnezeirea

nu şi-ar putea schimba legile sale, dar că noi o jignim închipuindu-ne că poate fi nevoie să le schimbe. La obîrşie, aceste legi au fost făurite pentru a îmbrăţişa toate întîmplările care ar puica fi cuprinse în viitor. Pentru Dumnezeu, totul se petrece în. clipa de faţă.
Repet ca vorbesc despre aceste lucruri ca despre nişte coincidenţe. Mai mult încă, din povestirea mea seva vedea că'între soarta nefericitei Mary Cecilia Rogers, atît cît ne este cunoscută, şi soarta unei oarecare Mărie Roget, pînă la o anumită epocă din
1 Redacţia revistei care a publicat iniţial articolul de faţă (n. a'.).

viaţa ci, a existat o asemănare atît de desăvîrşită, încît mintea ţi se tulbură cînd te gîndeşti la ea. Am spus că toate acestea se vor vedea. Dar nici o clipă să nu se creadă că atunci cînd înşiram trista poveste a Măriei din vremea de care am vorbit şi descriam misterul în care a fost învăluită pînă la deznodă-mînt am făcut-o cu intenţia de a adînci asemănarea dintre ele, sau chiar de a insinua că măsurile luate la Paris pentru descoperirea asasinului unei vînză-toare de magazin, sau orice măsuri întemeiate pe raţionamente asemănătoare, ar putea duce la rezultate similare.
în ceea ce priveşte ultima parte a presupunerii, trebuie să avem în vedere că orice schimbare, cît de neînsemnată, în datele celor două probleme, poate da naştere celor mai grave erori de calcul, făcînd să se depărteze simţitor cele două serii de întîmplări. Aproape la fel ca în aritmetică, unde o eroare, care, în sine, poate fi fără însemnătate, produce, în cele din urmă, prin puterea înmulţirii, în tot cursul acţiunii, un rezultat nespus de depărtat de adevăr. Iar în ceea ce priveşte prima parte, nu trebuie să pierdem din vedere că acelaşi calcul al probabilităţilor, de care am pomenit mai sus, se opune oricărei încercări de a prelungi paralelismul, şi se opune cu străşnicie cu atît mai mare şi mai hotărîtă cu cît paralelismul acesta a fost mai exact şi mai cuprinzător. Aceasta e una dintre acele afirmaţii anormale care, părînd că se adresează unei gîndiri cu totul străine de matematici, este totuşi ceva ce nu poate fi înţeles pe deplin decît de un matematician. Aşa, de pildă, e nespus de greu să convingi pe un cititor oarecare că dacă un jucător la zaruri a dat de două ori pe rînd dubla de şase, este de ajuns faptul acesta

pentru a putea pune rămăşag oricît de mare că dubla de şase nti mai cade şi l;i a treia încercare.
■ll
O cugetare de acest fel este de obicei respinşi din capul locului de raţiune. E de neînţeles cum pot cele două aruncări de zar care au fost jucate şi care s-au mistuit cu totul în trecut să înrîurească o aruncare ce nu există dccît în viitor. Şansa de a da dubla de şase pare să fie aceeaşi ca în orice clipă, adică supusă numai influenţei feluritelor aruncări ce se pot face la jocul de zaruri. Şi aceasta e o idee care apare atît de vădit, încît încercarea de a o combate este primită, mai cnrînd cu un zîmbet de ironie dccît cu luare-aminte şi bunăvoinţă. Greşeala ce se face aici — o greşeală grosolană şi foarte dăunătoare — nu mă pot încumeta să o înfăţişez în limitele care mi s-au hotărît acum. Iar pentru logicieni nu e nevoie să o mai prezint. E de ajuns să spun aici că ea face parte dintr-un şir nesfîrşiţ de greşeli care încolţesc în calea raţiunii din pricina tendinţei acesteia de a căuta adevărul numai in amănunte.
Misterul Măriri K t> ş c t fin original The ilyslcry of Murit %■(() a vSzirt lumina tiparului in nnmm-le din noiembrie ţi decembrie 1842 şi februarie 1843 ale rr-visti-i Lattiss' Companion din New Vitrk.
•1!
B11 i. i v.
j y » E T
-AL
Tiparul executat ti«
S.C. „ Luceafărul " S.A.
Unitatea Buftea
1991